

NOVA ET VETERA

SBÍRKA 34.

15. PROSINCE 1919

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

ŽIVOT SVATÉ BATHILDY KRÁLOVNY
FRANKŮV

NAPSANÝ NEJMENOVANÝM
JEJÍM VRSTEVNÍKEM

Ze Suria přeložil Otto Albert Tichý

I. Blažená Bathilda,¹ řízením Božím byla před časy uloupena v dívčím věku z krajin zámořských a za cenu skrovnou, ale směnou neporovnatelnou byvši prodána, přišla k nám, vzácná a nejlepší ta perla Boží, a přijata byla do čeledi knížetem Frankův a mužem přeslavným Erchinoaldem, který tehdy spravoval hrad královský. V jehožto službě mladice ona tak výborně prospívala, že její počestnost a ctnost a podivuhodná povaha jak knížeti, tak i všem jeho služebníkům se neobyčejně zalíbila. Byla zajisté srdcem dobrotivá a mravy stydlivá, střídmapá, opatrná, ať ke každému svatě pří-

¹ Nazývá se též *Baldechildes* a porušenou řečí lidovou u Francouzův *Bauteur* nebo *Bandour*. Ve Francii se slaví 30. ledna.

větivá. Nikoliv lehkomyšlná v řeči, nikoliv opovážlivá v slově; ale všecky svoje skutky káznila přeušlechtilými vlohami. Neboť bylo patrné, třeba u jiného národa za děvečku sloužila, že byla zplozena slavnou krví saskou. Byla tolikéž spanilá zevnějškem tělesným a v každém vzhledu sličná, tváře veselá a kroku vážného. Když našla dívka milost v očích řečeného knížete, bylo jí od něho svěřeno, by mu podávala poháry a by jako číšnice nejčestnější častěji stávala u něho a jemu sloužila. Z kteréžto důstojnosti nic se nevyvyšujíc, ale spíše pokorou vynikajíc, všem svým spoluslužebnicím byla poddána a mila, náležitou úctou sloužíc starším, tak že jim obuv s nohou zouvala, umývala a svými rukama cídila, přinášela vody na vyprání všeho a spěšně jim upravovala šaty. Odtud měla mezi družkami největší chválu a přízeň a takové pověsti nabyta, že onen kníže Erchinoaldus rozhodl se, na místo paní, kterou byl smrtí ztratil, pojmuti za choť výtečnou pannu Bathildu. Panna však (osvícena již Boží milostí) jasně to znamenajíc, tajně a pečlivě odklidila se mu s očí. Když tedy byla volána do pokoje knížecího, nepozorovaně, jako bystrá dívka, schovala se v rohu střechy a vplížila se pod jakési hadříky, že nikomu ani ne-

přišlo, tam že by se někdo skrýval: a jako opatrná panna a lstivá již tehdy utíkajíc marných poct a milujíc pokoru a čistotu, snažila se, seč byla, vyhnouti se sňatku lidskému, aby si zasloužila přijíti k ženichu duchovnímu a nebeskému. Ale i to bez jakékoliv pochyby dalo se Boží prozřetelností, že kníže hledaje ji tehdy, nijakž jí nemohl nalézt, až si vzal za manželku ženu jinou. A když se oženil s touto, posléze hledaná dívka Bathilda byla nalezena, ale kníže nijakž se jí nedotklo. Věříme, že na pokynutí Boží se stalo, když ta, jež se vyhnula sňatku s knížetem, později přijala za chotě Chlodvíka, syna Dagoberta, kdysi krále, a zásluha pokory vyzdvihla ji k hodnosti vznešenější. Tím ustanovila ji poctiti Boží prozřetelnost, aby, když služebníkem královým pohrdla, dospěla sňatku s králem, a by z ní vzešlo potomstvo královské. Což se stalo proto, jak jest každému jasno, aby ta, jež byla z potomstva královského, s nikým jiným nejsouc zasnoubena než s králem, rodila děti královské. A Bathilda, ana jí byla Bohem udělena milost opatrnosti, s bdělou horlivostí i krále byla poslušna jako pána i byla ke knížatům jako matka, ke kněžím jako dcera, k jinochům a dívkám jako laskavá pěstounka: a byla radostí všem, milujíc kněze jako

otce, mnichy jako bratry, chudé jako svoje domácí: o cizince (sama byvši cizinkou) pečovala s takovou láskou jako o syny. Vdovám, sirotkům a maličkým skýtala živobytí a pomáhala vůbec všem slabým. Též jinochy vždy nabádala, by se oddávali nábožným studiím, a pokorně a vytrvale přimlouvala se u krále za chrámy a za chudé. Přejíc si zajisté již ve světském šatě bojovati pro Krista, často dlela na modlitbách, denně se slzami se odevzdávajíc Kristu, Králi nebeskému. Proto onen bohabojný král, maje péči dle její věrnosti a zbožnosti, by úplněji dokonala, co pojala v mysli, přidal jí velebného muže opata Genesisia, by jí pomáhal a ji doplňoval ve skutcích milosrdenství. Jehožto rukama ona posluhujíc kněžím a chudým, sama živila nuzné a odívala šatem nahé a pilně prikazovala pohřbívati mrtvé. Po něm také posílala nemalé podpory ve zlatě neb stříbře klášterům mužův i zasvěcených panen. A to vše tento sluha Boží Genesisius, který později štědrostí Kristovou byl posvěcen za biskupa lyonského, brával na sebe: neboť tehdy býval ustavičně na královském hradě franckém. Skrze něho zajisté, jak jsme pravili, tato blažená matka Bathilda spolu s vládou krále Chlodvíka, o jejíž štěstí a zdraví neúnavně pečovala, též na přímluvy řečeného sluhy

Božího, mnoha chudým na rozličných místech udělovala za život králův nejštědřejší almužny.

II. Zatím pán král Chlodvík, muž její, na výzvu milosti Boží sedmnáctého léta svého panování vzat byl z lidského života a odešel na onen svět: a že zůstavil potomstvo synův s matkou, ihned ujal se správy Frankův syn jeho, král Lothar. A za pomoci nejvýtečnějších knížat Chrodoberta, biskupa pařížského, i pána Audoena rouenského nebo majordoma Ebroina s ostatními staršími a jinými přemnoha muži, hledajícími cti říše, v pokoji byl ustanoven, aby spravoval Franky. Také Austrasíi pokojnou dohodou, přičiněním paní Bathildy (ovšem skrze radu starších), přijali syna jejího krále Childerika do Austrasie, a od té doby Burgundové a Frankové jsou sjednoceni. A věříme, že řízením Božím se stalo podle veliké víry paní Bathildy, když tyto tři říše, jež před tím žily ve sváru, tehdy trvaly navzájem v pokojné svornosti.

III. Skrze ni mimo to se stalo pokynem Božím, že na povzbuzování kněží kacířstvo simonijské, jež ničemným zlořádem prznělo tehdy Církev Boží (dávaly se totiž, proti ustanovení Kánonův, za dosažení a udělení biskupství neb kněžství a ostatních důstojenství dary odměnou), úplně od kato-

lických mužův bylo zapuzeno a byla učiněna přítrž této bezbožné ohavnosti, aby žádný prelát ani za přijetí ani za udělení posvátných hodností ničeho nedával ani nepřijímal. Mimo to zřídil také skrze ni Pán, že i jiný nejhorší obyčej pomínul, pro který mnohem více lidí si přálo spíše na marách viděti své syny než je vychovávat, když povážili, jak jim z nich vznikají nesnesitelné daně, a když byli dle dávného obyčeje doháněni bráti na sebe obecná břemena, z čehož trpěli největší škodu ve svých živnostech. Tuto nejmrzčí nenasytlosti lakotu Bathilda, plna mateřské lásky pro mzdu věčné odplaty zakázala, a zákony stanovila, by se to na vždy zachovávalo: za kterýžto čin zůstává jí přehojná mzda, udílená od Pána. Kdož zajisté může vypověděti, kolik a jak velikých výhod dopřála rozličným řeholním domům mužův i zasvěcených panen, dávajíc jim celé statky a dovolujíc přístup do lesův, by si stavěli poustevny nebo samostany? Ale veliké dary, jimiž rozličné kláštery štědře nadělovala, nezdály se dostatečnými její tužbě, kdyby byla sama mezi ostatními soukromými chyšemi Božími nezbuovala samostanu, který by se pnul k nebi. Protož jako by už deptajíc moře světa, překrásně vystavěla v kraji paříž-

ském klášteř Bohu zasvěcených panen, řečený Kale,¹ obtékaný řekou Marnou. A tuto osadu skvěle obohatila přemnoha nejúrodnějšími poplužími i s důchody a svěřila je v moc posvátným pannám, žijícím tam pod řeholí: jichžto jmen jsem pomlčel, abych neomrzela některých čtenářův. To však jsem dbal uvést, čeho jest se velmi báti správcům této osady. Neboť ustanovila nad nimi příkaz a potvrdila jej rukama vlastníma i synův i pečetí královskou zabezpečila. V kteréžto závěti pohrozila, dovolávajíc se svaté Trojice a dne hrozného soudu, aby nikdo v příštích dobách, ať to kterýkoliv správce tohoto místa, ničeho z oněch popluží, jež darovala na rozličné potřeby obyvatel tohoto klášteřa, neuzmul ani aby na nich neměl obročníkův: což kdyby učinil, mukami pekelnými s nejničemnějším a nejlakotnějším zrádcem Jidášem bez konce bude trestán. Tuto závěť, kdo bude pátrati, nalezl by v archivě tohoto chrámu. V řečeném klášteře také na místo matky první postavila velebnou a přezbožnou Boží služebnici Bertilii, kterou byla povolala ze samostanu Jodru. Tam i sama Bohu libá a výborná perla Bathilda se rozhodla později žiti

¹ Nebo *Caloe* (franc. *Chelles*) za městem *Lagny*, asi čtyři galské míle od staré Paříže.

pod řeholí neporušené zbožnosti a v pokoji odpočinouti, což opravdu, jak potom čas dovolil, s nábožnou ochotou splnila. Abychom pak řekli pravdu, ani náš ani číkoliv jazyk, jak se domnívám, není s to, by vypověděl všechny její dobré skutky, jež vykonala těšíc chudé, stavějíc a podporujíc chrámy Boží, pomáhajíc v čase příhodném všem potřebným, nebo jakých a jak velikých v nepřízních prokazovala přízni.

IV. Aniž také to budiž zamlčeno mezi výtečnými skutky, jež učinila, že samostan, který se nazývá Corbeya, v kraji amiensském, svým přičiněním od základův vystavěla a určila, by v něm bývalo zbožné stádo mnichův. Tam i velebný muž pán Theodofred, nyní biskup, tehdy však jako opat stál v čele velikému stádcu bratří, jehož si vyžádala naše paní Bathilda ze samostanu luxeuilského od veledůstojného muže opata Walberta a poslala do nového kláštera. Tento pak samostan jak od základův vystavěla tak také znamenitě opatřila dvorci a poplužími a všemi potřebami na vedení domu. Na kterémžto místě, jak slušno, s úctou se vzpomíná její památky a chvála její bude se pěti tak dlouho, pokud duch bude vládnouti lidskými údy v tomto slzavém údolí. Též pánu Filibertovi, opatu

samostanu jumiégesského, muži velikému a zbožnému, odstoupila veliký les z pozemku, kde jest vystavěn tento klášter, a povolila veliké dary a potraviny z panských polí na zbudování tohoto samostanu. Darovala též mnoho hřiven stříbra neb zlata pánu Laygobertovi, opatu kláštera kurbionského, s jistým dvorcem, jehož jméno vyšlo z paměti, na hospodářství sluhům Božím, tam přebývajícím. Ale dokonce i královský pás s posvátných beder odepjala a dala bratřím v almužnu, vše to činíc a rozdávajíc s myslí dobrotivou a veselou, znajíc Písmo: *Neboť veselého dárce miluje Bůh.* Takto blažená ona duše shromažďovala si z pozemských peněz poklad v nebi, kam zloděj se nepřibližuje, aniž ho kazí rez. Podobně i k Fontinelle a Logiu odstoupila přemnoho vydatných obročí. Luxeuilu také a ostatním burgundským samostanům načisto odstoupila přemnoho dvorcův a poslala jim nesččetně mnoho peněz. Také joterskému samostanu, odkud posvátné panny s řečenou paní Bertilií abatyší poslala a povolala do kláštera chellesského, zbožně darovala nový dvorec v kraji varmontském s mnoha jinými dary, jimiž tuto obec poctila a obohatila. Aniž zapomněla na klášter svaté Fary: neboť mu přiřkla, kromě často dáva-

ných darův a nejštědřejších nadílek, jistý dvorec. K basilikám jakož i ke kostelům nebo klášterům svatých mužův a posvátných panen v městě Paříži darovala mnoho kvetoucích dvorcův a zvelebila je přemnoha dary. Nad to po předních basilikách světcův, totiž velebného Diviše a božského Germana, blaženého Medarda, svatého Petra i pána Aniána a svatého Martina, nebo kamkoliv pronikla známost o ní, radíc pro horlivost Boží přikázala velepastýřům nebo opatům a poslala jim listy, by bratří, spravující se na těchto svatých místech svatým řádem řeholním, vedli k životu cudnému a střídmemu. A by k tomu ochotněji svolovali, dala jim od synův potvrditi výsadu řehole a povolila jim svobodenství, by je více těšilo za krále a pokoj vyprošovati milostivosti Krále nejvyššího Krista.

V. Také to dlužno připomenouti, co korunuje její odplatu: že zakázala prodávati zajatce křesťany. Dala též rozkazy po krajích všech měst, aby se nikdo neodvážil v říši francké zajatce křesťana předávati do jiné říše. Rozkázala též vykoupiti mnoho a mnoho zajatcův, dávajíc za ně spravedlivou náhradu, a některé propustila na svobodu, jiné s klášterním rouchem pod řeholí odeslala do samo-

stanův. Zvláště však muže a dívky ze svého kmene, jež byla sama vychovala, jako sebe samu doporučovala Bohu a vštěpovala jim, by žili životem mnišským. Kolik pak jenom, zvláště domácích, z obojího pohlaví svůdnými domluvami mohla pohnouti, ty doporučela po svatých samostanech a přikazovala jim, by prosili laskavého Pána za ni, za zemřelého muže a za spásu dítek jakož i za pokoj království. Neboť takové přízně jí poskytl božská milostivost, že prospěšnou radou a velikolepou učeností mnohé od světské marnosti utlačené odtrhla a uvedla pode jeho Kristovo, kteréž lehké jest. A zajisté volila si požívati oné slávy, kterou vypsál anděl Danielovi, mluvě o učitelích spravedlnosti: Neb ti, kdo vyučují mnohé k opatrnosti, stkvíti se budou jako hvězdy na věčné věky.

VI. Dokonce i basiliky svatých Apoštolův Petra a Pavla, založené v Římě, pro lásku k nim předůstojně poctila dary: ale i římským poustevníkům a chudým přechoasto posílala nejštedřejší nadílky. Neboť den ze dne rostla její svatá zbožnost, a všemi způsoby usilovala o to, by žila životem klášterním v samostanu, jež sama postavila: a by jako duchem, i tělem tam mohla zůstat. Ale přední mužové a šlechta Frankův odkládali, zejména že její

moudrostí byl řízen hrad královský, a že pro svůj svatý život byla ode všech milována. A byli by nijak nepřipustili, aby se splnilo její přání, kdyby byl nevznikl jakýsi rozruch s bídňým biskupem Sigebrandem, jehož pýcha mezi Franky si zasloužila pádu smrti. Když tedy z toho vznikl spor, neboť jej zabili proti její vůli bez soudu a proti zákonu, bojíce se, aby blažená královna toho na nich neprávě netrestala a takového zla a tak velikého bezpráví nechtěla na nich pomstít, ač dříve z časné lásky toho nepřipouštěli, už jati strachem ze soudního zákona, radili, by vykonala, čeho si toužebně přávala. A podle všeho není pochybno, že to ona knížata dopustila ze lsti a nikoliv z dobrého úmyslu: přece však ona paní, osvícena milostí Boží, znamenala, že ne tak jejich úskočností jako pořádním Božím se to stalo, by její svatý slib ať pod jakoukoliv záminkou řízením Kristovým se naplnil. Zavedena tedy několika knížaty ze starších, přišla do řečeného, dlouho želaného monastýru chelleského, a tam od oněch Bohu zasvěcených panen, jakž se slušelo, čestně a dosti skvěle ve shromáždění byvši přijata, vzdala díky Bohu všemohoucímu, který ji přijal pod stín své záštity a přivedl do přístavu své vůle. Měla tou dobou nemalou stížnost proti

těm, jež sama byla něžně vychovala: pro kterouž příčinu křivě měly ji v podezření, nebo se i pokoušely za dobré odplatiti se jí zlým. Ale i to, radíc se s kněžími, co nejrychleji jim vše shovívavě odpustila a pokorně prosila, by raději ony jí odpustily toto vzkypění. A od té chvíle ona láska k pokoji štědrostí Páně co nejúplněji mezi nimi byla obnovena a zůstala. A zajisté tato blažená matka s nejlaskavější vroucností milovala sestry jako vlastní dcery, a velebné abatyše, již si učinila představenou, byla poslušna jako matky, a všem, ať nedím jako paní, ale jako čilá děvečka se svatou oddaností posluhovala. Tolik pak statečným duchem všem skýtala vzor veliké pokory, že sama i jako kuchařka sestrám sloužila, sama vykonávala všechny práce čistící, a co více řeknu, sama nejčistší ta perla vlastníma rukama cidila skvrny lejnové. A ona zajisté s radostí a s myslí veselou vykonávala tak nízkou otrockou službu pro Pána, o němž věděla, že pravil: *Nepřišel jsem, aby mi bylo slouženo, nýbrž abych sloužil.* Neboť kdo by uvěřil, že by někdo tak vznešený a tak mocný konal tak opovržené přísluhy, kdyby jí toho byla nedovolovala veliká bezmezná láska ke Kristu? Horlivě tedy oddávala se zbožným modlitbám se slzami: přečasto účastna byla

božského čtení: nemocným přinášela stálou útěchu svatým povzbuzováním a častými návštěvami. Neboť v zápalu lásky s trpícími trpěla a s radujícími se radovala a za mdlé a slabé přechasto pokorně se přimlouvala u paní abatyše, by se jim přispělo útěchou duševní i tělesnou. Jejížto prosbě ona, jako laskavá máť, ku podivu ve všem vyhovovala, neboť doopravdy bylo jim dle ustanovení apoštolského srdce jedno i duše jedna, něžně se zajisté vespolek milovaly a nejúplnější láskou v Kristu.

VII. Zatím se paní Bathilda rozstonala, a těžce ji trýznilo řezání ve vnitřnostech, nejhorší to nemoci zloba (kterou lékaři nazývají kolikou). A kdyby byla nepřispěla péči na pomoc zkušenost lékařův, snad by ji byl neduh sklátil. Přece však, ačkoliv její útlé údy mučila prudká bolest, nikdy neustávala lékaři nebeskému, který pomáhá v soužení pracujícím, svatým a čistým svědomím vzdávati díky, tomu, od něhož s důvěrou očekávala odměn věčných. A všem skýtajíc sebou vzor veliké pokory, snažila se ukazovati sestřám, jak dlužno býti zbožnou, podrobenou a pokornou, často rozmlouvajíc s matkou kláštera, aby navštěvovala krále a královnu nebo přední rody, důstojně je poctívajíc donešenými eulogiemi: aby, jakž nejvýše bylo sluš-

no, onen dům Boží nepozbyl dobré pověsti, již na-
byl, ale vždy se rozhojňoval ve vroucí lásce se vše-
mi přáteli a pevněji setrval ve jménu Božím a mi-
lování bližního, jakož psáno jest: *A dlužno mu
také míti svědectví od těch, kteříž jsou vně* (1. Tim.
III, 7). Zvláště však co nejhorlivěji napomínala ře-
čenou matku pro milosrdenství a lásku, by pečo-
vala o chudé a hosty. Pro Kristovo pak jméno při-
jímalá ona matka spasitelná ta napomenutí a s
ochotou a dobrou myslí vykonávala vše, cokoliv
jí bylo ukládáno. A tak v oněch skutcích paní aba-
tyše Bertilia, co živa byla, neustala se řídití tím,
jak jí radila naše paní Bathilda, zůstavujíc příštím
pokolením vzor, aby památka její nezanikla na věky
věkův, a jméno její by velebeno bylo v slávě.

VIII. Když se tedy blížila paní Bathilda k smrti,
ukázalo se přeslavné a na ni příhodné vidění. By-
loť viděti, jak stojí před oltářem svaté Marie rovný
žebřík, jehož vrchol se dotýkal nebes, a jakoby
Anděly Boží, milostivě skýtající průvodu, s nimiž
tato svatá Bathilda se spatřila, jak vniká do ne-
beských tajův. V pravdě blažená ta, již na cestě
Andělé byli průvodci. Hle, žebřík, který (dokud
žila) vztyčila do nebe: hle, společníci Andělé, které
si získala za přátele horlivostí a vytrvalostí v do-

brých skutcích: hle, stupně žebříku, po nichž vystoupivši, dospěla dávno touženého Krista, který vstoupil nade všecka nebesa. Z tohoto zjevení lze tedy zřejmě pochopiti, jak její vznešené zásluhy, totiž trpělivost a pokora i ostatní ctnosti, jež ze vši mysli si oblíbila, přivedou ji k výsosti Krále věčného a urychlí odplatu korunou odměny. Když svatá matka shlédla a rozvážila toto vidění, poznala, že co nejdříve jí bude opustiti tělo a přijíti tam, kde již kdysi byla si ukryla poklad nejlepší. Prikázala však sestrám, které věděly o tomto jejím podivném zjevení, by o tom pomlčely a matce samostanu neb kterékoliv sestře, jež by snad přílišným smutkem zmalomyslněly, nevyjevovaly tohoto vidění, dokud by hlas Boží její svaté duše z těla nevyzdvihl. V těchto tedy se kochajíc radostech, s myslí zbožnou a čilou pilněji a pilněji jala se modliti a neustala se skroušeností srdce pokorně a úsilovněji se doporučeti nebeskému králi, Pánu Ježíši Kristu. Tajila pak, seč byla, svou prudkou bolest, ale povzbuzovala a těšila paní Bertilii a ostatní sestry, tvrdíc, poněvadž jí bylo nesmírně těžko, že se maličko z nemoci zotavuje, by zastřela, jak jí bylo možno, budoucí smutek, který potom náhle a nenadále přišel na ty, jež čerpaly sílu z je-

jího života. Když šťastná a svatá ta matka již poznala, že jejímu tělu nastává konec, neprodleně svaté mysli (jakž činivala stále) s rukama i očima pozdvihši k nebi, prosila tvůrce svého, by duši, kterou byl stvořil, sám přijal: by se z ní nezradoval nepřítel, vždycky nevražící na ty, kdo chtějí dobru. Prosila též, aby tento věčný Otec vytrhl stádo téhož svatého kláštera od chřtánu lva řvoucího, a vyprosila si, by vrtkavostmi a přívaly věku pomíjejícího přešlo stezkou nepokálenou: aby tak nádoby, jež si byl posvětil, z nejohyždnějších šupin drakových vyrvané, čisté a neposkvrněné připodobnil k čistým Andělům, jimžto neúhonnost vždy jest družkou. Posléze, když byla ujištěna odměnami blažené odplaty, co nejdůrazněji zakázala přítomným, by toho neoznamovaly jiným sestrám venku, ale ani paní abatyši, jež byla sklíčena těžkou nemocí, aby snad nesmírný smutek jí nezmohl a život i tělo její neoctly se v nebezpečí.

IX. Měla také paní Bathilda jakési děvčátko, jehož se byla od křtitelnice ujala a je vychovávala: nad tím vylévala prosby u milosrdenství Nejvyššího, aby je vzal k sobě dříve než ji, a by viděla toto děvčátko pohřbívat. A toho se jí také rychle dostalo. Neboť v touž hodinu duše děvčátka opu-

stila tělo, a jak si žádala blažená Bathilda, předešlo ji do hrobu. Potom pokřižovavši se důvěřivě a zdvihši zbožné oči i svaté ruce k nebi, v pokoji svatou onu duši uvolnila od pouta těla. Ihned pak přeslavně zastkvěl se božský jas v onom pokojíku, a s tímto světlem od sboru Andělův (zatím co jí přicházel v ústrety nejvěrnější přítel, totiž biskup Genesius, který byl spatřen přistojícími v plucích Andělův) slavná a svatá ona duše přijata, a na perutích a rukou těchže Andělův, jakž vyžadovala její veliká zásluha, do nebe vyzdvižena, raduje se bez konce, majíc zůstatí s vyvolenými a svatými všemi. Na krátký pak čas sestry, jež byly u ní a jež byly účastny takových božských tajemstev, jakž byla sama poručila, úpění bolesti, potlačivše slzy, mlčením zatajily a toliko kněžím, aby její přeblaženou duši, ač již přijata byla, Pánu poroučeli, tajně to ohlásily. Ale velebná abatyše Bertilia a všecko shromáždění, dohadující se ihned jejího svatého skonání, s velikým pláčem se jaly naříkati a vyčítati, že jim nebylo známo o konci takové matky a poslední hodince tak blažené duše, by i ony vzaly podíl na tajemstvích, kterým ony sestry, jak pravily, byly přítomny, provázených jasem a slávou Andělův. Želely také, bolestně lkajíce, že nikoliv

jako by zaměněna, ale zrovna uloupena byla od nich žádoucí a všem nejmilejší ta perla. A všechny omráčeny ihned vrhly se zároveň na zemi a prolivše na ni mnoho slz, s nesmírným bolu úpěním, vzdávající díky Pánu a velebíce jej, poručily její svatou duši samému Králi Kristu: aby ten, jehož oddaně milovala, uvedl ji ve společenství s mateří svou svatou Pannou Marií, již srdcem i skutkem slouživala, a ve sbor všech svatých, jež ctívala. A tehdy ony, jakž velmi se slušelo, náležité strážce konající, v chrámě svatého Kříže, který zesnulá od základův kdysi postavila, přeblažené tělo položily a se zaslouženou poctou a největší důstojností tamtéž pochovaly. Potom velebná abatyše Bertilia ve své horlivé oddanosti vzkázala svatým kněžím po všem okolí, by v posvátných modlitbách nebo obětech vytrvale se připomínala její svatá památka, jež až do nynějška na rozličných místech důstojně se slaví. Zůstavila tedy budoucím pokolením svatý vzor pokory a trpělivosti, pili o mírnost a nejúplnější milování, ba výbornost bliženské lásky a milosrdenství bez mezí, bdělou bystrost opatrnosti, vyznání čistoty a zkroušenost srdce. Učila také, by nikdo ničeho opovážlivě nebo domýšlivě neustanovoval, ale že vše dlužno ko-

nati s radou, s řečí zřízenou a rozumnou, šetřící rozeznání, znajíc Písmo: *Vše čiň s radou, a po skutku nebudeš želeťi.* Toto dobrého života pravidlo družkám a vzor blaženým zůstavila matkám, za kteréžto svatého příkladu ctnosti přijala korunu veliké odměny, uschovanou jí od Pána.

X. Aby tedy věřícím slavně rozhlásily se vznešenosti její, u posvátného hrobu (kde odpočívají její údy) přemnoho zázrakův skrze služebnici svou koná Bůh, tak že kdokoliv k němu, zachvácen zimnicí nebo zmítán od ďábla nebo bolením zubův zkrušen či jiných nemocí osidlem umořen, s důvěrou přistoupí, na místě božskou mocí a její svatou přímluvou, kdyžtě jakákoliv nemoci zhoubnost byla vypuzena, zdráv a bez porušení ve jménu Božím se odtud vrátí: což nedávno, jak známo, zjevně bylo ukázáno na jednom služebníku. Neboť přišel z kraje provencského jistý velebný muž, biskup Leudegangus, velmi důvěrný přítel samostanu chellesského, a tu jeho služebníka tak zuřivý posedl ďábel, že druhové nikterak ho nemohli udržeti, leč že mu nohy a ruce svázali nejpevnějšími uzly: neboť jak s hroznou krutostí běsnil, každého, koho jen dosáhl, zuby a spáry trhal. Když ho druhové přinesli k posvátnému hrobu a vrhli

ho téměř polomrtvého na dlažbu, na místě nejzuvivější ten ďábel postrašen zděšením Božím, ztuhl a zmlkl a mocí Páně na přímluvu blažené Bathildy rázem byv zahrán od něho odstoupil. A vztyčiv se hbitě onen služebník a pokřižovav a Bohu díky čině, vrací se čerstv a zdráv k pánu svému i druhům. A toho, jehož se prve báli, aby nepokousal, již svírají v nejsladších objetích a radují se z něho, že navrácen jest životu. Za což za všecko Bohu Otci budiž sláva, též Synu, který z mrtvých vstal, i Utěšiteli, po neskonalé věky. Amen.

Jules Barbey d'Aurevilly

ARNOŠT HELLO

(Člověk. — Fysionomie Světcův.)

Třeba se opravdu přemáhati vší silou, by se posoudila nestranně tato kniha Arnošta Hella, když jsme prošli předmluvou p. Jindřicha Lasserra, která dělá bránu této knize, — bránu kočovskou ba i portál!

Kdo jí nečetl, nemůže si učiniti ponětí o této neuvěřitelné předmluvě; ale směšno má svá tak posvátná práva ve Francii, že vám o tom chceme poskytnouti ponětí. Arnošt Hello má talent, ba časem i více než talent; nedáme se prositi, bychom to řekli. Ale bychom tomu dali pokojně za pravdu přečetše tuto předmluvu, třeba, abyste se napřed očistili, omyli a utřeli z emfasi p. Lasserreových, který na svou osobní záruku, dostačující a závaznou, předvádí nám Arnošta Hella jako nej-

většího genia, jaký kdy žil od Proroků Božích a od Bible, na něž ráčí navazovati . . . Můj Bože, ano, zcela prostince!

Ó těch chvastounstev* přátelství! Pan Jindřich Lasserre chová asi ve svých pocitech ducha své vlasti; neboť jest Gaskoněc a jistě jest z okrsku Landeského, soudím-li po výšce jeho chůd. Jisto jest, že žádný ze známých bahňáků stylu, ani Dubartas, ani Gongora, ani Cyrano de Bergerac, aniž který z přepiatců, kteří po sobě zůstavili památku nafouklých měchuřin a prasklých od toho, jak byly nafouknuty, nenahromadili na něčí oslavu tolik vznešených jalovin jako p. Jindřich Lasserre na oslavu Hellovu, který se věru snadno mohl obýti bez ní.

Neprožřetelné přátelství, bylo-li poctivé! Já, kdyby se mi bylo dostalo té cti, že bych byl býval přítelem Shakespearovým, jak se sluší bych se byl chránil psáti mu ještě za jeho života takovou předmluvu, jakou p. Lasserre napsal za života Hellova. Ale houby, což jest panu Lasserrovi Shakespeare proti Hellovi? . . . čtyrákový panáček! — žerty stranou, jest mu jedním z mužů sestavujících tucet, kterého jest přísně zapotřebí, by vydali Hella, a do kteréhož tuctu přicházejí: La Bruyère, Pascal, Tacit, Shakespeare, Balzac, De Maistre, Molière a pro-

* Fr. gasconnades; slovní hra s násl. Gascon, Gaskoněc.

rok Isaiáš! Dlužno citovati; neuvěřilo by se mi: „Ani la Bruyère, — praví doktorský pan Lasserre, — ani Tacit, ani Pascal, ani Shakespeare (aj, tu si jde pro svou pětinu ten veliký Shakespeare!) ani Balzac nehlobali s takovou bujarostí v propastech lidské duše nebo v jejich záhybech... jestiž v Hellovi cosi z de Maistra a z Pascala (již jmenovaného), a jakás ozvěna hlasu Isaiášova!“ A domníváte se, že se tu zastaví ten unešenec pan Lasserre? Ach, zajisté že ho neznáte. Slyšte jej! Znova se dává do cvalu: „Jsoutě v Hellovi výšiny kterých nemohu změřiti, a propasti, na jichž okraji mne jímá zavrať“. (To vidíme! zde toho důkaz.) Když ho čtu, zdá se mi, že cestuje krajem horským, ba jakými horami! (I líčí je :) Končina orlův, příbytek hromu, vrcholy nedostupné, jícny zející a černé, obrovské trhliny rozpuklé až do základů zemských, bludné balvany, řeky padající s nevyzkoumaných slemen, úžasné vegetace, divoucí stromy zaplavované potopou, a potom líbezný kontrast! m a l é kvítky, jež se vzpírají bydleti v zahradách člověkových, veliké prostory suché a děsné, široké katarakty ztuhlé lávy, tryskající zdroje, a nad tím nade vším nesmírno, mlčení, a to cosi strašlivého: takový jest Hello!“ volá, a takovým též Lasserre, jeho slo-novod, bez „serre“ (č. pařátu), ale nikoliv bez pac-ky, neboť packuje pořádně, jak vidíte! Zajisté jest jen jediný člověk ve Francii, který mohl takto pro-

mluviti o jiném člověku, totiž p. Vacquerie, když chválí ještě žijícího Viktora Huga.

Ubohý Hello! na jehož hlavu házeli ty hory a ty bludné balvany, jež zůstanou na jeho památce! Ubohý Hello! jenž nepotřeboval všeho toho rámušení, vši té zběsilé muziky, všech těch fanfár červeně oblečeného Poláka pozounujícího na počest publikace, jež se s dostatek doporučuje sama! Hello mohl velmi dobře obýti bez tohoto Vacqueria, který se mu zrodil v Lasserovi a který jest věru schopen zostuditi ho transcendentním troupsvím svého obdivování. Hello, ten nebyl tolik Tristinem, aby byl mohl spolknouti neošklíbaje se tak peprné prohlašování za genia a aby uvěřil sprostně, že jest Himalají, protože mu to říkal p. Lasserre. Hello jistě nebyl tak marnivým literátem. Byl to křesťan a skoro křesťan mystik, jehož pohled, často jasnovidný, jistě nepozbýval své jasnovidnosti, když se obracel sám k sobě. Znal se dobře! Jak tedy mohl strpěti, se svým nadáním a se svou křesťanskou skromností, aby přátelství, spekulující nemotorně pro něho (i pro jeho vydavatele, který ji strpěl a který přece měl býti Spekulací obratnou!) připojilo k záhlaví jeho knihy předmluvu, jež by ji svým směšnem mohla na místě zabíti? ...

Byť i byl svatým Simeonem Stylitou literárního světa, což přece nikdy neseštopil se svého sloupu? Což přece nevěděl, co se děje v životě? Což

přece nevěděl, že býváme vždy poněkud v souru-
čenství s obdivem, k němuž se usiluje roznítiti, a
že jest-li příliš hloupý, dobrá pověst člověka du-
chaplného snadno tím vezme za své?

II

Přece však nevezala za své, aspoň tentokráte. Kniha Arnošta Hella uměla odolati tomuto ne-
bezpečnému obdivování duchů bez kritiky strže-
ných svými city. Tato kniha vskutku, i není-li
veledílem tuctu geniův spojených a shrnutých v
jednoho člověka, jak tvrdil neohrožený p. Lasser-
re, jest dílem jednoho jediného, kterého však ne-
vám ráditi mezi povýšené duchy této doby, ma-
jící jich tak málo. Arnošt Hello, zemřevší ještě
v mladém věku a bez slavného jména, trpěl více
svou neznámostí, než by se slušelo na muže, který
jest hrd na svůj talent a křesťansky odevzdaný.
Hello, autor takové knihy o Stylu a takového
překladu knihy Vidění svaté Angely Foliňské
jakož i vybraných děl Ruisbrockových, není tak
znám, jak by bylo záhodno. Přece však jest znám
lidem pozorným intelektuálních událostí a těm,
kteří mají oči na všem... Pro ně možná že se měl
někdy vznášeti v těch vysokých sférách pravdy,
do kterých časem proniká, ale jen průlomy; neboť

duch Hellův si počínal jak jistí ptáci, kteří prorážejí do mraku a proletí jím, jako by si přáli vystoupiti výše a proraziti do nebe. Ve spisech, jež máme od něho, promísených u velikých dávkách světlem i stínem, jeho povýšenost nebývá vždy téhož stupně; má-li ji však, bývá absolutní, a mezi křesťanskými moralisty, kteří obracejí ve svých dychtivých rukou srdce a ducha člověka, žádný neukázal více britkosti než tento muž tyransky ovládaný svými mohutnostmi a tolik zaujatý viděním, že pro něho nepřítomnost druhého zraku jest neodpustitelným znakem toho, čeho nenáviděl nejvíce na světě, — Prostřednosti!

Neboť té nenávidí nenávisť neskonalou a maluje nám ji štětcem vesele neúprosným, an smích jest nejkrutější způsob neúprosnosti! Nenávidí ji třebaže moralista a třebaže křesťan, ale jest to tím, že jest křesťanským moralistou rodu velmi zvláštního, velmi vášnivého a velmi žárného . . . Hoří plamenem dobra proti zlu. Co křesťanštějšího než toto? . . . Privil jsem, že měl talent, a možná, že nemám říkati talent, neboť jest více a jest méně to, co on má . . . Talent, uvažuje-li se dobře v jeho podstatě, jest cosi nepřetržitého, rythmického, úplného, co má jakousi šíři říční, která se může na tomto místě hnáti divým proudem a na onom zase umdlévati, která však mívá povždy rozlehlou hladinu, a abych pravdu řekl. Arnošt Hello toho

nemá. Nedovedu si pomysli, že by se byl kdy mohl dosti rozpnouti do nějaké knihy, s jasným a nepřetržitým rozvíjením, jež utváří knihu. Ale on rozmetal kolem sebe jen stránky, a ty často jiskřívají geniem! Zajisté nikdy jsem neuvěřil v Proroka vybájeného p. Lasserrem, ale ve svém genu skladby Hello jest sibylský. Vyjadřuje se létajícími listy . . . Jest intuitivní a prudký jako intuice a opravdu, co prudšího, co rychleji minulého než pohled? . . . Bývá někdy vznešený, ale ani vznešeno nemívá trvání. Vznešeno to jest udeření hromu. A když ho již nemá, odvaluje mraky, z nichž hrom vyrazil, kterého však již neobsahují. Posléze jest to myslitel holí zpřelámaných,*; ale tyto hole jsou z cedru, skáceného na vrcholku Libanu. Jenomže prostřed všeho toho, prostřed těch osamocených stránek, těch průseků, těch hrotův, těch zpřelámaných holí jest v Arnoštu Hellovi nevyjádřená ale postižitelná hluboká jednota, — jednota víry a nauky, jež mu dává tu moc celku, důslednosti a soudržnosti, bez níž člověk nebývá nikdy nic více než loutkou svého talentu neb svého genia!

Nuže, právě tato veliká jednota u víře a v nauce činí též knihu z těchto zlomků, uveřejněných v rozličných dobách po časopisech, jež je odplavily!

* Fr. bâtons rompus; zn. trhaně, přerývaně, páté přes deváté.

Hellovi bylo je jenom složiti, by z nich vytvořil harmonický celek a živoucí organismus. Tam, kde La Bruyère ve svých Charakterech opominul umění přechodův, Hello ho neměl potřeby, on, tolik Člověk, jenž jest látkou jeho knihy, naplnil jím věru všecky částky, pod těmi rozličnými jmény, jež jim dává! Jest to opravdu člověk, jež Hello před námi studuje a zkoumá; nikoliv člověk jedné doby, nýbrž všech dob: člověk padlý i vykoupený, člověk před Křížem i po Kříži, — po tom Kříži, jenž rozděluje ve dvě historii světa! Ježto Arnošt Hello jest z katolických spisovatelů nejvíce přesvědčených, samo sebou se rozumí, že nás nebude zarážeti, napsal-li výmluvnou knihu v duchu katolicismu. Ale co může ještě nad to zarážeti, toť, že mohl, zůstáváje přísně v tradici a v nauce, přece jen se projevit na výsost originálním! že byl nový v nauce, jež nepřipouští novot! že pracoval o věcech, jak se jich nikdy nedotkla ruka katolická, a že proto nepozbývá ruky nejbezpečněji katolické! Silácký kousek hloubky, on nepřevrací všech hledisek, jako činívají lomoziví sofisté, ale úsilným patřením na věci postřehuje v nich a ukazuje v nich, čeho tam ještě nikdo nespatriil, — mravkolev idejí, který hloubaje tisícovým kope hrob. Poslyšte ho, jak mluví o smutku lehké poesie. Slyšte ho, jak mluví o Pascalovi, o němž by se zdálo, že již bylo řečeno vše, a o němž on

praví: „Měl strach. Ale kdyby byl měl bázeň, býval by měl radost.“ Slyšte ho posléze a zvláště, jak mluví o cti, kterou definuje: „Slíbíti a nedostáti“, a nechte, ať hloubá ve své definici, by z ní vyvodil nejskvělejší fragment této knihy, v níž nalezneme nejeden skvělý zlomek a mnoho též okouzujících!

III

Kniha samý styl a samé ideje, která svou povahou se přiči posudku Kritiky. Taková kniha se opravdu neanalyzuje. Neanalyzují se ani Vauvenargues, La Rochefoucauld, La Bruyère, kteří též jako Hello psali stránky — prosté články, jak bychom řekli nyní, v našem časopiseckém věku. Možno vytknouti rod ducha, jakého byli, jejich způsob psaní, více či méně povýšenou, více či méně hlubokou mravní hodnotu jejich díla; ale když to se učinilo, jsme u konce s kritikou, kterou jsme jim povinni. Přece však se pokusím osvětliti Hella, srovnávaje ho s nimi. Už tím, že jest křesťanštější než oni, autor Člověka jest rázem a samou podstatou věci povýšen nad tyto tři moralisty se srdcem suchým, kteří hledí na společnost shůry svého já a kteří z ní nenamalovali valně více než vzestupnější. Vauvenargues, La Rochefoucauld a

La Bruyère jsou moralisty z vnějšku, ale Hello jest moralistou z nitra. Trpí skrze jeho stránky duše, duše křesťanská, pokřtěná, plná Boha, pravá duše, kdežto ve stránkách La Rochefoucauldových, Vauvenarguesových ano i La Bruyèrových nejsou než Aristotelovy samoučelnosti, jsou tam duchové a málo duše, — ačkoliv nejmladší z nich tří, jenž cítil bušiti svých dvacet let skrze svou filosofii, řekl, že „veliké myšlenky vycházejí ze srdce“. La Bruyère, jediný křesťan z nich, nebyl jím než korektně, jako všichni počestní lidé jeho doby, ale jistě rozuměl tomuto náboženství, jehož spořádání se podívoval, skorem tak jako Le Nôtre rozuměl svým zahradám. Arnošt Hello ten miluje toto náboženství tak jako zdroj svého života, jako čis svého mozku, jako bití svých tepen. Křesťanský život desateronásobí jeho moc a mnohonásobí v něm jeho mohutnosti. Dává mu zejména enthusiasmus, B o h a v n á s, jak pravilo řecké rčení, ten, kterého nikdy nepoznali La Rochefoucauld, ani Vauvenargues, ani La Bruyère. Byli více méně skvělymi, více méně schopnými spisovateli, — La Bruyère jest dokonce nádherně spisovatelem! — ale ani on ani ostatní nejsou inspirováni ve smyslu, jež dává hluboká Kritika tomuto slovu, a naopak jest právě zvláštním znakem Hellovým tato inspirace, která jest B o h e m v n á s, m e n s d i v i n i o r! Jen tím, že má svůj talent.

Hello jest inspirován, a řekl bych skorem, že jest INSPIROVANÝ! Nadarmo nežil s mystickou Růží Foliňskou. Není touto růží, ale přebýval s ní.

Tohle asi ošálilo p. Jindřicha Lasserra, toho Domrzy obdivováním, jenž stojí v bráně knihy, smekaje až k zemi svůj klobouk, genre domrzy, jakého se nedohadoval Molière. Poněvadž jest tu vskutku ona zvláštní věc, totiž inspirace, v přízvuku Hellovu ano i v jeho intelektuálním pohledu, p. Lasserre z toho usuzoval na pravého proroka, pravého proroka jako Isaiáš a Baruch, jako Habakuk a jako Jeremiáš. Příliš usuzoval ten příliš dobrý Lasserre! Spatřilť zcela určitě, pouhým okem, ruku Boží, jež ujala Habakuka za vlasy, jak se ztrácí v houštinatých vlasech Hellových, o němž lze možná říci to, co paní de Fontenay říkala o tichém platonovci Joubertovi: že jeho duše jednoho dne potkala své tělo a že se ho zhošťovala, seč byla. Hello však, na němž p. Lasserre jistě nalézá fysickou skvělost Mojžíšovu, když už jsme v prorocích, působil dojmem, že se ho nikterak nezhošťuje.

Ale na tom málo záleží. Zhošťuje se velmi dobře jiné věci. Na příklad v této knize *Člověk* zhošťuje se velmi dobře veliké rady stránek, jež nalézám překrásnými. Nehašteřím se o to slovo: krásných ve všech smyslech, — jádrem, vzněty, poesii, pravdou, bleskem. Jestif vždycky, kdyko-

liv jest opravdu sebou, — neboť nesmíme zapominati, bývá nestejný; jsou chvíle, kdy u s t á v á b ý t i s e b o u a kdy, jak říkal tak čtverácky Walter Scott se svým okouzlujícím dobráctvím: „kavalír zůstává pod svým mrakem“, — jestiž vždy kolem jeho inspirované věty modrý plamének, který se chvěje u Virgila kol spánků mladého Jula. Uměním, jež mu jest vlastní, tento hloubitel idejí odívá leskem ideu, hloubě ji, jako se udeřením vykřesává oheň z kamene. Co se jich leskne v této knize Č l o v ě k ! Ba co jich tam září! neboť zářiti a lesknouti se není totéž ani pro Hella ani pro mne. Označil rozdíl toho ve větě o ženách, jež je ostatně klasifikuje jediným tahem: „Ženy milují to, co se leskne, nemilují toho, co září.“ Kniha Č l o v ě k jest všude poseta takovými výroky. Právě se tam ještě po způsobu, který se zdá způsobem Rivarolovým: „Umění, jež pomýšlí na potlesk, zřídá se vlády. Dává svou korunu na čelo davu.“ Toť vznešené. Ale vizme, co důmyslného jest v jeho hluboké jasnosti: „Konvence a Fantasie: Konvence, toť Fantasie více lidí. Fantasie, toť konvence sama se sebou.“ Mocné kouzlo této knihy Č l o v ě k záleží v tom, že jest takovými místy ustavičnou suggescí srdci i myšlence.

Arnošt Hello jest vskutku tím, koho lze nazvati suggestivem. Oplodňuje jiné k jejich dobru, jako jest plodný k dobru svému. Kdyby byl méně kře-

stánem, samou přirozeností svého ducha letěl by přímo k paradoxu. Letěl by k němu jako šíp. Ale křesťanství, jež jest naší spásou ze všeho, — jež dává zdravého smyslu těm, kteří ho nemají, — zachránilo ho z tohoto nebezpečí paradoxu, jež bude povždy dráždit lidi dosti bohaté duchem, by měli paradox odvážný.

Nuže Hello byl z těchto lidí. Měl paradox odvážný ba heroický. Tento mystik byl podstatně člověkem duchaplným, přes rozcuchané vzezření proroka, jež by mu ráda nasadila jeho oblékačka p. Lasserre. Byl to duchaplný muž ve smyslu nejsvětštějším, v břitkém smyslu, jež dávají Angličané tomuto slovu. Mívá často tohoto hrozného ducha, jako by ani nevycházel ze zpokojňující celly Angeliny, jako by nevoněl z plných plic k růži jejího mystického rozjímání! Čtěte jeho veliký zlomek o Prostřednosti, o níž jsem již mluvil a již nenáviděl... Jistě že ho asi trýznila. Což nás netrýzní stále ve všech urozenostech našich duší? Ale čtěte zvláště zlomek o Voltairovi, o Voltairovi, kterého de Maistre, ta vtělená dokonalost po spravedlnosti žízňajícího kata, přece tak úplně popravila, že již snad nebylo potřebí dotýkati se té mrtvoly. Autor *Clouéka* ji uchopil kouřícíma a nelítostnými rukama de Maistrovými, znova ji postavil na nohy a znova ji popravil. A jeho poprava jest možná ukrutnější než poprava de Mai-

strova, neboť de Maistre popravil ve Voltairovi jenom zvrhlika, Hello však popravil pitomce.... Zdá se, že na dně Voltaira, — patrně až velmi hluboko, — vězel pitomec. Arnošt Hello ho dovedl odtud vytáhnouti. Krušná robota! Nevím, co tomu řeknou voltairiáni ze Siècle, ale nechť si se všichni spolčí a obětují na to deset let, by odpověděli Hellovi, všichni dohromady nesmažou, co napsal o Voltairovi. Jenom diamant řeže do diamantu.

IV

Takový jest Hello, taková jeho kniha. Učinil jsem dosti, by se pochopil spisovatel i dílo?... Opakuji, jest to méně kniha než soubor živých sil, jež dokazují, že žije člověk pod tímto Člověkem. Za svého života ještě měl příliš netrpělivosti o slávu; neuměl čekati. Ale nepotřeboval na zajištění budoucnosti, aby ho pan Lasserre namazal na proroka! Kniha Člověk jistě přivábí všechny duchy, kteří milují ještě plody myšlenky. Jenom že třeba vystříhnouti předmluvu.

Ve jménu Božím, ve jménu Hellovu, ve jménu úspěchu knihy, vyvrzme domrzu, který zatarasuje její práh!

Bývají figury, jež překážejí vstoupiti.

Kniha Arnošta Hella nadepsaná: *Fysionomie Světův*, není knihou obyčejného oboru literárního, nýbrž literárního oboru zvláštního, povýšeného, transcendentního. Přes talent, kterým až září, zůstane asi nepochopitelnou těm, kdož hledají v dějinách fakt podle lidského stříhu, těch fakt nemohoucích naprosto nijak zmásti obyčejného krnění jejich malých schopností. Pro vše, co není opravdu, robustně křesťanským, tato kniha jest knihou zdrcující. Jediné křesťané, a to křesťané víry hluboké a plamenné, přijmou se zápalem tato vypravovací naivní a neuvěřitelně vznešená. Ostatní však? . . . Neznabozi a rozumáři? . . . Nepravím lidé rozumní. — A mezi kritiky povoláním kdo vyjma mne se bude zabývati touto knihou náboženské historie, příliš se, jak řeknou, povznášející k chimerám, aby se někdo lopotil vzletěti až k nim? . . . A přece tvrdím, nic krásnějšího, ať se postavíme do kteréhokoliv hlediska. Má-li kdo víru spisovatele, jenž načrtal tyto stránky, není divu, že to jest krásné, ale má-li kdo, nevěře ani, aspoň poetický cit a velikolepou obraznost, jistěže též se bude podivovati a možná se mu i zasteskne, že nevěří v něco tak krásného!

Mluví se o světcích v této knize, stejně originální křesťanstvím jako talentem; neboť v této do-

bě mravů nevěreckých a povrchních Křesťanství chápáno v takové hloubce zdá se údivnou originalitou. Mluví se o světcích, ale o některých světcích. Arnošt Hello není historik počtem nebo detailem. Nepíše úzkostlivé a souvislé biografie svatých, jež seskupuje do své knihy. Má dosti na tom, že zachycuje jeden význačný rys nebo několik rozptýlených rysů z jejich fysiomií, stavěných proti fysiomiím velikých mužů, kteří nejsou světci. V knize křesťanského moralisty, nadepsané **Člověk**, v níž tato pronikavost dostihovala až na dno, rysem často oslňujícím jako hvězda čistící se za noci, Hello vystoupil až k hagiografii. On, jenž není řeholníkem dlicím v klášteře, ale kterému opovržení světem postavilo cellu v jeho srdci, nestrachuje se dotýkati věcí, jež by byly zastrašily ducha méně očištěného z pěn a strusky tohoto věku než jeho duch. Připomněl si ta slova, jež napsal: „Výsměch ovládá v tuto chvíli moderní literaturu, která toho ani netuší. Tato literatura, jež se mní býti velmi svobodnou, jest otrokem čtenářovým, který jí opovrhne. Ona se bojí výsměchu.“ A Hello chtěl ukázati, že se ho nebojí! Dovedl čeliti stejně kolozubému smíchu starých voltairiánův i nesmějícímu se skepticismu svobodných myslitelův, kteří vyšli z Voltaira. Netěžil lstivě z toho fortele moderní nestrannosti, by skrýval překážející fakta zázračná pod zbabělou a zrádnou

roušku Legendy. Ale jako se chytá býk za rohy, když se nebojíme a když důvěřujeme své síle, uchopil světce za jejich aureoly, by nám je lépe ukázal, a to mu přineslo štěstí, neboť se zdá, že mu zůstalo na rukou z jejich aureol ryzího zlata!

VI

Tím se dostalo Hellovi, čeho si zasluhoval. Nadpřirozeno jeho víry znadpřirozenilo jeho talent. Věci z nebe daly jeho genru obraznosti tónův nebeských. Ostatně není nic vpravdě krásného než statné knihy. Mají takovou čistotu v koncepci, takovou jistotu v chování, takovou neohroženost ve slovech, tak hrdě ztékají všecky věci, že to jest nejkrásnější z jejich krásy. Taková jest kniha Hellova. Autor ukázal heroismus ke své látce na třiceti místech, kde by spisovatelé nynější byli upalovali jako hlupci před tím větrným mlýnem směšna, s nímž se neodvažují bojovati! Jsou to dokonce světci nejsměšnější, nejnižší v očích světa, jaké našel a jimž dobyl největší vážnosti ve světle Božím. Zázrak, který jest znamením světcův (*h o c s i g n o v i n c e s*), zázrak, který shazuje tolik lidí vratkých v sedle, jeho nesvrhuje. Svatý Jiří neseděl v sedle bezpečněji... Není to vševěd titěrnosti. Nepřel se, nehašteřil, *n e p á r a l* bídne s texty historie, ale pil

plnými ústy z těchto posvátných zdrojů, s důvěrou Alexandra pijícího z toho pověstného poháru, který prý byl otráven a který ho neotrávil! On neobracel lornětu, by viděl malým, co jest veliké. Nemrzałil dubů, nemoha jich podetnouti. Neumenšoval kolosův a podle ohavné a podlé metody XIX. století, — století buržoasního! — nezburžoazňoval světcův, což jest myslím horší, než aby z nich načinil padouchů. Svati Arnošta Hella nijak se nepodobají svatým pravého středocestí Augustina a Amedea Thierryho, těch umírněných Ikonoklastů, kteří nerozbíjejí jejich velikých obrazů, ale kteří je zpracovávají... Pod pérem Hellovým zjevují se ve své dokonalé úplnosti, nadlidské a skvělé, a nejsou zaháněni doktorským smekáním až do hloubi Legend, — do těch b á c h o r e k historie, kterým nevěří ani naše děti, ti majestátní uličníci!

Nikdy nebylo více potřebí takové knihy. Svati umřeli tak jako odešli králové. Ustupovali více a více v podivu a zaujatosti lidí. Kdež byla doba, kdy Voragine byl vášní a slastí kolika věkův? ... Od Renaissance, jež se přehnala po světě jako tanec Umrleců Starověku, zůstavujíc na něm otištěny své satyrské nohy, jež znáti dosud, dějinám, které uchvacovaly kdysi víru a obraznost křesťanských národů, bylo od moudrých přezdiváno románem, a to románem nejnebezpečnějšího. V století XVII. o-

hyzdný jansenismus přes vůli Ludvíka XIV., slabšího než on, který na svých obrazech a skulpturách měnil až i držení těla Našeho Pána na kříži a činil, — učiněné rouhání! — z Ježíše Krista jakéhosi vytahaného a špičatého popravnice, vzdvihuje mu krutě ukřižované ruce, rozpiaté milosrdně na svět, Jansenismus vybíral světce, jak říkal lahodně, to jest svrhoval je na zemi z jejich výklenkův a s jejich oltářův! Baillet byl dokonce nazván vyběračem světců těmito děsnými loudaly, kteří shledávali tuto přezdívku žertovnou. Godescard později byl lepší než Baillet, ale jaká to bledost a jaká nedostatečnost ještě! Tehdy událo se v řádu duchovním cosi obdobného tomu, co se stalo v našich kostelích. Sochy, jež Středověk koloroval, byly v nich zaměněny sochami, jež hrály do mramorova a z vřelých a živých, jakými byly, staly se zsinálými, studenými, ledovými. Takto vyjadřovala se snaha po zahlazení. Bollandisté, ke kterým se díky Bohu teď vracíme, byly opuštěni nebo drancováni spisovateli ničemnými, kteří je zprotivovali . . . Žádný muž geniální neb talentovaný nepovstával pro slávu neuznávaných světců. Protestantská a racionalistická škola Guizotova nám dávala Thierrye, a jak jsem právě řekl, jest známo, co nám dali Thierryové; jest známo, jaké měli ponětí o vznešenosti Církve! Montalembert namaloval bez naivnosti a bez nád-

hery svůj vitraj svaté Alžběty Uherské. Ale nikdež úrodné víry a vznešené poesie, až posléze již pozdě dva řeholníci, Otec Pitra a Otec Lacordaire, našli zase přízvuk, jaký dlužno míti, hodlá-li kdo mluvit o svatých. Lacordaire zvláště (vydejme o něm ten spravedlivý soud), Lacordaire, jehož poskvrnou, zůstavši na jeho kápi, bude, že býval příliš moderním, stal se zase, píše *Život svatého Dominika*, dominikánem z XIII. století, dominikánem věčným. Jeho ruka, jež se chvěje, když se namáhá tak zbaběle vyškrabati z dějin svého Řádu Inkvisici, nabývá vši své jistoty na oslavení těchto dvou věcí, posměchu to světa: — panické čistoty mnichovy a zázraků milovaného služebníka Božího. Ale jsa sám mnichem, napsal jen mnišskou kroniku v řeči XIX. století, méně vnímavého pro kroniku než pro historii. Kniha Arnošta Hella jest cosi více.

Vskutku, srovná-li se *Život svatého Dominika* s touto knihou, jak se vám zdá vyhublým! P. Lacordaire jest opravdu neúhonným a věrným náboženským kronikářem, opírajícím se o Církev a její nevývratné kanonisace; ale laik Hello jest jinak vřelý vírou a skvělý entusiastem než tento bílý mnich, kterému literárně čišší z prstů rhetorika a který preluduje k budoucí Akademii, ke rhetorice Villemainově!... V *Životě svatého Dominika* P. Lacordaire odléval celého člově-

ka, spřáteluje se při tom s rozvláčností umění, jež chce vytvořiti věrnou podobu, a lásky, jež chce, aby se uznalo a klanělo, kdežto autor *Fysionomie Světců* vtlačuje jen palcem několik rysův, ale kamkoliv jej vtiskne, zůstává světlo! Jaký to rozdíl ve vyjadřování mezi tímto údivným náčrtkařem s fosforným uhlem a historikem svatého Dominika, jenž chtěl zobraziti v celé postavě nesmírného zakladatele svého Řádu! Autor *Fysionomie Světců* má okouzující prostotu dob naivních a psychologickou hloubku dob starých. Má kritiku a netoliko kritiku historickou, jež proniká mlhou popletených a sobě odporujících textů s mocnou bystrostí, ale dokonce i kritiku literární, jež stopuje ve všech odstínech stylových odstíny duše spisovatelovy. V tom genu jeho kapitola o Františku Saleském jest vzorem...

Posléze chová v sobě mystika, neboť básník zesateronásobený věřícím na konec dostihuje toho neobyčejného zjevu a toho tajemství, jež sluje mystikou. Není to zajisté mystik na způsob mnoha svatých, jež popisuje; u něho duch nevychází ze své sféry některým z těch úchvatův, některým z těch vtrhnutí a těch průlomů v Boha, jako se dalo třeba svaté Teresii nebo Kateřině Sienské. Nadpřirozeno, v které věří s takovou silou, přetvořilo jen jeho talent, člověk však a spisovatel zůstali na svých lidských základech. Nečiní ve své *Fysio-*

n o m i i S v ě t c ů v to, co podivná sestra Emmerichová činí líčíc Utrpení Páně. Nedostává se mu vznešené cti, by byl Vidoucím z extase, a stejně veliké pocty, by mu bylo s opovržením přezdíváno visionářův filosofy a spisovatelijeho doby, kteří v něm shledávají muže svého rodu, ale svého rodu zmohtnělého věrou a ozbrojeného pravdou katolic-kou a který by býval, kdyby zůstal na živě, — jak to viděti na mnoha místech v této knize, v níž jest tolik věcí, — byl hrozným zápasníkem proti nim.

VII

Hle, takový jest Arnošt Hello knihy F y s i o n o m i e S v ě t c ů v. Řekl jsem nahoře, že zůstal ve své knize na svých lidských základech. Tím není dosti pověděno. Zůstává v ní na základech své osobitosti, — s tím zvláštním genrem ducha, který jsme na něm znali. Fysionomik S v ě t c ů v jest týž duch, týž talent jako autor Č l o v ě k a. Nezměnil se podstatou. Nepřibýlo mu schopností. Nevyrazil nový dráp čtyřem pařátům tohoto lva. Hello se vznesl, poněvadž jeho látka ho unášela výše, jako nadmutá peruť labutě snáze se vznáší v étheru čistším... Ježto světcové jsou nad člověkem, Hello byl výše, než byl v Č l o v ě k u, s týmiž vlastnostmi, a řekněme to, i s týmiž vadami. Tak třebaš

délka dechu, tvorba, ta umělá a chtěná zaokrouhlenost oné sféry, již zoveme tvorbou, chybí mu stále. Jeho črty, podivné a zdrcující novosti, tím, co obsahují neočekávaných postřehů a osvícení, jsou rychlosti jiskrné. Jest to řada blesků. Jenomže zde, ana se látka mění za každou stránkou a všechny ty fysionomie svatých se různě střídají, závada této stručnosti, tohoto narážení světla neustálého a přerušovaného, nevystupuje již tolik jako v Člověku, kde námět zůstává nehybný pod zrakem čtenářovým i pod pérem spisovatelovým, kterému jest v něm badati. A potom jest tolik nevýslovných tajemstev v nadpřirozenosti svatých, že není valně možno dlouho o nich mluvití tímto udivujícím a hlubokým způsobem, který zjevuje v jasů tak náhlém, čeho až do té doby nikdo nespátril!

Neboť takový jest ráz této práce, kterou nenasnadno pojmenovati jedním slovem, jež by přesně vyjadřovalo její ideu, těchto skizz dvěma tahy štětce, které se hbitěji vrývají do ducha než dlouho hýčkané vypracované podoby a které se do nich zarážejí jako metací oštěpy. Jest jich třicet dva v této rakvi, těch podob úchvatných, proniknutých a zvláště pronikajících. Některé jsou zastřeny věky, skoro neznámy lidem, kteří se neodдали studiím a snahám náboženským, tak třeba podoby svatého Panurfa, svatého Leufroy, svatého Judy, svaté Gertrudy, svatého Goara atd.,

a jiné jsou zářné a populární každému, jako svatého Pavla, svatého Jana Zlatoústého, svatého Řehoře Velikého, svatého Augustina, svatého Bernarda, svaté Teresie. A ze všech vytryskne obratnému fysionomikovi rys až do něho nezpozorovaný a mocně jímající, kterýž objevuje právě tak ve stínu jako ve světle. I podoby, jež se nejvíce znají, — ty, jež byly stokrát malovány a jež plní tolik svou přijatou velikostí annály světa, až se zdá, jako by se byly staly obecnými řečnickými historie, Arnoštu Hellovi jsou zdroji objevův. Lavater čtával v obličejích tam, kde ostatní neviděli... Arnošt Hello má tuto plodnou divinaci. Toť Lavater Svatosti. Jedním pohledem vychvacuje historickým a nebeským fysionomiím světcův jejich tajemství. A to není vše: on nám dvěma tahy vypodobňuje znovu tyto fysionomie, v kapitolách, jež jsou kouzelnými a všemocnými miniaturami; neboť nepotřebuje, by oživil tyto světce, více místa než Fiesole, by oživoval své mnichy v těch veledílkách zvící několika palcův, jakými někdy rád obkládá své obrazy.

VIII

Ale Fiesole byl jen inspirovaným miniaturistou, a až dosud Arnošt Hello nebyl ještě než toto. Byl

jím, připouštím, s vyjadřovacím geniem dosti hlubokým, by se obyl bez rozměrů veliké malby, ale právě tak, jako vystoupil od křesťanského moralisty, který netaví a nemísí než kovy lidství, až k hagiografovi, který pojednává v této knize o věcech nadpřirozených, proč by se byl jednoho dne nepovznesl od historické miniatury až k velikým malbám historie? ... Historie, na niž vrhl v této *Fysionomii Světců* v pohledy prudké a pro jichž pronikavost jsme někdy litovali té prudkosti, Historie, jejíž studium dokonává muže, když by se byla zmocnila jeho mohutností, zdaž by jich byla nedovršila a zdaž by jich byla jednoho dne nezabavila všech ve svůj prospěch? ... Na neštěstí smrt nám vyrvala sotva zahlédnutého historika, jehož želíme. Plamen, jejíž měl v duchu, byl bych si nepřál viděti, aby tak rychle přešel po věcech, jež by byl mohl veli-
kolepě strávit. A proč bych toho neřekl? Přese vše, co povýšeného a úžasného nalézám v jeho knize, očekával jsem ještě více od tohoto intuitiva pohledem a od tohoto umělce rukou, než fysionomie. Ošlehl ohnivým jazýčkem třicet dvě hlavy světců a rozplápolal je, ale kdyžtě miloval světce, kdyžtě je chápal a kdyžtě uměl pronikati do zázračných arkán jejich duší, jaká to škoda, že se nemohl zasvětit úplně jejich slávě a že jí nepomstil za snižování od moderní filosofie a lhostejnosti, které

nemají, ubožáčky! ani potuchy o relativní nepatrnosti největších mužův u srovnání se světci. Pro toho, kdo má takového smělého genia, jakého poznávám v Arnoštu Hellovi, — jehož jedna z nejkrásnějších kapitol jest věnována svatému Josefu de Cupertino, tomu muži neslýchanému, nepochopitelnému jako samo Vtělení; neboť on též vtěluje ducha Božího a jeho zázračnou moc v pitomost, šerednost, neobratnost, směšno, nemoc, ve všecka pokoření a ve všecky potupy a všecky hnusy lidstva, — jsouť v dějinách Církve svůdné náměty pro péro tak katolicky odvážné jako jeho péro. Byl bych ho třebaš rád spatřil, aby se podjal historie Stylitův, které, jak se zdá upejpavosti tohoto času, nemožno psáti, byť jenom proto, a bych ho spatřil, jak napsav ji metá ji v tvář světa a pýchy světa rozdrceného! Chateaubriand by byl jistě učinil veledílo ze svého *Života Rancéova*, kdyby do něho nebyl přimísil tolik historické a literární veteše. Arnošt Hello byl umělcem téhož rodu jako Chateaubriand, ale měl víru a nauku přísnější než velmožný pán *Ducha Křesťanství*, a hle, proč se mi zdá schopnějším, než sám Chateaubriand, by psal životy světcův.

Nepsal jich ve své knize, ale dotekl se jich takovým způsobem, že věříme v jeho určení, aby je byl napsal. Předmluva, jež jest psána velmi vysokým stylem, seznamuje nás s důvody, jež ho

pohnuly k uveřejnění *Fysionomie Světců v. Chtěl, praví, ukázati hlomoznému věku ty, jež nazývá Pokojnými; a na to, by pověděl tyto pokojné a nesmrtelné věci, zvolil si dobu, kdy svět se žene, hřmotě a povykuje... „Církev — dodává — má znakem svůj nezdolný klid. Tento klid není studeností. Ona miluje lidi, ale nedává se svéstí jejich slabostmi. Prostřed hromobití a dělostřelby slaví nepřemožitelnou slávu pokojných a slaví ji zpívajíc. Nechtějí hory světa hroutí se hory na hory, bude-li toho dne svátek nepatrné pasačky, svaté Hermíny třeba, bude ona slaviti svátek této nepatrné pasačky s neproměnným klidem, kterého se jí dostává z Věčnosti. Ať sebe více hluku tropí kolem ní národové a králové, ona nezapomene ani jednoho ze svých žebráků, ani jednoho ze svých mučovníků. Staletí nemění na tom ničeho, ani hromobití. Nic neuspí a nic nezastraší její nepřemožitelné paměti...“ Zajisté, toť dobře pověděno, a Hello chtěl maličko míti podíl s Církví na její nepřemožitelné paměti, ale jest věcnější důvod, bychom se zabývali životy světcův, které bych si byl přál od něho uviděti. Není pochyby, Církev vzpomíná světcův, jakmile jsou učiněni! ale dlužno je učiniti Církvi, dlužno, aby ožili obdivem, který vnukají, a jest na těch, kdož píší jejich životy, by k obdivu tomu roznítli! Bůh, „jenž vidí v noci černého mravenečka na černém*

stole“, vidí tam záření svatých ve tmách jejich životů nejskrytějších ; ale pitomý a rozptýlený svět nevidí nic, když se mu všeho neukáže . . . Hle, proto mu třeba ukázati světce v historiích důstojných jejich životů a jejich duší. Tito hrdinové nebeští nikdy neměli historikův s jejich hrdinství. Byli zdrobňováni, když již nebyli zrazeni. Ale nastal posléze čas, by svatí byli vybaveni z rukou školometův a by zase byli vráceni geni, jemuž náležejí, jménem své nedostižné krásy.

Z díla „*Les Oeuvres et les Hommes*“
přeložil Otto Albert Tichý.

Podle milostného obrazu Madonny Zbraslavské do dřeva vyryl A. S.

Ú V O D

Věda, že v době, v níž žijeme, události spěchají chvatem závratným, uchovával jsem až na poslední chvíli úpravu tohoto úvodu.

Když jsem začal psát svou knihu, Němci v posledním zoufalém rozmachu vrhali se k Paříži, již bombardovali; když jsem ji končil, maršálek Foch, vítězstvím za vítězstvím zaháněl tytéž Němce k jejich hranicím.

Dnes říše ústřední jsou přemoženy nebo dohnány kapitulovati, příměří jest podepsáno od několika týdnů, Mírová Konference se právě otevírá. Rozhlédněme se po světě: Rusko se zmítá v příšerných křečích rozkladu, bez sebe a krvácející; poraženým Německem otřásá revoluce, anarchie a nepořádek ohrožují „Kulturu“; říše Habsburků zmizela ve změti svých národů; Polsko vstává z mrtvých; z lůna trosek noví národové povstávají a se organisují...

Georges Batault, *Válka absolutní.*

Co událostí v tak krátké době!

Přece však uprostřed tohoto shluku událostí, které se tísní a do sebe strkají jako v tlačenci, pravdy analytní a rozumové, plaménky, kmitající se na velikém dchnutí svrchovaných vášní, zůstávají stále sobě podobny.

Usiloval jsem se srdcem klidným a s duchem jasným studovati sociální zjev války v jeho největší všeobecnosti; nejnovější události nezdají se mi nikterak vyvracovati mých závěrku, ale naopak potvrzovati. Lituji toho, neboť, aniž bych se oddával systematickému pessimismu, tyto závěrky jsou truchlivé, a ve smyslu povýšeném nelidské a zdrcující.

Uzavíraje dle svého přání, byl bych mluvil o věčném míru, o pokroku civilisací; nevidím vůkol sebe než úpadek lidí a válku ustavičnou.

Nevěřev nevyhnutelnou osudovost, neřeknu: stav bezútěšný; neboť *přese vše* jest třeba doufati a zápasiti!... ale zdá mi se, že jest-li nějaká útěcha na zdar, obracejí se k ní zády, a že lidstvo vbíhá do slepé uličky, by si tam rozbilo hlavu o zeď, s celým průvodem svých přeludů a vystřízlivění.

Nejsem nikterak prodavačem panaceí, ani překupníkem vesměrného blaha; přičinil jsem se viděti věci, které jsou tak, jak jsou; už to jest velmi nesnadné: tolik snů, tolik vášní na nás číhá na zatáčce cesty.

Odešel jsem od tohoto ponětí, poněvadž ideál ten není z tohoto světa, že, by se dobře jednalo, třeba pozorovati a pochopiti. Kéž bych byl špatně viděl a nepochopil!

*

V svém podivuhodném *Kázání na Smrt* Bossuet se diví, že lidé vyhýbají se myšlení na smrt: „Jest to zvláštní slabost lidského ducha, praví, že nikdy smrt mu není přítomna, ačkoliv se staví na oči se všech stran a v tisícero rozličných podobách...“ A dodává ještě dále „...a mohu říci, pánové, že smrtelníci nemají méně péče s pohřbením myšlenky na smrt, než se zahrabáním samých nebožtíků.“

Nechť se zamění smrt a myšlení na smrt válkou a myšlením o válce, a cítíme se uchvázeni týmže podivem; neboť válka též i v samém lůně míru, „staví se na oči se všech stran a v tisícero rozličných podobách“, což nebrání lidem pohřbívat v sobě myšlenky na válku.

V životě společností válka hrá úlohu vynikající, ona je hněte, ona je tvárná k svému obrazu, ona jim ukládá formy svého vývoje, zákony *svého pokroku*.

Válka jest nejobecnějším ze zjevů sociálních, nej-důležitější a nejtragičtější; jest zjevem základním. Právě ve válce, nejabsolutnější manifestaci Síly, lid-

ské ideály antagonistní se střetají a utkávají a jejich politická hierarchie se ustavuje.

Přece však válka jeví se stále očím lidí jako zjev vedlejší, nepodstatný. Vzniká náhle, lidé se právem děsí, ale neprávem se diví. Není vedlejší nahodilostí, jest pravidlem.

Ať úsilí společností vzdělaných snaží se omeziti její účinky a sevřítí její oblast, v tom jsou všichni za jedno, velmi málo jich připouští dnes její mystický, obnovovací a prozřetelnostní ráz.

Válka nám nahání hrůzu, zdá se nám zločinnou a bez omluvy, ale ONA JEST, taková jest pravda.

By se potřela a umrtvila, vynalézají se systémy, které se zvrtnou nejčastěji v slova; chce se rozřešiti největší, nejvážnější problém řečňováním.

Válka *jest*, ale neví se obecně, ani co jest, ani jaké jsou skryté zákony, jimiž se spravuje; právě to jsem se pokusil ukázati poněkud, omezuje svou studii na období málo větší než jedno století, které se táhne od francouzské Revoluce až na naše dni.

Přináším zde výsledek svých úvah o těchto problémech. Bych přesně ukázal svůj úmysl, stůjtež zde o některých bodech stěžejní závěrky, k nimž jsem došel:

Pravím, že v nynějším stavu civilisace, v tomto věku ocelovém, v němž žijeme, směr společností u-

niká čím dál tím více vůli lidí; lidské massy jsou zmrtvělejší než hmota.

Pravím, že modelujeme se dle strojů, jež jsou velikým a nebezpečným výbojem, jímž se vyznačují naše průmyslová století, společnosti nabyly jakéhosi vlastního života, cizího člověku, mechanického a obłudného, zhrbeného pod tyranským jhem války absolutní, která jest jejich hybnou silou.

Pravím, že nynější vývoj společností, principy, které ji inspirují a v něž skládá naději, nikoliv snad mír ustavičný, ale nejdelší mír a nejkratší války, jdou přímo proti nadějím, které si zakládá, a ženou nedolatelně lidstvo k stavům míru čím dál tím vratčím a k válkám čím dál tím strašnějším.

Kdo to vidí, nemá arci nikterak problém rozřešen, ale již jej počíná chápati.

*

Ačkoliv jsem pojal svou práci ve smyslu nejobecnějším, nebylo možno vyhnouti se vztahům, jež může mít válka v nejnovějším stavu svého vývoje, s budoucností malých zemí.

I tady vyhlídky jsou kalny a zachmuřeny.

V minulosti, když kvalita měla prvenství před kvantitou a když počet nebyl *všim* v životě společ-

ností, malí národové, hodnotou individualit mohli si svojiti nárok na jistý stupeň hodnosti a na jistou činnost ve světě.

Najdete v této knize dlouhý citát z Tocquevilla, v němž jsou též tyto řádky:

„Jakmile se sám sebe tážu, proč před helvetskou konfederací v XV. století třásly se největší a nejmocnější národové Evropy, zatím co za našich dnů její moc jest v správném poměru s jejím obyvatelstvem, shledávám, že všichni Švýcarové připodobnili se všem lidem, kteří je obkličují, a tito Švýcarům; tak že jen počtem se liší, a větší prapory nezbytně zvítězí. Jedním ovocem demokratické revoluce, která se odehrává v Evropě, jest tedy to, že na všech bojištích převládne síla číselná, a že má malé národy k tomu, by se přivtělili k národům velkým nebo aspoň by přijali jejich politiku.“

K této tak plné stránce Tocquevillově připojme stránku jinou, hořčejší, ale neméně pravdivou, z Edgarda Quineta:

„Nic jsem neřekl o malých státech; už teď považují se za pohlcené a zmizelé. Přece však promluvmě si o nich slůvko. Pomysleme si dvě nebo tři assyrské říše v Evropě; malí státové, kteří by se náhodou zachovali, nemohli by dále žít, než pod tou podmínkou, že se dají zapomenouti. Měli by dychtiti po tom, by byli nejméně znatelní. První zárukou pro ně by bylo

zůstati lhostejnými ke všem velkým právním a spravedlnostním zájmům, které by se přely o nadvládu světa. Myšlenka neměla by jich nikdy strhovati k tomu, co se děje za jejich obzorem. Srdce i duch měly by se při takových tužbách sevřítí právě tak, jak jsou sevřeny jejich hranice a hlavní ctností lidí bylo by všude státi se cizinci v lidstvu.“

Přidružíme k těmto dvěma textům úvahy p. Alfon-
sa Séchého v jeho právě vydaných *Válkách Pekla*:

„Jako planety mají své souputnice, velcí národové též je budou mít: malé státy, které jsou účastny jejich oživujícího vyzařování. Malé země nepřestanou býti neodvislými: nebudou již neutrálními. Zakusí asi nad to hlubokých změn vnitřných. Všimneme-li si jen Belgie a Švýcarska, lze se domýšleti, že poslouchajíce zákonů přitažlivosti politické, ekonomické, intelektuelní a affektivní, Wallonie a švýcarské kantony jazyka francouzského přiřadí se k Francii, Vlámové a kantony švýcarské, v nichž se mluví německy, přikloní se k Německu. Jedny i druhé zůstanou svobodny; budou se samy dále spravovati. Ale zlomí národní spolek, který je poutá nyní. Budou tíhnouti k straně velkých národů, budou žít v jejich dráze, v jejich světle a v jejich stínu.“

Spokojuju se naznačením problému, nečiním závěrkův, ale vybízím, by se uvažovalo. Této budoucnosti, obtěžkané hrozbami, třeba mít odvahu pohlí-

žeti tváří v tvář, třeba se ujistiti, že bázlivé chování a odmítání jsou marny nebo záhubny, a tázati se, zda hypothetické sliby jakéhosi neurčitého svazu národů mohou účinně sloužiti k odvrácení nebezpečných zítřků. Mimo to bezpečnost, jakkoliv drahá, nesmí býti vykupována okovy tíže nesnesitelné, byť tyto okovy byly právní.

Pro malé národy, spíše než pro velké, cesta spásy nemůže tkvėti v nějaké nauce naprostého přijetí. Jsouce jisti, že budou přemoženi neb opanováni ve vesměrném zápase, přijímajíce všemohoucnost svrchaného zákona počtu, právě proti zákonu počtu bude se jim obrátiti. Bude jim vybojovati vnitřní boj v srdci a v duchu lidí.

Výstřední demokratický radikalismus a sociální egalitarismus s jejich nezbytným průvodem velikých válek shlukových jsou nepřátelé malých národností — velikých také, neboť jsou nepřáteli lidskosti. Tedy na jiných cestách dlužno hledati spásy.

Proti ideálu, který zuřivě se snaží nadělati občanů čím dál tím krutěji, čím dál tím arithmetičtěji rovných, třeba vztýčiti jiný, který se snaží vytvořiti *lidi*, vpravdě lidi.

Všechna politická a sociální trvanlivá reforma nemůže se zakládati než na hluboké reformě intelektuální a mravní. Budoucnost civilisace spočívá zcela na střetu a zápasu, jen a jen duchovním střetu a zá-

pasu těchto dvou abstrakcí: *kvantity* a *kvality*. Zakládá se hodnota národa, společnosti na jejich množství nebo na hodnotě jejich jedinců? Moderní svět učinil závěrek ve smyslu první alternativy, není však možno pokusiti se o závěr ve smyslu druhé?

Nemůže se tedy problém rozřešiti ani v rovnostní výstřednosti, ani v makadlovém státismu, ani v nevázané svobodě, která vede k anarchii, ale spíše v civilizaci, na jejímž základě připustil by se řád, který předpokládá jistou hierarchii a v svobodě umírněné, která předpokládá jistou dobrovolnou kázeň. Dále by bylo třeba, aby lidé tomu chtěli; poslání malých zemí mohlo by je naučiti tomu chtíti, pracovali by takto o své záchraně, zachraňující zároveň, co jest nejdrahocennějšího v „starých“ civilizacích.

Aniž bych dále na to naléhal, kladu zde jistou otázku, kterou budoucnost rozřeší nejen pro malé státy nebo proti nim, ale pro lidi nebo proti lidem, dle toho, jak budou chtíti.

*

Budoucnost, a opakuju to, toto přiznání jest mi za těžko, zdá se mi obtěžkána mraky a těhotna válkami.

Rozšíření světové politiky, která tvoří nová souručenství po celé planetě, co nevidět zamodrchá

mnohonásobnou hru zájmů propletených a sobě odporujících, které všude stojí proti sobě a navzájem se vyzývají.

Imperialistní Anglie byla dohnána vyjítí, a bez pochyby na dlouho, ze své „skvělé osamocenosti“. Vojáci z Kanady, Indií, Austrálie, Nového Zelandu objevili se na bojištích Evropy, vítězili tam v těsném sdružení s velkými spojenci staré té Metropole. Nové svazky se suzlily, a ty dokazují na jisto hlubokou jednotu morálních a hmotných zájmů pěti dílů světa, též však rozšiřují pole možných antagonismů.

Války napoleonské byly evropské; právě vidíme konec první války světové. Nebojovalo se jen ve Francii, v Belgii, v Rusku, ale též v Turecku, v Palestině, v Persii, v Číně, v Africe, ba i ve vodách Tichého Okeánu. I dnes ještě nejmilosrdnější a nejokřídlenější obraznost stěží si představí obrovský ten konflikt v celé jeho nesmírnosti.

Bojovalo se skoro pět let, na zemi, ve vzduchu a pod mořem, kuly se nejstrašlivější, nejobludnější zbraně, využívalo se při tom nad míru všech zdrojů lidského utrpení, všech zdrojů moderního mobilizovaného průmyslu, všech zdrojů vědy a genia.¹⁾ Mno-

¹⁾ „Tato válka jest nejstrašnější, jakou svět kdy viděl. Se zdokonalenou výzbrojí, s postupem vědeckým — jest velmi záhodno říci toto slovo — se zájmem celých národů, vrhajících se do ní, by si zajistili svá práva, tážou se, co by se s nimi stalo, co by se stalo s celým lidstvem, kdybychom byli vystaveni později novým válkám, překonávajícím všechny ty, které jsme viděli.“ (Clemenceau, řeč 5. listopadu 1918.)

hem více se bojovalo, abychom tak řekli, v samém lůně duší, mobilisoval se „duch“ a jeho otrávené šípy rozplamenily vášně a rozpoutaly pudy.

Jaké vidění! Jaké protivnictví!... a neviděli jsme než dětství válek světových; divadlo, které se rozvíjelo před našimi zraky, všechna ta sveřepá hrůza není nic než koktání novorozeňátka...

Rozhlédněme se ještě jednou po světě. Ze shniliny staré říše habsburské vidíme vzcházení po boku osamělých Uher vzkříšené národnosti: Polsko, republiku Československou, království Srbsko-jihoslovanské, Velké Rumunsko; všechny tyto nové země budou mít rozmach, neohrožený rozlet mládí a v sebe důvěřující smělost, a tehdy nesmí se zapomínati této pravdy, kterou prohlásil Clemenceau ve své řeči z 5. listopadu 1918: „Národnostní egoismy snad se zmírní, zůstanou však základem lidstva, které ani já, aniž jaký parlament, aniž která vláda, aniž kdo jiný bude moci kdy změnit.“

Můj skepticismus jde tak daleko, že se tím až znepokojuju, když vidím příchod Ameriky, měl bych říci obou Amerik, na zápasišťe světové politiky. I oni, Američané, vyšli ze své skvělé osamocenosti a přinesli své ideály, své sny a své ideje, ale také své síly, své zájmy a své tužby ke konfliktu, který překypuje z břehů staré Evropy, činí nesmazatelnou skvrnu a rozlévá se po celé zemi.

Ústy svého presidenta, nositele olivové ratolesti, Spojené státy učinily se posly blahé zvěsti mezi lidmi, hlasateli Míru, Spravedlnosti a Svazu Národů. Ale možno neviděti též, že jakmile Amerika byla dohnána spolu bojovati, zakouší drsného palce války absolutní, která ji počíná obráběti a modelovati k obrazu svých imperativů?

Pošetilci prohlašují, že Revoluce co nevidět zničí válku! Po padesáti dvou měsících neustálých bitev bijí se ještě v těch zemích, v nichž pacifismus otevřel dvěře válce občanské, a tyto bratrovražedné zápasy jsou nejnesmířlivější, nejkrutější, nejkrvavější. Snílci, kteří nemají v ošklivosti krve, leda když je prolévána ve jménu jiného ideálu než jejich, neostýchají se nikterak prohlašovati, že k tomu, by se zničila válka, poslední válka, jest ještě potřeba sociálního křížáckého tažení, války ze všech válek nejstrašnější, by se zajistilo vítězství vesměrné Republiky a příští pozemského ráje, kde budou žít lidští rodové pohromadě zblížení a lidé usmířeni.

Byla by tedy poslední válka stále potřebna?

*

Ale opusťme tyto výšiny, kde fučí ledový vítr lidského smutku, který honí před sebou illuse jako

listí na podzim; upevněme své kroky na půdě, která nás nese, zajištěme si naši chůzi po zemi.

Budu ve své knize hájiti, že imperialistní soudobé Německo jest pravzor moderního demokratického státu a jeho nejdokonalejším uskutečněním. Nuže, porážka uvrhla Německo v revoluce. Jsme dnes ve fási rozvratu, snažme se viděti za něj. Z dvou věcí jedna:

Buď nové republice imperialistní, více centralizační, ještě státovější podaří se nastoupiti po říši bez přílišných nárazů a spojí pod svou aigidu v jeden mohutný blok všechny lidi, kteří mluví německy. Tu, a toť pravdě nejpodobnější hypotéza, „republikánská“ politika bude moci dokonati dílo králů Pruských. Německo zůstane Německem a ani *Kultura*, ani pangermanismus se nevzdají. Odvážíme-li se u-suzovati analogií, dlužno si říci, že po své velké katastrofě r. 1806 Prusko přistoupilo, by se přizpůsobilo dle vlastního genia novým okolnostem, k radikálním reformám a k směru vpravdě revolucionářskému. Jak tomu s ním bude po veliké pohromě 1918? Jest velmi možno, že imperialistní reorganizované Německo posléze přizpůsobí se znova, dle vlastního genia, nové situaci, reformami demokratickými a revolucionářskými. Pak vývoj půjde v těchže směrech jako včera.

Nebo, druhá hypothesis, nová republika padne, postupujíc místo „bolševismu“, této mystice chutí a pudů. Tu válka nebude prodlévati a znovu se zažehne, kroasada germansko-rusko-hebrejského kommunistu zapálí brzy Evropu a uvrhne ji v oheň a krev. Po celé planetě válka absolutní krok za krokem se rozmáhajíc, sesilovaná mohutnými křečemi sociálními, znovu se rozkatí, uloží své imperativy a vyvodí asi citelný „pokrok“.

*

Věřím tedy při světle několika úvah předcházejících, že uhájím, dbaje událostí nejnovějších, závěrků, k nimž jsem došel. Moje nestranná a pečlivá studie uchovává tutéž svou hodnotu přesvědčivou. Obrav si za úkol obadati sociální zjev války v jeho rozvoji a v jeho rozpětí; vynasnaživ se určití smysl vývoje dnešních společností, docházím k úsudku, že když směr zůstane týmž, válka nemíní zmizeti, ale naopak rozšíří své panství, sesilujíc se ve všech svých projevech, stávajíc se čím dál tím *absolutnější*.

Daleka však buď mne myšlenka, že budoucnost jest ode vždy vepsána v knihu Osudu a že vůle člověková není než illusí; ale aby se čin zrodil, svobodný a silný, třeba nejprv, by rozum poznal. Nesmí se nikdy zapomínati, že dělati bývá často prodělati.

Naprosto nestačí říkati, a při tom ať se velká sociální mechanika otáčí po větru vášní shlukových davů, kteří jsou spíše silami fysickými, než inteligentními: chci, co se dělá; dlužno moci říci: dělám, co chci.

Když se chce člověk ujistiti, prohlašuje: *jsem (je suis)*, ale tu třeba rozuměti, že jest to od slovesa *býti*, a nikoliv, jak bývá obyčejně, od slovesa *jíti za někým (suivre)*.

Toto není arci než slovní hra...

MARCEL SCHWOB:

FLÉTNA

Bouře nás zahnala předaleko od břehů, kudy jsme obyčejně pluli. Po dlouhé chmurné dny hrouzila se loď do spoust zelené vody o hřebenech pěny. Slunce jako by se blížilo Oceanu, i nám nad hlavami; obzor sám byl obestřen siným znamením, a my jsme bloudili po můstku jako stíny. Svítilny visely na každém ráhně a po jejich skle crčely ustavičně dešťové kapky, takže jejich světlo bylo neurčité. Na zádi zářily světlíky budky podkormidelníkovy průzračnou a vlhkou červení. Stožárové koše byly temnými polokruhy; z nejhlubší

černi v nárazech větru se vynořovaly zsinalé plachty. Občas kymácející se lucerny zahrály měděnými odlesky po vodě karnýřů na plachtoví, které přikrývalo děla.

Táhli jsme tak po větru od posledního našeho lovu. Přitahovací háky visely ještě po kýlu. A voda s nebe omyla a shrnula odtékajíc všechny zbytky boje. Neboť v hromadách bez ladu a skladu ležely dosud mrtvoly, oděné látkami s kovovými knoflíky, sekery, šavle, píšťaly, úlomky řetězů a lanoví, s koulemi k sobě přikutými; zsinalé ruce svíraly hlaviště bambitek, jablka mečů; rozstřílené tváře, na polo zahalené do plášťů, kývaly se v lanoví, a my jsme klouzali mezi promoklými mrtvými.

Zlověstný buran nám odňal odvahu odklízeti. Čekali jsme na světlo, abychom rozeznali své druhy a zašili je do pytlů; a ukořistěný koráb vezl náklad rumu. Mnoho sudů bylo přivázáno lany jak u paty předního stěžně, tak u zadního stožáru; a mnozí z nás kolem pevně se držíce vztahovali své číše nebo svá ústa k hnědým praménkům, jež vytryskly pokaždé, když se loď zakymácela, za tekutého supění.

Neklamala-li nás busola, plula loď na jih; leč temnota a pustý obzor nedávaly nám znamení pro mořskou mapu. Jednou jsme se domnívali, že vidíme tem-

né vyvýšeniny na západě, podruhé bledá pobřeží; nevěděli jsme však, byly-li ony kupy horami, nebo pobřežními útesy a bledost břehů byla třeba kalným mořem, narážejícím na úskalí.

V některých okamžicích jsme spatřili skrze jemný déšť ohně mlhavě rudé; a kapitán zahelekal na kormidelníka, aby se jich vystřehl. Neboť jsme věděli, že jsme oznámeni a pronásledováni a ohně byly snad paličské lodi; nebo jestli jsme pluli nevidouce jich mimo nehostinné břehy, bylo se nám obávati zrádných zhoubných znamení.

Pluli jsme řekou teplé vody, protékající Oceanem: nějakou dobu byly mžičky vlahé. Potom jsme zabočili opět do neznáma.

Tu kapitán, nevěda, co nám chystá budoucnost, dal zapískati k shromáždění. I shromáždila se za noci naše tlupa na patře na zádi, při čem několik mužů drželo svítilny, a zbrojní důstojník nás rozdělil na skupiny, a bylo slyšeti temné šuškáni. Pokladník vyňal čísla z pytle od prachu, a oznámil nám naše podíly. Tak dostal každý, co mu patřilo z kořisti našeho křižování, jak na šatech, tak na zásobách i na zlatě a stříbře a špercích, nalezených v rukou, na krcích a v kapsách mužů a žen vyhloupených korábů.

Potom bylo nám veleno rozejít se, i odklidili jsem se mlčky. Takhle se dělení obyčejně nekonalo, nýbrž na ostrůvku, jenž byl naším útočištěm, na konci výpravy, kdy loď byla napěchována poklady a za klení a krvavých svárů. Poprvé nebodl nůž, nebylo vypáleno z bambitky.

Po dělení se nebe ponáhlu rozjasňovalo a temnota se počala rozptylovati. Nejprve se odvalila mračna a roztrhly se mlhy; potom siný kruh obzoru se zbarvil do skvělejší žluti; Oceán obrážel věci s barvami méně ponurými. Světelná skvrna značila slunce; několik paprsků se střelo vějířovitě v dáli. Vzdušné moře bylo pomorančové, fialové a nachové; a mužstvo křičelo radostí, protože vidělo plovoucí okřehky.

Nastal večer za dusného žáru a za modrého a bledeho svitu jitřního procitli jsme v mořích australských. Bolely nás oči, nezvyklé horké bělosti; i vrhli jsme se k záštitám ničeho nevidouce, když hlídka ohlásila: „Země přímo před námi“. Hodinu poté, ježto nebe bylo sytě modré, zpozorovali jsme hnědou čáru na konci Oceanu s pěnovým krajem.

Pluli jsme plnými plachtami. Bílí a červení ptáci létali těsně u lanoví. Vlny unášely pestrá dřeva. Potom se nám zjevil pohybující se bod: na moři hrubě neprů-

svitném, v sivém slunci byl jako růžový, a když se přiblížil, viděli jsme, že je to člun nebo piroga. Tato loďdice neměla plachet a byla jakoby bez vesel.

Přes to mířila proti nám; ale ačkoli jsme na ni helekali, nebylo ničeho viděti. Čím více jsme se blížili, tím více jsme slyšeli, jak k nám doléhá s vánkem lahodný a mírný zvuk, tak modulovaný, že nemohl býti zaměňován se lkáním moře nebo chvěním provazů, napjatých na našich plachtách. Tento zvuk pokojné tklivosti přivábil naše druhy po obou bocích korábu, i hleděli jsme zvědavě na pirohu.

Jak předek lodi řezal spodek velké vlny, ujasnilo se nám tajemství bárky. Byla z malovaného dřeva; vesla jako by uplavala po proudu a v ní ležel stařec s nohou opřenou o rumpál. Brada a bílé vlasy mu vroubily všechny obličej; kromě pruhovaného pláště, jehož cáry byly naň shrnuty, neměl na sobě oděvu; a oběma rukama držel flétnu, na niž pískal.

Přivázali jsme pirohu, aniž by se byl stařec vyrušil; jeho oči byly nejasny a snad byl slepý. Byl asi velice stár, neboť šlachy jeho údů prosvítaly mu pod koží. Vynesli ho až na můstek a složili ho u paty velkého stěžně na nasmolenou plachtu.

Tu nespustiv ruky s flétny od úst, napřáhl druhou

paži a ohmatával všechno kolem sebe tápaje. I položil ruku na změř zbraní, řetěznic a mrtvol, které zvlažněly na slunci; přejížděl prsty po ostří seker a hladil pomozděné maso obličejů. Potom odtáhl ruku a s očima bledýma a prázdnýma, s tváří obrácenou k slunci, zapískal na flétnu.

Byla černá a bílá, a jak se mezi námi ozvala, zdála se ptákem z leštěného ebenu, vykládaným sloní, a průsvitné ruce poletovaly kolem jako křídla.

První zvuk byl ostrý a tenký, mečivý, jako by asi byl hlas starcův, a naše srdce byla proniknuta minulostí, vzpomínkami na stařeny, jež byly našimi babičkami, a nevinnou dobu, kdy jsme byli dětmi. Všechna přítomnost zapadla kolem nás; i potřásali jsme hlavou usmívající se, naše prsty byly by si rády hrály s hračkami, a naše rty byly našpuleny, jako k dětským polibkům.

Potom zvuk flétny zmohutněl i byl výkřikem ryčné vášně. Před očima se nám mihly věci žluté a rudé věci, barva masa, barva zlata a barva krve. Naše srdce nabylo, aby sborem odpověděla, a šílenství dní, které nás strhly do zločinu, zavířilo nám v hlavách. A zvuk flétny zesiloval i byl jasným duněním bouří a dutím větru do příboje, praskáním roztráštěných kýlů, chro-

potem lidí, kterým podřezávají hrdlo, děsem tváří začerněných sazemi, které ztékají loď s šavlí v zubech, svist prutových kulí a výbuchy koster lodí, které tonou. I naslouchali jsme potichu uprostřed našeho vlastního života.

Náhle stal se zvuk flétny zavřeštěním; bylo slyšeti pláč dětí, které přicházejí na svět, křikem tak slabým a tak žalostivým, že byl hrůzným zaúpěním. Neboť jsme uzřeli rázem, v očích se nám náhle rozbřeskla budoucnost, čeho jsme již nemohli míti a co jsme na věky ničili, smrt naděje bloudících po moři a budoucích životů, které jsme zničili. My sami, bez žen, krvaví vraždou, rozjaření zlatem, nemohli jsme již slyšeti hlasu nových dětí; neboť jsme byli odsouzeni kymácti se na vlnách, buď že můstek tančil nám pod nohama, buď že naše hlava, navlečená do černé čepice, tančila na provaze ráhna: náš zmařený život bez naděje stvořiti z něho jiné životy.

A Hubert, zbrojmistr, k smrti zaklel, vytrhl starci ebe-nového ptáka, bíle skvrnitého: zvuk zhynul a Hubert hodil flétnu do moře. Nejasné oči starcovy se zachvěly a jeho údy ztuhly, aniž bylo čeho slyšeti. Když jsme se ho dotkli, byl již studený.

Nevím, patřil-li podivný muž Oceanu, ale sotva naň

dopadl, když jsme ho poslali za jeho flétnou, ponořil se tam a zmizel i s pláštěm a s pirohou; a nikdy více křik rodičího se děcka nedolehl k našim uším ani na zemi ani na moři.

Přeložil J o s e f M a r e k

Narození Páně z XII. stol., jak viděti jest na kazatelně v Groppoli v Itálii.

BERNARD CAPES:

J A N E S H O R E

Byla nevlídná neděle v lednu r. 1484. Občas padal drobný suchý sníh a jakmile jeho chladný poprašek zbělil kamení kolem chrámu sv. Pavla, ihned přišel vítr jako horlivý dráb a hnal jej na pravo a na levo zametaje dláždění pro bosé stopy, které měly přijíti.

Bylo všude smutno, šedivo a zimavo. Zdálo se, že domy se svými štíty chvějí se zimou; vývěsní štíty nařlkaly; jen chrám sám zpola zahalen v mlhu, rýsoval se jako nějaké mocné horské skalisko, vystupuje uprostřed v jedinou osamělou špičatou věž jako ohromný přízrak. Nedělní návštěvníci kostela dole v ulicích, propuštěni ze mše, mnuli si mrznoucí prsty a otáleli v tupém vzrušení, očekávající podívané, která měla následovati. Shlukovali se v zástup kolem velikých západních vrat, většinou však sbíhali se k severní straně, kde na otevřeném prostranství stál kříž sv. Pavla, vystupující nad olověnou střechu malého dřevěného pavlánu. Tato budka nebo kazatelna byla tvarem podobna hoblubníku, šestihranná a s oknem v každé ze šesti stran. Okno hledící k západu opatřeno bylo lektoriem pro kazatele a

celá stavba byla vybudována na trojitě plošině z kamene, šestihranné jako stavba a tvořící stupně k ní.

Bylo-li příčinou toho počasí nebo den nebo příležitost, dav byl podivuhodně klidný. Tlak moci nového krále ležel bezpochyby těžce na něm. Všeobecný výraz ztrnulosti a úžasu, jak se zdálo, převládal. Nedávné události přišly, uzrály a ustoupily tak rychle jiným. Smrt Edvardova v dubnu, zmizení mladých princů v červnu, nová korunovace v červenci, Buckinghamovo krátké, nepodařené spiknutí a jeho poprava v říjnu, na konec, právě v tomto prvním měsíci nového roku, přijetí „Titulus Regius“ čili zákona, který prohlásil za nemanželské potomky nebožtíka krále a potvrdil korunu uchvatiteli – taková byla ohromující řada událostí. Nic nebylo jasno pro tu chvíli, jenom, že tento potměšilý chlapík uměl dívat se jasně a udeřiti rychle, že byl odvážný, bezohledný a silný. Nebyl nepopulárním proto nebo pro jisté mužné vlastnosti, kterým dav se podivuje. Obtíž byla v tom, jako ve všech náhlých státních převratech, jak přizpůsobiti se chytře novým podmínkám, zatím co očekává se záštita proti odvetě starých. Úskočný král nebyl tak pevně na svém stolci jako papež římský. Bylo jisté nebezpečství v projevu souhlasu s jeho žerty, mezi něž počítati možno toto divadlo.

Nikdo vlastně nevěřil v horší vinu ubohé paní Shoreové, lehkomyšlné, dobrosrdečné milostnice nebožtíka panovníka. Udání, kterým na ni vznesena byla spoluvina v do-

mnělem pokuse Lorda Hastingsa, druhého jejího ochránce, zahubiti nynějšího krále kouzly, nedokázal ničeho kromě roztomilých vlastností jejího ducha a srdce; pročez soudní dvůr byl nucen uchýliti se k mravní slabosti, která byla všeobecně známa a nepopíratelna. Nekladl ovšem důrazu na skutečnou tragedii jejího hříchu, který spočíval v tom, že opustila mladého manžela — dobrého, poctivého, nezkaženého chlapíka, prospívajícího zlatníka v Lombard Street — jehož blaženost zničila, jak nejlépe uměla, a neměla ani slušnosti, aby jeho jméno zaměnila za jiné. Záleželo mu vskutku hlavně jen na tom, aby dokázal, jakým hanebným prostopášníkem byl čtvrtý Edvard a jak pěkně se skvěl proti němu úskočník. A tak, aby vše učinil jasným, umyl si jako Pilát ruce nad krásnou hříšnicí a odevzdal ji duchovním k potrestání. Spěchali, aby je vykonali a ne úplně nelidsky. Souložnice byla odsouzena, aby veřejně vyznala svůj poklesek, jak předepsáno, neoděna, v košili a se svíčkou, a pak aby odešla v pokoji a polepšila své mravy. Trest vskutku konal se té chvíle.

Nebylo mnoho klevetění. Dav stísněný spoustou nízkých budov, které obklopovaly starou katedrálu, jevil více zvědavosti, ba sympatie, než nepřátelství vůči vinnici. Skládal se skoro docela z těchže lidí, kteří naslouchali před šesti měsíci proslavené řeči Dr. Shaw-a u kříže, a tento podlézavý duchovní první začal o otázce nelegitimnosti posledních dvou Edvardů. Dav potom se spokojil v tuposti, která

přišla po únavě; nevzpamatoval se dosud z toho stavu. Přítomná věc nebo hřích, který ji způsobil, nebyl rázu takového, aby obyčejně vyvolal mnoho poznámek nebo výtek; ale nepochybná populárnost uchvatitelova pletla všecky závěry. Dav domníval se, že má důvod, aby ponížil hezkou paní Shoreovou, která bývala tak známa pro svou dobrotivost jak pro svou krásu; a tak přijímal jeho vládu jako část spletnosti věcí, která jednoho dne jistě se vyjasní.

Vyšla za chvíli, půl tuctu akolytů před ní, skupina kněží za ní. Když se objevila na stupních, zavanutí větru vzalo lem její bílé košile, která byla jejím jediným ústrojem a odfouklo ji s kolen. Její tvář, která byla smrtelně bleďa, zalila se náhlým ruměncem, jenž jí pak již neopustil. Pleskla rukou dolů s chvatem, jenž zhasil svíci, kterou držela; při tom chladný hlas zarazil průvod a musila státi ve své hanbě, dokud rozžihali svíci. A když zase šli dále, svěsila hlavu a ret její se chvěl.

„Její postava“, praví očitý svědek, „byla nevysoká, její vlas tmavě žlutavý, její obličej kulatý a plný, její oko šedé, něžný soulad mezi rozměry všech tvarů a jejich barvou, její tělo bílé a hebké... šla odevzdaně a krokem plachým, tak žensky, že ačkoli ze všeho svého úboru neměla nic na sobě mimo svou košili, byla tak krásna a líbezna, zvláště proto, když obdiv lidí vyloudil půvabnější ruměncem na jejích tvářích, (jehož se jí před tím docela nedostávalo), že její veliká hanba byla jí velikou chválou mezi těmi, kteří byli

více zamilováni do jejího těla než starostlivi o její duši. A mnoho dobrých lidí, kteří nenáviděli jejího způsobu života (a byli rádi, že vidí, jak je potrestán), přece litovali více jejího pokání, než se těšili z něho, když uvážili, že král je způsobil více z úmyslu zkaženého než z nějakého hnutí ctnostného.“

„Slušná byla a krásná; ničeho na jejím těle nebyli byste měnili, a kdybyste přece chtěli, byli byste si přáli, aby byla trochu vyšší“ — žádný básník nezlepší tohoto líčení a tak zde stůjž.

Sestupovala po stupních tak zahanbena, že se zdála necitnou pro počasí. Chumelilo se zase a vložky líbaly její růžové nohy jako v útrpnosti, líbaly její šíji a jako slzy vtékaly za její chladná ňadra. Snažila se střásti svoje dlouhé, rozpuštěné vlasy přes obličej.

Obešli severní stranu a přišli tak ke kazatelně, kde poklekla; a cestou lidé stále mlčeli. A biskup vystoupil do tribuny a chráněn jsa ve svém teplém místečku proslovil dlouhou řeč o hříšnosti prostopášného života. A na konec tázal se jí, přiznávají-li se a činí-li pokání, načež odpověděla hlasem docela tichým a zlomeným: „Přiznávám se ke své vině a prosím, aby mně bylo odpuštěno.“ Na to povýšil hlasu a kázal jí, aby odešla, kam chce, polepšila své chování a žila cudně; ale nejprve vyhlásil rozkaz králův, že žádný muž pod trestem smrti nesmí jí ulehčovati ani pomáhati, což uvedlo mnohé v podiv nad rozumem, který dovedl dávatí jednou rukou a bráti druhou.

Nyní Jana Shoreová vstala jako omámená, rozžatá svíce vypadla jí z ruky, a hleděla sem a tam, jako by hledala, kam by unikla ve svém neštěstí a zmatku. A náhle se zdálo, že mráz ji proniká, sebrala košili kolem útlých údů a vyrazila jediný výkřik jako jehňátko. A právě když vykřikla, přišlo jí zoufalé vnuknutí, aby totiž šla za vysokým mužem, který po všecku tu dobu stál docela blízko mezi davem. Cosi — stín posunku, pohled jeho očí, pod nimiž těsně jeho ruka sebrala plášť — zdálo se, že ji zve, a když se hnul, aniž se zdálo, že ho sleduje, šla za ním — po cestě k cudnému životu. Ale byla ona první nebo jedinou ženou bezmocně vydanou paradoxům života?

Dav rozestoupil se před ní a žádný muž netroufal si následovati. Brzo byla na kraji zástupu, brzo z něho docela venku. Některé oplzlosti šeptem pronesené, několik hrubých dotknutí jí bylo snéstí, a to bylo vše. Věřila, že kouzlo nedopustí, aby ho ztratila s očí; a věru, tam kráčel vpředu, šlechtic, jak svědčila jeho čapka, drahokamy zdobená, s dlouhým přívěskem, sebraným s ní kolem jeho šíje, a jeho šarlatové spodky vykukující zpod pláště. Dbala dobře, ač byla zoufalá, aby mu neuškodila, a následovala ho zpovzdálí. Šel kolem opuštěné východní strany chrámu, náměstím, které se zvalo Old Change a obrátiv se ostře dolů směrem k řece, učinil tak náhlou okliku mezi tamní spleť budov a zabočil v úzkou ulici, známou jako Sermon Lane, kde otálel právě dosti dlouho, aby ho mohla viděti,

jak zmizel do jistého domu. Sevřevši košili kolem sebe a ostražitá vůči podezřívavým očím, kradla se dále, váhala chvíli a chvátala po jeho stopách. Snad byla zpozorována, snad i ne; v každém případě byla nákazou, které všichni se vyhýbali. Dveře zavřely se za ní, když vstoupila a klesla ke zdi.

„Vstaňte, paní“, zašeptal. Byl těsně vedle ní. Jeho hlas byl živý a zvláštní.

Vypukla najednou v pláč, vášnivý, srdcervoucí a vyčerpávající. Nechal jí, aby se vyplakala, choulíc se ke zdi. Potom, když bouře polevovala, vzhlédla napolo.

„Nedáš mně svého pláště?“ pravila. „Je mi zima.“

„Pro nic jiného?“ otázal se.

Schoulila se zase.

„Ne“, řekla. „Byla by to ubohá záminka a vhodná pro tvůj posměch. Musím vyměnití důvěrný pobyt u tebe za šat. I nevěstka musí choditi oděná.“

Sehnul se a vzal ji do náručí, neodporující, ač odvracela tvář. Nesl ji, netečnou, vzhůru po schodech tohoto temného, neznámého domu a cestou stále byla vášeň v tom, jak ji držel, a žal v jeho těžkém vzdychání. Poznala, že vstoupili do teplého pokoje, že zavřel dveře a položil ji jemně na lůžko blízko ohně.

„Jano!“ pravil.

Vyrazila živý, divoký výkřik a vyskočila zpříma, takže košile jí spadla s ramen.

„Pokryj je, ze soucitu se mnou,“ pravil.

Hleděla na něho chvíli ztrnule, pak vypukla v náhlý, hysterický smích. Bodalo jej do srdce, když ji slyšel, neboť její hlas vždy býval veselý a lahodný.

„O!“ zvolala, že vlastní manžel takto jedná se svou ženou!“

„Ne“, řekl — „ale abych poznal, že nejsi dosud necitna k hanbě.“

Zvonivý smích její ustal, jak začal.

„Proč jsi tak bohatě oděn, Harry?“ řekla.

„Vnadidlo“, odpověděl, „abych tě vlákal sem. Kdo chce získati královskou milostnici, tomu třeba vypůjčiti si paví peří.“

Zachvěla se trochu, hledíc dolů, pak zašeptala sípavě:

„Dobrá, dostalo se mně patřičné odpovědi. Leč vypadáš jako šlechtic. O, Harry, mluv jako šlechtic.“

„Pán Bůh chraň, Jano! Budu mluvit jako Harry Shore.“

„On mne kdysi miloval.“

„Ano; vydává se v nebezpečení smrti, aby to dokázal.“

Vzhlédla rychle; dříve však než mohla promluvit, dveře se otevřely a malý hoch nahlédl do světnice. Byl chycen v té chvíli neviditelnou rukou a dveře se zavřely; ale v tom okamžiku žena byla chvatně zakryla svou nahotu, zahanbena, jak dosud nikdy nebyla.

„Ničema!“ řekla s planoucí tváří.

„Viděla jsi jeho modré oči a pěkné kudrny?“ pravil zlatník. „Jest to syn mého mistra, jemuž náleží tento dům. Snil jsem kdysi o takovém dítěti, svém vlastním a tvém.“

Vstala a blížila se k němu, hledíc mu do tváře. Byla bronzová a poctivá, ač zbrázděna bolem.

„Harry“, zašeptala, „vyhledej mně šaty a řekni mně, abych šla — v památku našich polibků kdysi, Harry.“

„Jsou zde“, pravil. „Vše jest připraveno pro tebe — vše potřebné, abys od nynějška vedla život bezúhonný. Zavolej si ženu, až odejdu. Nechtěl bych, aby říkali, že jsem svou ženu zanechal v nouzi.“

Rozpřáhl ruce, vášeň maje v očích, ale stáhl je odhodlaně zpět.

„Ne“, pravil; „až v nebesích — ještě ne.“

Ustoupil poněkud a zavolal náhle:

„Tvá noha, Jano! Ubohá noha; krvácí!“

Pokynul, aby šla k loži, klekl, zdvihl poraněný úd a svým šátkem zastavil řinoucí se krev. Přiložil si nohu k srdci a na konec s dlouhým roztouženým vzdechem přitiskl na ni své rty.

„To jest zadostučiněním“, pravil — „tak se pokořuju“, a vstal. „Malá, hříšná ženo“, šeptal, „kdysi tě miloval; miluje tě vždy; mohl-li by tě jinak takto opouštět? Nuže, nechť nikdy již neuslyším tvého jména — pro lásku o to prosím.“

Zakryla svou tvář v polštářích. A tam ležela, dlouho potom, když odešel, a vyplakávala svou duši.

LEONORA DE TOLEDO

„Neboť ovoce krve náleží těm, kteří přinášejí cenu lásky.“

Takto, leč ve smyslu méně uneseném a mystickém než ten, v němž svatá panna sienská vylila svou duši, myslila mladá vévodkyně Leonora, žena Pietrova, druhorozeného syna Cosima da Medici, velkovévody florenského.

Cena lásky, cena lásky! Jedenáct dní plakala, hoříc, aby ji splatila — rozhořčená, vášnivá, s puklým srdcem, řekla si. A nyní, když oltář byl připraven a čepel obnažena, po čem toužila? Jen po slitování, jen po životě, potupném a opuštěném, bude-li třeba, ale po životě za všech okolností, nejméně vážených, nejopovrženějších. Byla tak mláda, tak nepoučena; byla svedena na scestí kasuistikou záletnictví v tomto městě zhýralců. Chtěla by vyzpovídati se ze svého hříchu, uvésti omluvy, ponížiti se ke kolenům otce svého dítěte. To aspoň bylo tu jako rukojmí její ženské věrnosti; žádný jiný muž nemohl se honositi, že získal tolik od ní. Snesla ta muka, to vytržení s čistým svědomím. Jistě otec

nevraždil by matky svého dítěte! Tak ohavný čin křičel by o pomstu i v tomto místě ohav!

A i když tak seděla s bledým obličejem a vytřeštěnými očima, hrýzajíc spadlý pramen svých krásných kaštanových vlasů, věděla, že všechny omluvy, které by mohla uvést, byly by jen toliko přitěžujícími okolnostmi jejího přestupku; že podlec, kterého byla přinucena vzít si za manžela, úskočně podporoval její nevěru právě za tím účelem, aby se jí zbavil; že všechno jas a květ jejího mládí byl jen popudem k chlipné ukrutnosti člověka, prostého všeho soucitu a vší ušlechtilosti. Měla zemřít, někde, nějak; a ve všem tom městě neměla jediného statečného přítele, k němuž by se obrátila, nikde naděje útočiště nebo uniknutí. Opatrnost, chytrá opatrnost ďábelská v této proklaté Gehenně musila obracet hluché ucho, slepé oko k jejímu nebezpečství. Sám vévoda — —

Zamrazilo ji při pouhém jedu jeho jména. Podlá hnutí, která připomínalo, zbavovala pro tu chvíli smrt jejích největších hrůz, představujíc její stinné náručí jako jediné soucitné útočiště před vzpomínkami příliš hroznými, aby bylo možno je snést. Smrt, žádný strašný přelud, nýbrž vlídná matka, ukolébající ve věčné zapomenutí!

Ah! ale byla tak mláda, tak mláda! Zakryla si tvář rukama a stenajíc kolísala se sem a tam.

* * *

Cosimo, první z mladší větve rodu medicejského, dostal se k vládě ve Florencii jako svrchovaný vévoda r. 1537. Jeho žena, Leonora, (dcera Don Pedra de Toledo, španělského místokrále v Neapoli), zemřela po dvaceti pěti letech, porodivši mu několik dětí, z nichž Pietro byl druhorozený. Několik měsíců po její smrti vévoda pustil se v milostné pletky s druhou Leonorou de Toledo, neteří první, krásným dítětem, které bylo dáno na dvůr toskánský do péče jeho tety. Okolnosti poměru, byvše prozrazeny, způsobily takové pohoršení, že Cosimo, aby je ukonejšil, zasnoubil dívku svému synu, zhýralci nejhorší pověsti. Vyplynul nevyhnutelný následek v tomto městě divokých vášní a zkažených mravů. Mladá žena, opovržená a zanedbávaná manželem, oloupená mimo to o sebeúctu, přijala obvyklého *cavaliere servente* — tenkrát byl jím jistý Alessandro Gagi — více, zdálo by se, ze zlosti než z náklonnosti. Aspoň když milkování bylo zpozorováno a Gagi, tajně byv varován před nebezpečenstvím, rozhodl se rozluštiti bolestné nesnáze odchodem do kláštera, Leonora přenesla bez obtíží svou náklonnost na muže odvážnějšího, než byl její melancholický, právě opeřený kapucín. Její novou láskou byl mladistvý šlechtic ze Saint-Étienne a tentokráte to byla pravá vášeň, ve kterou se vrhla střemhlav. Snad si namlouvala, že lhostejnost jest nejhorší věcí, které bylo obávat se od manžela; činila-li tak, lhala sobě samé, jak ženy činívají, když touha předstihne jejich opatrnost. Případ Ales-

sandra Gagi-ho byl jí dostatečným připomenutím. Pes nespál proto, že oči jeho byly zavřeny.

Milenci se sešli; a tentokráte nepozorovali ani nejmenší známky vyzvědačství. Ale zcela náhle St. Étienne-ovi, jak jej nazveme, bylo rozkázáno, aby odešel na ostrov Elbu. Záminkou pro jeho vyhnanství byl osudný souboj, který nedávno měl s mladým šlechticem Franceskem Ginorim; pravá příčina bez pochybnosti byla, aby opatřil se usvědčující důkaz milostného poměru v podobě dopisu. St. Étienne, bezstarostně zamilován brzo jim ho poskytl a vyzvědači jej zachytili. Provinilý milenec byl zatčen, přiveden tajně zpět do vězení v Bargellu a tam za hlubokého ticha nočního zardoušen. Zpráva o jeho smrti byla donesena, buď ze zlomyslnosti nebo soucitu, Franceskem, jejím švagrem; po jedenáct dní potom plakala, nedbajíc následků, odevzdavši se svému žalu. Snila v té době, že má v sobě sílu hrdinství, a její klam zmizel teprve, když odešel posel, který dvanáctého dne přinesl jí poselství od jejího manžela.

Hlas a postava tohoto posla, oboje stejně chladné, přesné, bezvadné, pronásledovaly ji, když tak seděla. Ani slova ani přízvuku nebylo neuváženého; každý vlásek byl na svém místě v jeho malém, zahroceném, černém vouse, ležícím na jeho nabíraném límci, který byl jako z nelesklého porcelánu. Jeho chladné, jemné ruce, jeho kabátec a krátké spodky z bílého, stříbrem kvítkovaného atlasu, pochva jeho kordu ze slonoviny — vše bylo tolik stupňovaných har-

moní v obraze ledové dokonalosti. Vypadal jako muž vytvořený z mrazu; a z mrazivého srdce vyšla jeho slova řezavá, klidná, vražedná:

„Jeho Milost, madonna, velice se znepokojuje churavostí, ve kterou jste, jak mu bylo oznámeno, upadla, prosí o vaši společnost ve své vile v Cafaggiado, kde, jak se její nadějí, ticho a mírnější vzduch vrátí vám vaše zdraví.“

Pohlédla na něj a srdce se jí náhle sevřelo, ač plamen vzdoru v ní dosud plápolal.

„Děkuji vám, messer. Na kdy jest určen můj osud?“

Při tom posel zdvihl jednu bílou ruku pohybem nevy-slovitelným.

„Ah, madonna! Jest něžná starostlivost našeho drahého knížete tak zhoubná? Právě nyní vás očekává, aby vás přivítal.“

Pak natáhla k němu prosebně ruce.

„Messer — trochu času, abych se připravila — abych se rozloučila. Mám syna, messer, velmi malé dítě. Hledte, to jest Vecchis, není-li pravda — vévodův palác? Jsem úplně samotna ve svém koutku v něm, uvězněna, vyhýbají se mi jako malomocnému, ale každý můj východ odtud jest střežen. Dopřejte mně této noci, abych se patřičně rozloučila se vším, co zůstalo mé lásce na zemi.“

Jeho smích zazněl jako cinkání ledu o sklo.

„Lásce? Vy schválně ji odkládáte. Leč odvážím se rozšířiti svou plnou moc na dobu, které žádá Vaše Milost. Zítřka — —“

„Vydám se zcela jistě, abych byla obětována, messer.“

A s trpělivým, zamítavým pokrčením, v němž súčasněno bylo vše, ramena, obrví a rty, učinil svou hlubokou poklonu a opustil ji. A potom!

Přišlo to na ni její ztrnulosti jako rána elektrická, okamžitá, plná muky. Nechtěla zemřít; klamala se jen, když se strojila v nádherný ústroj tragedie; jako zhýčkaná krásavice, kterou byla, domnívala se, že je neodolatelnou, třebaže hraje si s ďábly, a lhůta každého dne jen ji utvrzovala v jejím úmyslném sebeklamu. A nyní na konec se probudila a byla strachem šílená — přiznala sama sobě, že jest nehrdinskou bytostí sobeckou a marnivou, jakou již činy její ji ukázaly světu.

Vášeň ovšem často mluví chvástavě, až vidí, že jest chycena v pasti. Její umělý žár jest velmi choulostivý k ochlazení. Pak v poměru, jak hořela prudce, jest podlost jejího poklesnutí. Mluvím o ní, jako o hnutí mimo lásku. Tato ubohá Leonora ve své zbabělé šílenosti odpouštěla v duchu urážky ohavníka, v jehož nemilosrdném sevření nyní se svíjela. Její náklonnost k němu, její touha po usmíření byla jako rozkoš. Zapřísáhla by se mu jako jeho stvůra, která by s ním cítila, účast brala v jeho vášních, jen kdyby ji takto chtěl přijmouti a ušetřiti. Nezazlívejte jí toho příliš přísně. Duch šílený strachem před temnotou, nemá jiného chtění než po slunci. Mimo to seznam smrtelných hříchů byl za její doby velmi zmaten, a některé zločiny, které by

za našich dob považovány byly za neprominutelné, byly prohlašovány za žerty. Motýl zvyklý zdechlině, nepřivykne snadno medu, a révy pohnojené volskou krví hynou bez ní. Jaký div, že tato ubohá, půvabná bytost, vychovaná v mravní zkáze, ukázala náklonnosti zkažené? Života si přála a konec konců i s Pietrem da Medici jako veselým společníkem. Žena byla ponížena, leč matka zůstávala. Bylo již temno, když posel odešel. Se slzami řinoucími se a těžce zdvihající se hrudí spěchala, aby svou poslední noc na zemi strávila u kolébky svého malého Cosima.

* * *

Se svítáním přišla naděje, přišlo bezstarostné ubezpečení slunce, obvyklých pozdravů, služeb a zvyků. Zdálo se nemožným, že by tragedie mohla číhati za tou příjemnou všedností. Leonořin duch povznášel se s jitem, povzbuzoval se se sálajícím dnem. Zda vítězná síla její krásy sloužila jí dosud tak jistě, aby ji opustila nyní? Byla-li žárlost na dně této mrzutosti, nosila v prsou nejsladší protijed. Prosebné oči, půvabná pokornost, půvabná výzva — tak hrála úlohu nevěstky ve své duši a téměř počítala hodiny k tomu konci.

Pozdě odpoledne bylo jí oznámeno, aniž byla tázána, že povoz a průvod očekává ji na dvoře u Via de Leone.

Napolo hysterická vyhledala naposled svého chlapečka a slané slzy hrnuly se jí po obličejí, když jej líbala.

„Miluj maminku, bambinetto, vždycky, vždycky!“

Bylo to chování její družiny, co poprvé udeřilo chladem v ni a způsobilo pokles její rozjařenosti. Snad neznali chystaného jí osudu; ale byla vypovězena a oni měli své rozkazy. Tyto, jak patrně, zahrnovaly v sobě nesdílňost, přísný dohled, necitné násilí. Villa Cafaggiado ležela v jisté vzdálenosti za hradbami v osamělé krajině. Mladá vévodkyně užila každé lsti, aby protáhla cestu; tu bylo třeba něco koupiti, tu promluvit s přítelkyní, tu navštívit kostel. Nebylo jí v ničem odepřeno; vyhovovali jí — ale střežili jí — ve všem. Jemnější chování bylo by snad zaplašilo úplně její nepokoj, poněvadž bylo patrně účelem průvodu, aby nevzbudili pozornost nebo podezření; ale tyto všední myšli neměly onoho *savoir faire*, aby odvrhly tíhu odpovědnosti, která je tísnila. Na konec vyjeli z města a přišli do volné krajiny — v opuštěnost, které se dívka bála nevýslovně a které se bránila pokud mohla.

A tu bylo madamě třeba sestoupiti, aby si natrhala květin u cesty — neboť byl měsíc červenec — a opět a znova, když spatřila nějakou krásnější než ostatní, tak že soumrak se začínal skláněti, bez větru a melancholicky, když zahlédli villu. Ale nebylo myšlenky na květiny v její duši, ani tehdy, ani jindy, a nejpůsobivější ze všech květů ležel rozmačkán v její malé ruce, když na konec kočár hrčel do nádvoří villy

Cafaggiado a průvodčí přiběhli ke dvířkám, aby jí pomohli sestoupiti.

Vzhlédla na mračný portál, na mrtvé gallerie a zděsila se.

„Pán nemá společnosti?“ zašeptala.

„Jest jeho vůlí, aby byl samoten, madonna,“ odpověděli tiše.

Sotva cítíc své údy, kolisajíc se zlehka, vystupovala po stupních a spatřila před sebou otevřené dveře. Stojíc zde jako v děsivém snu, zaslechla náhlý zvuk dole, trhla sebou a obrátila se. Povož, družina, vše bylo na zpáteční cestě, vracejíc se po silnici, po které přijeli. Snažila se zavolati na ně — její vyschlé hrdlo nevydávalo zvuku; učinila ustrašený pohyb, jako by chtěla sestoupiti, a váhala zase. Zavřeli vrata za sebou a dali závoru; zůstala úplně sama a nechráněna.

Nebylo zvuku žádného, kromě malého švitorného vodotrysku, který se chechtal a kloktal na dvoře. Chladné, šedé průčelí domu vystupovalo nad ní; v pozadí a po obou stranách cypřiše zdvihaly své černé minarety k čistému nebi. V prostorách mezi nimi keře a kvetoucí zákrsky byly již mraky neproniknutelného stínu, chvějícími se suggescemi. Co vše může býti za nimi nebo v nich, střežíc jí, sestoupí-li — oči, hrozná oči! Zamrazilo ji a obrátila se ke dveřím a spatřila širé prostory vestibulu, melancholické, jeskyňovité, čekající, aby jí pohltily. Ale ani zvuku nevyšlo z nich ani odjinud. Místo se zdálo úplně prázdné a opuštěné.

Ticho! šepot — krok plížící se po dláždění dvora dole. Nezastavivši se, aby se ohlédla a přesvědčila, prchala ve velikou síň a stála u paty schodiště, oddychujíc ve smrtelném strachu, chytajíc se zábradlí, aby se opřela. Slabý záblesk umírajícího dne zbarvil mramorové stěny a ozářil údy tuctu soch, jako by světélkovaly. Ale hloubky temnoty mezi nimi, tím ještě hustší, skrývaly tím hroznější možnost zla, a zpola omdlévajíc, obrátila se ke schodišti jako jedinému svému útočišti. Byla tam komnata nahoře — komnata, kterou znala a v níž kdysi spala, a tam se pustila instinktivně jako k jediné záchraně v tomto šíleném útěku. Kdyby tam jen doběhla, dříve než zemře hrůzou.

Byla tam, natáhla třesoucí se ruku, aby odhrnula čaloun na stěně, když něco, co se jí zdálo nezvyklým i v jejím slepém rozechvění, způsobilo, že ucouvla jako by zasažena ranou smrti. Znala vytkaný obraz — dceru Herodiadinu a temnou ruku katovu, držící krvavou hlavu nad mísou.

Nyní však zdvižená ruka zdála se prázdnou — hlava rozplynula se v jediný bod — v náhlém chorobném okouzlení hleděla před sebe, aby to vyzkoumala.

Bože na nebesích! ruka byla skutečná a živá; prsty svíraly dýku!

A právě, když vyrazila slabý, kvílivý výkřik: „Pero! per pietà!“, viděla šílený záblesk ve skulině a ruka udeřila.

Její výkřik ještě se ozýval ozvěnou v prázdném domě, když šklebící se, tiše mumlající surovec rozhrnul čaloun

a překročiv ležící tělo, obrátil se a sehnul se lačně, aby se na ně podíval. Dýka trčela, po rukojeť jsouc vražena do měkkého masa u lopatky.

„Pietrův zub!“ křičel, „Pietrův zub!“ Jeho smích probíhal a hlaholil chodbami jako by spousta neviditelných nohou náhle běžela dolů na jeviště zločinu.

Váhal, naslouchal; s hrozným pohledem vrhl se náhle na kolena vedle zavražděné dívky a zdvihaje své zkrvavené ruce prosil hlasem třesoucím se a se slzami proudícími po tvářích nebes za odpuštění svého zločinu, slavně slibuje, že na odpykání hříchu, nikdy se neožení.

Stenaje a vzdychaje zdvihl pak ubohé tělo, mlčící k jeho kajícínosti tak, jako k jeho nenávisti, a vášnivě líbaje rty, které teprve ve smrti staly se mu žádoucími, vlastníma rukama vložil tělo v rakev, kterou připravil pro ně právě v té komnatě, k níž živá duše utíkala v myšlenkách jako k útočišti.

Téže noci bylo tajně dopraveno do Florencie a pohřbeno v chrámě San Lorenzo. Vrah po sedmnácti letech vzal si za manželku Beatrici de Menesser. Není však pochybnosti, že zatím, jak poznamenal veliký spisovatel, zapomněl nejen slavného svého slibu, nýbrž že vůbec kdy byl nějaký důvod, proč by nějaký učinil. Ve středověké Itálii spoléhali, že Bůh má paměť tak krátkou jako člověk a daleko laskavější důvěřivost.

Z angličtiny přeložil Jaroslav Skalický

Josef Čapek: Žebračka

JUSTINO DE MONTALVÃO:

P O H Á D K A T Ř Í K R Á L O V Á

V domku, chudém jako chlév v Betlémě, kde se narodil přede dvěma tisíci lety na slámě Onen, jenž přišel dáti světlo lásky temnotám světa, chvěje se horečkou a zimou na prohnilem slamníku neduživé děcko. A stařena, shrbená k zemi, která rovněž se třese nedostatkem, upírá naň své oči, vysílené tolikerým pláčem, a svírá bolestnýma, svráštělýma rukama malé, zmodralé ručky.

Schyluje se k večeru. Večer mlhavý a deštivý svatého dne tříkrálového, kdy po ulicích vrata od vrat chodí děti chudiny se železným kotlíkem a zvonkem, zpívající posvátnou legendu o těch, kteří před věky od Východu putovali pohořími a pouštěmi, vedeni jsouce jedinou hvězdou, která pak již nikdy nezhasla na nebi věřících.

Popelavé světlo deštivého šerení vniká, prolamujíc se okénky ve dveřích, aby ozářilo bezkrevnou tvář, která i přes těžkou nemoc, vysoušející ji, zachovala si andělského půvabu dětství, — ale jak bolestného, ó Pane!

Stařena, shrbená věkem a bídou, jest jako bez rozumu.

V jejím duchu vyhasly všechny známky života. Jen se v něm pohybují jako stín a světlo — naděje a strach — strach, že jí zemře vnuk.

Ze všech milých jen on jí zbývá. Za větrů, za dešťů, za mrazů chodí po celé dny prosití vrata od vrat o almužnu.

„Babizna“ jí říkají. Psi na ni štěkají. Rozpuštělci jí vítají kamením. A vrávorá v hadrech, zahalena v šátek, nemající již barvy, vlekouc nohy ve střevících bez podešvů, natahujíc ruce, rozbrázděné oznobeninou, — od časného rána tak se lopotí ulicemi a náměstími velikého sobeckého města, mezi lhostejností a posměvačností procházejícího se množství, které nedbá jejích slov.

— Pro lásku Boží, malou almužničku... malou almužničku pro mého vnuka, umírajícího hladem...

Jest stále vyhublejší, oči mu planou stále hořečkou v tváři vysíleného anděla, — tak po celý den leží samoten, skrčen na slamníku, a naslouchá větru, nebo pozoruje mezi střechami vzdálený azur oblohy, tak milý, když září slunce.

Prázdnými okénky dveří vniká občas těkavý motýl nebo přelétavý pták vlétne na okamžik do této holé šedi, ale ihned mizí, zatouživ po volném prostoru a po azuru.

A zdvihaje z hadrů ručky kostlivcovy, jako by chtěl za nimi, ubožák, vida křídla, sní:

„Jaké blaho moci létati! . . .“

Od útlého dětství leží zde. Jiní si hrají v ulicích, plni veselosti a smíchu, plovou v řece, pobíhají po polích, hledajíce moruší a hnízd, — kdežto on jest stále zde, na tomto prohnílém slamníku.

Na světě má jen babičku. Kdo jest mu otcem, neví. Matka zemřela v nemocnici při jeho narození. A již nikdo, nikdo ho nemiluje . . .

Někdy večer, když se vrátí, zemdlelá putováním, pronásledována uličníky, prosí jí, aby mu vypravovala pohádky.

— Babičko, onu o třech hoších a lesní víle. Byla tak pěkná! . . .

A smutnější než večer, hlasem ochraptělým žebrotou, majíc velkou chuť do pláče, ale usmívajíc se, aby toho nepoznal, začne „babizna“:

— Byl jednou jeden . . .

Právě v tento den tříkrálový se třásl ubožák zimou, cítě se nemocnějším, co oči mu plály hořečkou.

Nebylo ohně v krbu, a „babizna“ celý den marně se potulovala zablácenými ulicemi, prosíc o almužnu.

Trhlinami stropu a zdí skučivě proniká ledový vítr.

A schoulen na tvrdém slamníku, hošík naslouchá vzlykotu jemného deštíku ve vchodu, touže po slunci, touže po křídlech.

— Kdy budou zase květy, babičko? . . . Ještě dlouho nepřijde jaro?

— Ještě dlouho ne, milý hochu. Nyní jest jen bláto na ulicích a déšť a vítr. Slyšíš? . . .

— Jest velmi smutný ten vítr . . .

— Spi!

— Nemohu, babičko.

Skloní se nad něho.

— Máš větší bolesti? . . .

Hošík neodpovídá jinak, leč pohledem velice smutným. Ale ona, která mu rozumí, aniž ho slyší, praví:

— Máš hlad, že?

Ach, jak zavzlykl hlas „babiznin“, ochraptělý prošením!

— Máš hlad, andílku? . . . Spi, spi, zítra snad nám Bůh pomůže!

A upravuje mu lépe roztrhaný šátek na ztrnulém těle. Ohřívá mu v rukou u rtů jeho drsné ručky jako dvě zmoklá ptáčata.

— Spi, srdéčko, spi . . .

Venku jest slyšeti, jak vyje vítr jako dlouhý vzdech osířelé země. Dveře vrzají. Celý domek, chatrný v základech, chvílemi se třese a kolísá, jako by se chtěl znenadání rozpadnouti jako starý opuštěný člun na temném moři Noci. Pak umlká vše. A temné ticho děsí: ticho plné mlčelivých slz.

Najednou se ozve z ulice chřestot kotlíku. Sbor dětských hlasů pěje:

Tři králové přišli
k betlémské salaši . . .

Neduživý hoch zdvihá hlavu a naslouchá. A v tichu jme se „babizna“ přemýšletí o minulosti.

„Ach, jest tomu mnoho let... mnoho let jest tomu, ... kdy jsem byla malá, ach, jak krásný byl ten den!“

— Jaký jest dnes den, babičko?

— Veliký svátek, hochu... Dnes před mnohými lety přišli králové od Východu navštívit malého Boha, jenž se narodil v chlévě...

— Ve chlévě? ... Tak byl taky tak chud jako já, babičko? táže se nemocný, usmívaje se této myšlence o Bohu, jemu rovném.

— Byl a taky byl tak nah jako ty, který nemá šatu, do něhož bys se oblékl.

— Byla tenkrát také zima a hlad, babičko?

— Jistě že byla! Hlad a zima byly vždycky pro chudinu. Ale u něho byla kravička a oslátko, kteří ho ohřivali svým dechem, poněvadž oné zimy byl také veliký mráz...

A třesa sebou pod hadry, hošík šeptá v nevinné závisti:

— Ach, jak to bylo dobré!

— Přišli tři, Kašpar, Melichar a Baltazar. Jeden byl černý, velmi vysoký jako obr, měl veliký červený plášť, celý protkaný zlatem.

— Zlatem? ptá se hošík, nevěda, co znamená toto slovo, nikdy neslyšené.

— Ano, zlatem, z něhož dělají peníze boháčů a koruny králů. Svítí to, svítí jako paprsek sluneční na okně... A ostatní, již ho provázeli, přicházeli také, oděni zlatem. Byli velmi staří, měli dlouhé vousy, bílé jako sníh a sahající až po pás, a krásné koruny ze zlata a diamantů na hlavách. Přicházeli z daleka, velmi z daleka, jedouce na velbloudech, přes všechny kopce. A před nimi ustavičně postupovala hvězda, ukazujíc jim cestu...

— Hvězda?

— Ano, hvězda s velikým jasným ohonem jako má páv, která posléze stanula kteréśi noci nad chlévem. I poznali, že zde jest Král králů, slibovaný proroky. Sestoupili s velbloudů, a pronesl první Baltazar: „Došli jsme konce své pouti!“ A Melichar řekl: „Pokloňme se králi israelskému!“ A Kašpar řekl: „Naše oči ho uvidí a vše se nám změní v úběl sněhu v našich srdcích!“

— A co potom, babičko?

— Pak zakleпали na dveře. A svatý Josef přišel a otevřel jim. A Panna Maria, která měla stále

strach o své děťátko, jakmile spatřila tři krále, tak bohaté ve svých pláštích, řekla jim, aby nehlučeli, by ho neprobudili . . . Sňali pak koruny s hlav a vstupovali ponenáhlu. Ale chlév byl malý, že se tam všichni nevešli . . .

— Byl jako naše jizba, že ano?

— Opravdu, jako tahle jizba . . .

Polehoučku se blíží noc. Zvolna vstupují stíny ve svém zakuklení, vcházejíce do domku jako bědující a tiší žebráci, prchající před větrem a hledající přístřeší.

A v tichu vypravuje hlas „babiznin“ dále starou legendu. Jako když s lilije opadávají do šera sněžné lístky, nehmotné bílé, tak zněl tento hlas, plný víry, plný lásky.

Chvílemi na vteřinu utichla, aby si vzpomněla — ubohá stařena, jsoucí tolikerým strádáním jako bez rozumu, mající ubohou vysílenou hlavu, v níž myšlenky pohasínají a jsou pomateny. A hošík, jehož oči planou horečkou, pobízí:

— Vypravuj, vypravuj!

— Jezulátko spalo na slámě a usmívalo se ve spaní. Nad ním se vznášel anděl s rozpiatými svě-

telnými křídly. A po straně božská Matka pohlížela na dítě, majíc ruce skříženy na prsou...

— Jako pohlížíš nyní na mne ty, babičko?...

— A tři králové poklekli a líbali jeho nožky, tak malé, že vypadaly jako dvě růže. Potom mu jeden obětoval zlato, poněvadž měl býti králem. Druhý kadidlo, poněvadž měl býti Bohem. Třetí myrrhu, poněvadž měl zemříti za hříchy naše.

Venku stále skučel vítr a chvílemi se zdálo, že vzdychá jako lidský stesk. Dešť bičoval střechy a rozbitá okna. Ruch města z dálky připomínal tupý hukot vln nesmírného, tragického moře v hluboké, mlčící noci.

A stařena vypravovala dále:

— A když anděl šel to zvěstovati po vesnicích, přicházeli po stezkách s hor pastýři a pastýřky s dudami a bubny. Všichni chudí, jakmile zvěděli, že se narodil, u veliké radosti přišli na úsvitu přes všechny zasněžené kopce. Také ptáci ve vzduchu a všechno Boží stvoření přišlo. A všichni tančili radostí a smáli se a zpívali. A přinášeli koše s vajíčky a ovocem, s beránky a hrdličkami pro malého Ježíška.

Ale jaký to stín, černější než všechny stíny, vnikl náhle do domku, — a jako veliký havran roztáhl křídla nad ložem malého nemocného? . . .

Najednou, třesouc se a nevědouc z jakého pověřčivého strachu, shrbená stařena se ptá v tichu:

— Spíš, andílku, spíš? . . .

Úplně rozevřené, vytržené oči hochovy, jako by tmavými zedmi a hustou nocí pozorovaly nějakou zářivou vidinu, jako by vzlétaly obzorem hvězdných svitů po neviditelných cestách, zřených jedině jimi, zazářily tajuplně.

— Andílku, mluv! Proč neodpovídáš? . . .

Hluboký vzdech pozdvihuje jeho prsa.

Obě ruce, chvějící se jako dva hynoucí ptáci na cárech, které jej kryjí, svírají se křečovitě, křečovitě . . . A zdvihaje posledním vzepětím hlavu, kterou již zalévá pot smrtelného zápasu, hošík pronáší jako ze snu:

— Hvězda! . . . Hvězda! . . .

Vykřikujíc sklání se „babizna“ nad vnukem, sahá mu na srdce, které již nebuší, bere ho za ruce, které klesají bez vlády.

Tak nahý, tak malý jako Ježíšek na slámě jeslí,
tak zdál se i hoch usmívati se ve snu jako on!

A veliký jas ekstase jej obklopuje, jako by v
zásvětí stínů jeho duše plynula mezi slunci a ml-
žínami po pěkné hvězdě, která v témž okamžení
se vyhoupla na obloze nad střechou chatrného
domku.

Venku přestalo pršet, vítr utichl. Hlouček
hochů se zvonky a kotlíky kráčel ulicí zpívaje:

Tři králové přišli
k betlémské salaši . . .

S U A R È S / S L O U Ž I T I

Sloužiti jest ušlechtilý úkon, a sloužiti s horlivostí, to činí pravé šlechtictví, jež jest v mravech a není ve společenském postavení.

Nenávist k službě jest vášní otroků, kteří se osvobozují. V tom jest její výhoda, ale jen pro otroky. I jim nadejde čas, kdy pochopí důstojnost služby, přijde-li vůbec čas, aby byli hodni tohoto pochopení. Kdo důstojně slouží, povznáší se; a není jiné cesty k tomu.

Když však anarchie rozlučuje vůle, nenávist k službě jest kvasem činnosti. Poněvadž silně nenávidíš, chceš s úsilím. Nejednáš již, abys stvořil nebo udržel řád, ale jednáš proti řádu, v němž žiješ: netrpělivost stává se ctností a opovážlivost prostředkem. Nejde o to, abys měl postavení ve

státě, ale abys je měl proti němu; a tato myšlenka posedá i samy služebníky státu. Myslí, že stát jest pro ně a ne oni pro něj. Stát dává jim jen práva.

Anarchie v domácnosti jest zrcadlem anarchie všeobecné. Či spíše, poněvadž anarchie vládne v rodině, vládne také nad státem. Soudí se dnes všeobecně, že muž má všechna práva vůči zaměstnání, které jej živí, a žena všechna práva proti muži. Poslední vymoženost jsou práva dětí vůči otci a matce. Tato společnost jest tak zatracená, že se odsuzuje sama k smrti: ukazuje to tím, že se posmívá přírodě. Ale kdo směje se naposledy, směje se nejlépe. Jed, který rozleptává všechno ústrojí, útočí nyní na původní buňku.

Vzbouření otroci, buďtež to ostatně robové práce nebo pánové nehodní jmění, buďtež to dělníci přikovaní ke stroji nebo knížata bez zákonů, všechny děti anarchie jsou poznamenány týmž znamením: jsou neschopny mysliti na řád, leč v jednotvárnosti otroctví. Nedovedou-li si ho představití ve formě krásnější, jest to proto, že nejsou ho hodni. Žijí a dýší jen neblahou rovností, dechem zmatení, který zažehá dav a hoří jen potom, aby zničil všechny rozdíly. Proto nemají smyslu pro odstíny a nenávidí umění. Odbojná žena

cítí se otrokyní, dokud se jí nepřizná práva býti mužem; a v hloubi duše sní o tom, aby muž zkoušel svou dovednost v kuchyni, chápal se punčochy a hrál si trochu na chůvu.

Na každého dojde. Poslední mazač při stroji trpí svým otroctvím, není-li prohlášen za rovna učenci, který rýsuje plán korábu. Archimedes v lázni má se co nejponíženěji omluviti, protože dovedl rozřešiti problém; jinak jej plavčík v koupadle zabije. Konec konců měla by býti žena prohlášena za svrchovanější muže a kolečka stroje za svrchovanější než duch, který je vypočetl a oduševnil: zákon má jim opatřiti svrchovanost: není jiné pomoci, jak odčinití v nich urážku přírody: neboť příroda učinila mazače mazačem a nikoliv geometrem; ona učinila ženu ženou a nikoliv mužem. Užívám přirovnání ponižujícího, aby bylo lépe vyznačeno moje opovržení k těmto ničemným myšlenkám. Neboť kladu výtečnou ženu na roveň výtečnému muži; s jedinou podmínkou, aby nedělala ze sebe muže, protože jako muž byla by jen ohavnou odrůdou jeho. Ale jsou i podmínky této podmínky a hned je povím.

V jednozvučnosti není zhola žádné harmonie. Celá harmonie jest umění, jak pořádati a rozvá-

děti nesouzvuky. Živá krása jest v hierarchii: celá osnova přírody to dokazuje; mezi orgány sebe nezbytnějšími jsou různé stupně: to jest svět kvalit. A tomu právě otroci nikdy nebyli schopni rozuměti. A jsou otroky jen proto, že toho nemohli pochopiti. Nešťastníci chápou jen svět kolikosti.

Jestliže všichni členové v rodině přičítají si stejná práva a vymáhají-li a uplatňují-li je, není pravidla pro nikoho. Kdyby každý měl mýti děcka, nemyl by jich nikdo; a dítě samo nikdy se nedoví, že jest povinno se mýti.

Buď rodina jest řád nebo není zhola nic. Žena je věčnou starostí mužovou; dítě je věčnou starostí ženinou. Starost, která ukládá závazky a kterou láska řídí, toť řád v témže smyslu, jak rozumí mu umělec, praví-li, že umělý výtvor je poslušen nějaké ideje a zákonů. Rodina bez zákonů není domem, nýbrž chatrčí divochů; a tam na Borneu a mezi Papuanci platí alespoň jeden zákon, sekera v pěsti: právo síly.

Muž je zajatcem ženy; a žena je zajatkyní dítěte a jest povinna jí býti; dítě je spoutáno rasou. A jsou-li hodni svobody v tomto krásném vězení lásky, jest třeba, aby všichni sloužili, aniž by někdo z nich byl otrokem.

Sloužit! Není nic tak krásného jako sloužiti svému Bohu. Málo záleží na tom, kde stojí jeho chrám, ať z mramoru, ať sroubený ze dřeva. Každý člověk, hodný toho jména, má svého Boha. To dobře vědí umělci, kteří vytrpěli každou stráž a každou bídu, jen aby nikdy nezameškali služby, k níž určuje je jejich Bůh. Již starý Sokrates mluví o svém démonu: jeho chtěl býti poslušen až do číše bolehlavu.

Neosvícené rasy, které z morálky učinily jakousi ledovou inkvisicí, stokrát krutější a pokrytečtější než byla inkvisice skutečná, vláčejí nyní cáry dítěte a prádlo ženy do vzpoury: to jsou vlajky nové doby. Právo ženy býti mužem a právo dítěte býti — čím? Toho nedovedou říci. Zním jen jedno právo pro dítě: nebýti. Samo nemůže však ani toho hájiti: jakmile je zrozeno, je již příliš pozdě nebýti. Jest třeba, abys slyšel vytí starých fen skandinávských na pohřebišti lásky. Jest třeba, abys četl z nenávistných tváří těchto starých, jalových samic. Pak postřehneš mstivost špatné duše, var žluči pod vroucností úlisné mluvy. Slechtná slova zahalují srdce na popel sežehlé a žravý hmyz. Slyšel jsem skučení tohoto černého větru v šachtě plné kostí.

Chtějí-li ženy zbaviti se pout mateřství, mohou se považovati za muže: nejsou to ani špatné ženy. Prostá, zvířecí nevěstka neapolská jest po mém tisíckrát čistší a úctyhodnější, nežli čarodějnice morálky v salonech stockholmských nebo bostonských, plná nenávisti k pořádku a mužům. Poznal jsem tento druh ženy. Nevěřím zhola nic spasným vánkům přicházejícím ze severu. Vím, že zabíjejí. Není spásy, leč v lásce: a tam jest jen utrpení. Vyjma světce, kteří žijí v Bohu, není jiné morálky než pomáhati životu. Buď odumřít sám sobě nebo plně žít. Ale plnost je jen v lásce. Žena, která nechce milovati, má morový dech, který ničí život. Je chorá jako ta, která není schopna mítí děti. A dítě bez zákonů a kázně je veš, kterou mužský hněv drtí. Úcta je zákon dítěte: toť jeho služba. A láska je zákon ženy a její služba. Dítě neznající úcty nestojí za vychování: není pravého vychování, ani v lásce samé, leč úctou. Ve vášni pozoroval jsem vždycky zvláštní druh úcty, jako před strašlivým bohem, kterého sytíme vlastní krví. I kdyby otec byl nehoden, přece syn jest povinen mítí k němu úctu; neboť tak naučí se mítí úctu sám k sobě. Či má takový capart svou matku oloupiti o zákusek? A poslati svého otce do

kuchyně, aby tam jedl? Jediná láska, jediný pán. Nerozumím uměleckému dílu, které by čtoucí si vytvářeli; symfonie není ničím povinna svým nástrojům: ať poslouchají!

Tak zvané století dítěte jest svět, v němž muž upadá v dětství. Chtějí nás naučit, jak žítí, a kládou nás znovu do kolébky. Tak lékaři i lékárníci nasazují v novinách chemii do hlav ubohých žen a zjevují jim, že jakživy dobře nevařily: až do dnešního dne neuměl prý člověk jísti. Člověk naučí se prý jísti až zítra, až professor Vševěd jej tomu naučí. Na štěstí, člověk umí se smátí.

Mléčná polévka, neslaná kaše, plénky, hlasovací právo žen finských a Napoleon s prstem v ústech: toť morálka kojných, dovolí-li se jim filosofovati a poslouchají-li se jejich důvody ve jménu pravdy zasnoubené s devadesátiletým Franklínem.

Všichni chtějí neposlouchati. Neboť zásada je vychovati celý svět k poslušnosti. Mužové jsou povinni poslouchati a ženy rovněž. Ale nemají stejného pána. Když jedni i druzí nechtějí žádného pána, dostanou Nerona; příroda se jim již o něj postará v každém řádě, a dobře činí.

Omyl vládne svrchovaně manželstvím. Téměř všechny svazky byly uzavřeny na lži a pošetilosti. Pokrytectví je stmeluje a stravuje. Žena mohla mít krásné děti s mužem, kterého nechtěla; a má děti, které jsou jí pravým utrpením, s mužem, kterého si vybrala. Ale ona strpěla jen výběr, o kterém se domnívá, že ho sama učinila, v němž byla však v pravdě ničím. Není aspoň ztracena, má-li dobrého pána. Sloužiti a sloužiti s radostí, toť první krok na cestě k spáse. Jest však třeba spěti za spasením. Budtež kdokoliv, spása vaše je v tom, abyste se přemáhali a povznášeli se sami nad sebe. Neuloží-li člověk sám sobě pána, ať toho, ať onoho, jeho volnost jest cynická: je volný jako pes. Psi vyznávají snad přírodu, v níž nic není svobodno, v níž sebe menší porušení nezbytného řádu tresce se tak krutě. Ale v onu chvíli, kdy podél zdi nejvíce vzývají přirozenou svobodu, projeví se zákon: pán přichází s karabáčem v ruce.

Oddanost ženy muži, odříkání se v lásce, toť věčná píseň, která dává život muži i ženě. Nesmí býti špiněna. Není jiné poesie v životě obecném, ba ani v životě rozkošnickém: neboť i ti, kdož se oddávají co nejšíleněji rozkoši, bývají někdy nuceni zřící se smyslností, aby vrátili se v manželství. Každ-

dý svazek zakládá se na štěstí, kterého očekávají, žena sloužíc mužis láskou a muž slouže jakési kráse, kterou tuší neskonale vysoko nad sebou. V lásce splývá právě v jedno tato dvojí a svatá služba. A psovský život jest v tom, sloužiti každým způsobem, jenom tímto nikoliv.

Výchova dětí je dílo tak vznešené a závažné, že nelze pochopiti, jak by se mu žena nezasvětila celou svou bytostí a chtěla sledovati úkol jiný. Není-li zcela oddána životu milostnému, tomuto povolání strašlivému jí i jiným, spása ženy jest v mateřství. Ale jinak ať jen tedy unikne svému pohlaví, může-li, ať jen se nesnaží v něm zůstatí. Nejde o to věděti, dovolí-li se jí to, nýbrž o to, je-li možno, aby se jí to dovolilo. V pravdě nemůže opustiti svého pohlaví; stěží by se jí podařilo zastříti je; ale aby docela se ho zhostila, třeba i ve zlu, nikterak jí není možno. Všecko, oč se snaží ve smyslu protivném, dosvědčuje jen jasněji povolání, dané jí přírodou: je matkou, je milenkou nebo jest šeredně neplodná. Umění, poesie takových žen nemá významu. Jejich hudba je v nich a nikoliv v jejich dílech. V těch jsou průměrné a příživnice. Týž odboj sebelásky převrací všecko v rodině i ve státě.

Na Západě točí se všechno kolem služby. A na Východě točí se všechno kolem otroctví.

Sloužití jest výraz lásky plodné a družné. Sloužití jest tedy ušlechtilá mravnost Západu. Všechno vyšlo z této zásady. Dnes jest pokálena a zítra nebudou jí ani chápati. Znal jsem staré služky, které byly ušlechtilejší a hodnější služby, než královny a králové; jak by pohrdaly všemi těmi pisálky, kteří hlásají vzpouru a nenávisť každého pouta, kdyby jich mohly pochopiti!

Na Západě služba byla zaslíbením ušlechtilého srdce a jest jím dodnes. Ušlechtilá duše víže se sama ke své povinnosti, a ježto jest svobodna, odmítá volnost, nebýti vázána ničím. Není to panna, která padá sama na seno, aby se dala znásilniti. Nechce jíti z ruky do ruky; uchovává se. Panenství není pouhým kouskem kůže, nýbrž zástavou vítězství. Kdož neumějí se přemáhati, jsou stvoření jen pro řetěz.

Na Východě jest přáním ušlechtilé duše, aby byla svobodna a vymanila se z tyranie knížete, ať jest jím stát nebo církev. Stát jest tak despotický, že služba Bohu jest na konec to jediné, co ji uspokojí. To bylo vidno i u Řeků. Starověk skončil ve službě filosofů a ponuré moudrosti. Staří ná-

ležejí ostatně Východu mnohem více, než se myslívá.

Ušlechtilá duše a ušlechtilý lid mají na Západě vždycky svobodu, které si žádají a které jsou hodni. Chtěli svobodu a měli ji, protože vždycky byli hotovi sami klásti jí meze: nikdy nežili bez úcty. Tato ctnost v nich jest správnou měrou šlechtivosti a tím také působí. Zákon Západu jest čin spojený se službou. Klíč na kabátě nedělá šlechtice z posluhy, ani pamfletářská drzost pisálkova, ani křeslo akademie, ani predikát, tato rolnička ztřeštěné honby za jménem. Není šlechtictví, než v tom, nežítí nízce pro sebe a pro úspěch chvíle.

Kromě ticha v klášterní komůrce, nevidím nikde na Východě svobody. Tam nalézáš několik hrdých a svobodných duchův ve služebnosti všeobecné, v tyranii zvykův a zákonů. Nikdo neslouží volbou tam, kde všichni jsou nuceni otročiti. Východ zná svobodu neomezenou, ale tajnou; soukromou a nespolečenskou. Poněvadž čin není tam svobodný, smí býti svobodným jenom rozjímání. Tato samotářská svoboda je především svobodou pohrdání a mlčení. Za všeobecného bezvládní a vzpoury všech zájmů stane se na konec zákon Východu zákonem Západu, aspoň na čas.

Jest to zákon otroků, kteří se omývají z prachu. Když nikdo nebude chtít sloužiti, urozené duše dají se do tajné služby svým bohům ne již v činnosti a v zápase veřejném, nýbrž v ústraní. Když všechen souzvuk jest dohnán ustoupiti hrubému lomozu, odmlčení se jest posledním rozhodnutím hudebníků. V tomto smyslu nová plemena pozdvihující půdu společenskou, nevražící na každou urozenost a předurčená k vítězství, vnucují ti myšlenku na vpád Barbarů. Překonají nás, vím to; ale i když jim slibují vítězství, i když jim k němu pomáhám, nic nemůže způsobiti, abych je ctil a jemu se podivoval.

Na Západě byla služba poledníkem. Nová doba touží po poledníku jiném. Kdožkoli zamítá službu, zamítá vlastní zušlechtění. A tam jsme se dnes octli. Neboť proč žije člověk, ne-li pro vlastní zušlechtění? — Ovšem, ubožáci chtějí nejprve žiti, aby žili, a otroci, aby se stali lidmi.

Přeložila Táňa Bachová

VICTOR HADWIGER:

K Y N E G E T I K O S

ÚRYVKY K PSYCHOLOGII HONBY

I

Také jste ještě nezapomněli toho přitřpklého usmívání, té amerikanisující záclony růžové tváře jinošské, která vás vždy pozývala s takovým mučivě vyumělkovaným opovržením ke své vystupňované individualitě?! Jen se podívejte: jdeme vstříc rozkošným, jazyk rozvazujícím podzimním ohňům, a ani se nenadáte a budete opět seděti u svých dobrých německých komínů, abyste jim naslouchali, jichž radostí a zaměstnáním jest obchodovati s minulostí. Co nevidět zase uvidíte, jak plápolá toto usmívání, které by se tak rádo jevilo chladným a zlým, a jež přece tak nevinně vlašně bliká po úhorech ducha jako lojová svíčka selské lucerny, tak význačně matně.

Vzpomeňte si na ně, na ty vrahy panen a prznitele lvů, vy, jichž poctivé myslivecké srdce bzučí zvětralé letní písně. Mějte přichystány misky své velikodušnosti! Trpělivost, přicházejí! Jejich duše nesou lži všech tří Indií, jejich bás-

nická čela jsou ověnčena ohony vlastní rukou zastřelených pum.

Podržte si svou filosofii, poctiví lovci, a na theorie teprve nedejte se lapnouti, když tito světoběžní přelétavci k vám vtrhnou. Nežvaňte ze školy, když je slyšíte žvanit do školy. Pomněte své milé latiny, jak jest něčím zcela diskretním, intimním, jehož smetanu jen odborník umí sebrati. Pomněte, že honba, když se jí rozumí, jest nezbytně metafysickým pocitem rozkoše, a nic nemá společného s oním světa zběhlým úšklebkem, který čeká na halali organizovaného soucitu a hlásí tu nějakou loudavou gorillu, tam nějakého nezbedného zulu.

II

Jest jistá čeleď lidí, nazvu je hrubošosáky nebo buržoy realisty, kteří všeho, co ve věcech žije, jakékoliv vniternosti a subtility nenávidějí jako nepřátelského bláznovství. Berou své duševní zažitky jako v zámořských konzervových krabičkách a hleděli by zklamaně, kdyby jim vedle vytouženého haut-goût bylo postrádati známé plechové příchuti.

Aby jim zboží „skutečnost“ nikdy nevyšlo, nepřátelé veškeré umělecké kultury a vůbec veškeré kultury svěřili své duševní potřeby oné světem plující prostřednosti, příživníku literárního Lloydů. Skutky jejich smíte jim promínouti; jejich honební štěstí též, těm střelbymiilovným poten-

tátům lepšího středního stavu, těm hruboburžoům. Sudte je dle jejich slov. Což neuvedli jen oni tento ubohý světový úšklebek a všechny jeho masky do oběhu?

Není to jejich vlastní žvanivá, brutální střízlivost, která střílí tak podivné stříbrné lvy? A všechny ty zajímavé lži, které se dávají nabízeti grimas milovnými šarlatány, nejsou jejich vlastní duší, jejich touhou po ukrutnosti, jejíž božskosti bédně nechápou zrovna tak jako lásky a soucitu? Nedovedou zabít zrovna tak jako nedovedou jísti.

III

Metafysika honby jest náboženstvím ukrutnosti. Kéž by se podařilo vyloučiti z mysliveckého štěstí kramáře a politiky. Kramářům a politikům nedostává se náboženskosti. Jen v jakési náboženské rozkoši lze honební instinkt vy-cvičiti, šestý smysl až k vědomí zjemniti.

Toto náboženství zajisté v nás utvoří nové body klidu, v nichž se soustředí neobyčejně mnoho přítomnosti. Třeba, bychom byli stále napiatým očekáváním a chránili se po-cífovati v sobě minulost. Tak přijdou na nás chvílky skvělé bezzákonnosti, podivuhodného zaujetí vlastního já tím, co jest věčně nepřátelským. Smíme se pak odučiti soucitu, když přestaneme jej vykřikovati mravným nebo nemravným. V těchto chvílích zvířecí duše, v nichž se nám objeví věčné, budeme větřiti kosmos, a smíme se dotknouti čehosi z nekonečna, jako ve zmatcích obrovských požitků.

IV

Nenávist kramářů proti všemu, co se nazývá vlastním výběrem a silnou láskou, vynalezla politiku. Kdo pak by, myslí si, mu tahal jeho káru, kdyby ušlechtilí měli míti nejlepší chuť. Není nic prodejnějšího, zbabělejšího, a méně vznešeného než politika, tento zákonitý obchod lžemi. A přece i politikové se odvažují mluvit o dějinné spravedlnosti, i oni, tito sociální bursiáni. Co jest nespravedlivějšího nad dějiny a co spravedlivějšího nad vědomí této nespravedlnosti?¹⁾

V

Neobmezené právo honební má konec konců značiti osvobození od jakéhokoliv poručníkování. V tomto smyslu jest nemožno sociálními smlouvami zajistiti právo honební. Dokud násilí a násilnictví se může vydávati za sílu, nelze naléztí měřítko pro individuální právo honební. Duševně nejbohatší, nejodlišnější člověk, který dovede rozeznati věci a jejich síly jako rostliny svého revíru, bude ve svém honebním právu státi nejvýše. Naše meta jest ve směru nekonečného zjemnění záliby, smyslů a smyslovosti. Třeba

¹⁾ „Historie, zjev nebo illuse, — ze všech nejnepochopitelnější, — jest rozvinování útku věčnosti před očima časnými a pomíjejícími,“ praví Leon Bloy v *Epopěji Byzantské* (český překlad str. 142.) ... „a není v ní jedné nespravedlnosti, v níž bychom nebyli jak věřiteli, tak dlužníky...“

jest nám naučiti se od našich psů čenichání, bychom šestým smyslem nabyli nových polí myšlení.

Cesta naše leží mimo předpoklady sociálních pospolitostí, nejde přes hnojiště komunistických ideálů. Moderní stát nemůže nám v tom býti milníkem, moderní stát na demokratickém podkladě jest nervosní, špatně umytý a nedostatečně vyvinutý výrostek, přes všechny pobřeznové moudrosti. Chce nám přidělovati, což chce býti totéž jako honební právo jednotlivcovo zkrátiti nebo rozšířiti. K čertu se všemi systémy, které nám stavěcím psům kazí nos.

VI

Nejsentimentálnější nevěstka nesmí se přirovnati tisku německého šosáka, to ví každý, kdo zná její život a její vtip, duševní mohutnost její, která jest tak omezena jako kousek cesty, který jí panská policie povolila. Toto rejdiště špatně vychovaného zkaženého lidu jak se hned plní, když běží o to slintati proti válečnému štěstí a volnosti zbraní. Jak špatně hodí se ke všemu, co může potěšiti poctivé myslivěcké srdce, jeho spráskaná převaha, jeho ironie, plná úcty k policii. Jak zhanobila tato čeládka pojem síly, jak pečlivě odklidila z ukrutností všecko intelektuální. Ti hromadní vrahové všech dobrých pudů, ta organisovaná sprostota! —

Kde jest ušlechtilá, intelligentní krutost v jejich zařízeních, kde jest důmyslnost jedinké muky, kterou kdy způ-

sobili? Zvláště organisace! Výraz lomozcí tuposti! Jest vůbec něco duševním hodnotám cizejšího a nepřátelštějšího, než vojín v představě davů? Organisace intelligence!

Jenom prostřednost možno organisovati, aby se dosáhlo pověstné řádné průměrnosti, vy partajoví sekretáři ducha! V podstatě intelligence jest psychologie vrcholu.

VII

Honba jest válkou jednotlivce. — Válka jest velikým očištným problémem lidstva a tím něčím gigantickým, mohutným. Jen kdo věří ve válku, má právo na panování a šlechtictví. Plodivost havěti a přelidňování jsou smrduté, nemocnice dražší než vojenské výpravy. I mrzáci mají toužiti do války, aby se dřevěné nohy nedědily.

Krutost války, ona chuť ukázat se šlechticem, žije nyní (psáno před rokem 1911) ještě v plechové karikatuře, parádním pochodu. Vynálezci a zastanci parádního pochodu jsou jako špatní básníci. Jako tito kazí krutost jakožto krutost, poskytují onino zpitvoření speciální krutosti v podobě militarismu. I oni jsou spekulativními duchy a berou tantiemy za svoji neschopnost.

Najděme však vojevůdce, kteří z velikého vnuknutí rozdělí lidstvo na prapory a povedou je proti sobě. Decimovati, prosím, stále decimovati, aby nenastalo bláznovství plének. Vojevůdcům třeba býti velikými básníky, jest jim

třeba cítiti a viděti, co tvoří, musejí sebe samých požívatí a tímto požitkem se znovu inspirovati. Sparťansky chceme proti sobě bojovati, abychom mohli jako Atheňané sebe požívatí.¹⁾

VIII

Jako Herodias tancovala, jako Lukrecie těm, jež odsoudila, podala otrávenou půlku jablka, tak třeba, bychom byli ukrutní. Třeba, abychom si představili pohyb nohy Herodiadiny a tento pohyb vypili, třeba, abychom sledovali očima duše Borgiu, když podává jablko. Třeba, abychom dovedli všem svým nepřátelům jablko tak podati. Panování královských rodů bylo v tomto gestu. Čím by byla Lukrecie bez tohoto pohybu, čím by byla renaissance bez Lukrecie Borgie, čím by byl svět bez Renaissance!²⁾ My se svým hmotářsky pustým světem jsme jen tápajícími poutníky v minulých kulturách. Gracíí krutosti bych to nazval, co učinilo tyto ženy bohyněmi. Ať se nepší obrany jejich cti, netřeba jich omlouvati. Jen byste okradli umělce o jeho dílo.

¹⁾ Otiskujeme pro úplnost celý článek, spoléhající na dospělost našich čtenářů. Doufáme, že již umějí tolik choditi v symbolické květnici, aby mámivými vůněmi jistých květin nebyli svedeni k jich otravnému požití, nýbrž aby na vše hleděli, jak básník praví, *očima duše*.

²⁾ Abys, duše křesťanská, rozuměla těmto převrácenostem u básníka tak zdravého smyslu, rozjímej, čím by byl Rok Církevní bez Velkého Pátku a bez pátků vůbec. Přispěje ti to též k pochopení paradoxálního rčení Augustinova o „blažené vině“, jak se zpívá na Bílou Sobotu při svěcení velikonoční svíce.

Protestantismus, toto pozlátkové náboženství, zaznamenal dychtivě Lukrecii do svého politického zápisníku. On také renaissanci uklackoval. Lokty si udělal místo mezi jemnými duchy: byl revolucí, příliš chudou k hřešení, příliš pedagogickou k osvícení, příliš neobratnou k učení. Reformace ubíjela klanicí své protivníky, renaissance je otravovala.

Reformace postavila též princip plodivosti na místo zjemnění, člověka vytučnělých svalů na místo štíhlého živočicha čistého plemene.

IX

Vy však, političtí profósi, lidé, jimž potřeba myšlení znamená státní špatné trávení, myslím, že přece marně voláte po nějakém davidle. Hleďte, ono jaro bylo již plno geniálních rozporů, a tento podzim a jeho honba bude ještě opuštěnějším, ještě nesrozumitelnějším pro systematiky morálky a všecky Kuby humanity. — Ptejte se jen žen a herců!

Z němčiny přeložil P. Josef P.

Kostel svatého Vojtěcha v Libici. Dřevoryt od A. S.

Poslední básně Jiřího Trakla

Z j e v e n í a z á n í k

Podivny jsou noční stezky lidí. Když putuje nocí jsem se ubíral mimo kamenné pokoje a hořela v každém tichá lampička, měděný svícen, a když mrzna jsem poklesl na lože, stál opět v hlavách černý stín cizinčin, a mlče ukryl jsem tvář v pomalých rukou. Také se na okně modře rozvil hyacint a snesla se na purpurové rty dýchajícího stará modlitba, skanuly s víček křišťálové slzy vyplakané pro hořký svět. V té hodině byl jsem v smrti svého otce bílým synem. Modrými poryvy snášel se s pahrbku noční vítr, temné lkání matčino, opět zmírajíc, a viděl jsem černé peklo ve svém srdci; minuta slabounce svítícího ticha. Bez hlesu vzešla z vápenné zdi nevýslovná tvář — umírající jinoch — krása v domov se vracejícího pokolení. Měsíčnou bělostí objal chlad kamene bdící skráň, dozněly kročeje stínů po ssutých stupních, růžové kolo tančících v zahrádce.

+

Mlče seděl jsem v opuštěné hospodě pod zakouřeným dřevěným trámovým a samoten u vína;

zářící mrtvola nakloněná nad čímsi temným, a ležel mrtvý beránek mi v nohách. Z práchnivé modři vzešla bledá postava sestřina a takto promluvila její krvácející ústa: Bodniž černý trn. Ach ještě znějí po divých vichřicích mi stříbrné paže. Teciž krev z měsíčných nohou, kvetoucích na nočních stezkách, po nichž křičíc krysa přebíhá. Vytryskujte hvězdy v mém vyklenutém obočí; a vyzvání tichounce srdce za noci. Vdral se rudý stín s plamenným mečem do domu, prchl se sněžným čelem. Ó hořká smrti.

A promluvil temný hlas ze mne: Svému vranci v setmělém lese zlámal jsem vaz, když z jeho purpurových očí vyrazilo šílenství. Stíny jilmů napadaly na mne, modrý smích pramene a černý chlad noci, an, divý lovec, jsem vyplašil sněžnou zvěř; v kamenném pekle tvář má pohynula.

A malounko svític upadla krůpěj krve v víno osamělého; a když jsem se toho napil, chutnalo hořčeji než mák; a černavý oblak zahalil mi hlavu, křišťálové slzy zavržených andělův; a tiše crčela z stříbrné rány sestře krev a pršel ohnivý déšť na mne.

+

Po lemu lesa chci se ubírat, mlčící, jemuž z bezhlasých rukou pokleslo žiněné slunce; cizinec na večerním pahorku, jenž v pláči pozdvihuje víček

na kamenné město; zvěř, jež nehnuta stojí v pokoji starého černého bezu; ó bez poklidu naslouchá dumající hlava, aneb následují váhající kročeje za modrým oblakem u kopce, i za vážnými hvězdami. Po boku tiše doprovází zelené osení, doprovází po mechovitých stezkách lesních plaše srna. Chatrče vesničanů němě se zuzavíraly, a děsí v černém bezvětrí modrý nářek bystřiny.

Ale když jsem slézal se skalní cesty, šílenství mne pojalo a křičel jsem hlasně noci. A když s stříbrnými prsty jsem se nachýlil nad mlčící vody, uzřel jsem, že moje tvář mne opustila. A bílý hlas mi pravil: Zabij se! Vzdechaje povstal chlapcův stín ve mně a záře se na mne podíval z křišťálových očí, že v pláči jsem poklesl pod stromovím, mohutnou klenbou hvězd.

+

Putování bez pokoje sveřepým kamením daleko večerních rybníků, vracejících se stád; daleko se popásá klesající slunce a děsí divoký jeho zpěv, osamělý skřek ptáka, zmírající v modrém klidu. Ale potichu přicházíš za noci, an bdě jsem ležel na pohorku, aneb zuříc za jarní bouře; a černěji vždy zasmušilost mrakem zahaluje zesnulou hlavu, straší hrůzný bleskot setmělou duši, drásají tvé ruce bezdechou mi hrud.

+

An jsem se ubíral šeravou zahradou, a odstoupila od mne černá postava Zla, objalo mne hyacintové ticho noci; a jel jsem na prohnuté kocábce po odpočívajícím rybníku a sladký pokoj se mi dotýkal zkamenělého čela. Němě jsem ležel pod starými vrbami a bylo modré nebe vysoko nad mnou a plničké hvězd; a an jsem nazíraje odumíral, umřely úzkost a z bolesti nejhlubší ve mně, a vznesl se modrý stín chlapcův záře v temnu, milý zpěv; vznesl se měsíčními perutěmi nad zelenající se vrcholky, křišťálová skaliska bílou tváří sestřinou.

+

Stříbrnými chodidly scházel jsem s trnitých stupňův a vešel jsem v vápnem vybělenou komnatu. Tiše hořel tam svícen a ukryl jsem v purpurových plátnech mlčečky hlavu; a vyvrhla země dětskou mrtvolku, měsíčný útvar, jenž znenáhla vystoupil z mého stínu, rozlámaných rukou se skotálel po kamenných srážech, sníh v pápěrách.

(Květen 1914)

Z a s m u š i l o s t

Mocna jste temná ústa
uvnitř, z jesenních oblak
zpodobená postava,
ze zlatého ticha večerního;
zelenavě šeřící se ručej
v polámaných sosen
stínoví.
Dědina,
jež zbožně odumírá v hnědých obrazech.

Tu vyskakují černí koně
na mlhavé louce.
Vy vojíni!
S pahrbku, kde slunce zmírajíc se kotálí,
řítí se rozsmátá krev —
pod duby
bez hlesu! Ó hněvivé zasmušilosti
voje! sršící přilba
upadla řinčíc s nachového čela.

Noc podzimní se tolik chladna blíží,
rozzařuje se hvězdami
nad polámanými hnáty mužů,
mniška tichá.

(Červen 1914)

N á v r a t

Chládek temných let,
bolest a naději
uchovávají balvany kyklopické,
bez lidí horstva,
jeseně zlatý dech,
oblak večera —
čistoto!

Vzhlíží z modrých očí
křišťálové dětství;
pod temnými smrky
láska, naděje,
že s ohnivých víček
rosa v ztuhlou trávu okapává —
nezadržitelna!

Ó! tamo zlatá lávka
bortící se v sněhu
propasti!
Modrým chladem
oddychuje údolí noční,
věrou, nadějí!
Zdráv buď, hřbitove v samotách!

(Červen 1914)

N á ř e k

Jinochu, z úst křišťálových vání
zlatý zrak tvůj v údolí se dívá;
vlna hvozdu ruda jest a rziva
v černé chvíli shasínání.
Večer přehlubokým ostnem raní!

Strach! Tíž smrti spánek zdolá,
odumřel i hrob v mdlé šeři,
rok se dívá z stromu, zvěři;
ornice a role holá.
Pastvec uděšené stádo volá.

Sestro, tvoje brvy z tůně
noci kynou modry, tichy.
Varhan ston a pekel smíchy,
srdce opět bázní stůně;
zřít chce hvězdy, duchy v Božím lůně.

Matka pro dítě dech tají;
hornina se rudě rozezněla,
rozkoš, slzy, bolest zkameněla,
o titanech mnoho temných bájí.
Smutku! osamělí orli lkají.

(Červenec 1914)

O d d á n í s e n o c i

Mniško! v tmu mne uzavřiž,
modravá vy horstva mhavá!
Rosa jak krev okapává;
v jiskření hvězd trčí kříž.

Nachem pukla ústa, lhaní,
na komoře zpustlé, chladné;
ještě smích, hra zlatá sládne,
zvonu slední kolébání.

Lunný mraku! černě řítí
s větví v tmu se plody plané,
prostorem jak z hrobu vane,
sen jest lidské živobyті.

(Červenec 1914)

N a V ý c h o d ě

Divokým varhanám zimního vichru
podoben národa temný hněv,
purpurová vlna bitvy,
hvězd orvaných s listů.

Rozlomeným obočím, pažemi stříbrnými
kyne umírajícím vojákům noc.
Ve stínu jasanu jesenního
vzdychají duchové pobitých.

Trnité houští kruhem kol města.
S krvácejících schodů zahání měsíc
zděšené ženy.
Sveřepí vlci vyrazili z vrat.

(Srpen 1914)

N á ř e k

Spánek a smrt, orlové chmurní,
nocemi šumí kolem této hlavy:

Člověka podobenství zlaté
zhltla by ledová vlna
věčnosti. O hrůzná úskalí
tříští se purpurové tělo.

A lká temný hlas
nad mořem.

Sestro bouřlivé zasmušilosti
ejhle, potápí se úzkostný člun
pod hvězdami,
mlčícím pohledům noci.

(Září 1914)

G r o d e k

Na večer znějí podzimní lesy
zbraněmi smrtícími, zlaté pláně
a jezera modrá, nad nimi slunce
chmurno se kotálí; obmyká noc
umírající bojovníky, divoký nářek
jejich prolomených úst.

Ale tichounce se shromažďuje dole na pastvinách
rudým mračnem, v němž dlí rozhorlený Bůh,
krev prolitá, měsíčný chládek;

všecky ulice ústí v černé trouchnivění
pod zlatým větrovím noci a hvězd.

Potácí se sestřin stín mlčícím hájem,
aby pozdravil duchy chrabrých, krvácející hlavy;
a zticha znějí v rákosině tmavé flétny podzimu.

Ó hrdšího smutku! Ó vy spěšové oltáře,
horký plamen ducha živen dnes mohutnou bolestí,
vnuky nenarozenými.

Přeložil Bohuslav Reynek.

JEAN DORSAL *)

S o u m r a k

Zvuk rohu v dáli hlásá rudé sbohem dne.

A hvězda, která potrhala temnot pletiva,
se sседá do propasti, píseň na smrt truchlivá
zní přírodou o lásce její nezměrné.

Les, který letem jejím oslněn se odmlčel
by božský její majestát slavněji zvelebil,
probudiv v roklinách všech ozvěn kvil
své toužné vzdechy vlévá do slavičích těl.
Obloha ponenáhlu mění se v krb hořící.
A ejhle, na rozdmychané se hranici
bůh drásá, obzory se krví jeho pěni.

A potom noc se snáší, noc se ustýlá
jak prostěradlo smrti, jako přepažení . . .

A země není již, než chladnou horou popela.

*) Pseudonym Emila Bernarda.

P o h o d a

Ó kápě ztuhlých klimatův, zlé kápě mhy
vy spadáte, mé čelo nad hladinou rybníků
již v vašich bahnech nehledá žířící oblohy
jež v břehy vaše vylila se z dálných soumraků.

Noc vaši nyvých chorobností zdeptal jsem,
kde duše kochá se svých hříchů na žluči,
mní, spalujíc si křídla v výhni vilných tavíren,
že zapomené v zmrzačených dum svých náručí.

V posetém aureolovi jsem povstal blankytu
kde slavnost radosti se v praporečcích třese
přístavu šťastného, jenž korábů pln, záření.

Van tleská v bílých plachtách políbením rtů;
vzduch chví se; v srdce mé, jež omládlo v jich plese,
mi Slunce s Láskou sladká vypalují znamení.

V y h n a n s t v í

Já lásku k Slunci míval, pod horoucí poklicí
jež nad mohutným úsilím se našich mozků pne,
jsa dychtiv nových jasů, nových rozkoší
jsem sledoval je, zvědav, kruhem jeho dne.

Mé zraky, nebi oddané, si hnusily
tmu přístěnkův a koutů, svity prolezlou,
neb, jako sovy, sýci, ve dne osleplí,
v jich stínech vidávaly Bídu, sestru svou.

Posléze naplnil jsem plameny a paprsky
své zřítelnice, na vláknech mé duše připoutané,
a tak jsem upíral je v slunce život mateřský,

že noc mi věčná očí pod víčky teď vane,
a, klopýtaje za kamenem o kamen,
že v dřimot vyhnanství jdu, hrůzou naplněn.

F i n a l e

Že podzim uzavřel svých dešťů mříží
sad, v němž mne léto kamenovalo kvítím,
bych lépe vychutnati mohl nudy tíži,
v odlehlých místech srdce jí se nyní sytím.

Práh světu uzavřev a nebi okna širá,
nábožně usebrav se, ukryt v kobce klečím
jež černa v mojí bytosti se rozevívá,
v níž soužení své pevně uchopím i zlécím.

Mám kající a smutnou duši zářijovou,
mé myšlenky jak rakve v dál se ubírají
(už nezdivím se, neroztruchlím trýzní novou)
vstříc jámě zející a slavných smutků taji.

Ó! pršte, závory vy drsné, vichry sesílené,
chci nyní lepším, novým kultem zbičovati
extasi svoji, létu oddanou jež příliš plane,
bych klášteru již vnitřnímu se mohl svatě dáti.

Přeložil Bohuslav Reynek.

IN MEMORIAM JIŘÍHO TRAKLA

* 3. února 1887. — † 3. listopadu 1914.

Mnoho neděl byl Jiří Trakl jakožto poručík zdravotní kolonny strkán sem a tam po Haliči, aniž byl k nějaké službě ustanoven. Potom pustili se dobrovolně letoucími pochody do Grodku, kdež bylo obvaziště bez lékařův a bez obvazů. Za pět dní „Grodku“ chtěl si vzít život. „Ne“, zaštkal, „není mně už možno žít, musím se zastřelit.“ Druhové ho uklidňovali, odňali mu revolver. Ale plukovní lékař učinil oznámení u etapního velitelství, a za několik neděl, když Trakl už zase byl dávno svým pánem a klidně a bez překážek konal polní službu, dostal u Tarnova rozkaz, by se vrátil

do Krakova. Myslil, že bude přidělen k službě v nemocniční lékárně. K jeho zděšení se ukázalo, že jest komandován do krakovské posádkové nemocnice, aby byl pozorován jeho duševní stav. Od 10. října Jiří Trakl už ani jedné noci nemohl usnouti, v stíhomamném strachu, že některého dne bude jako zrádce oběšen. Psal svému příteli: „Moje zdraví jest jistě poněkud poroucháno, a padám co chvíle do nevýslovné trudnomyslnosti... Telegrafujte mi několik slov.“ Nebyla by bezmezná melancholie člověka uvězněného do nemocniční cely uzdravila se propuštěním, domácím, přátelským opatrováním? Slabá horečka, angina, přiměla lékaře, by ho zadrželi v ponurém okolí, které na Trakla nemohlo působiti jiným dojmem, nežli že bude co nejdříve popraven. V dopise z 27. října učinil několik závětních ustanovení. Psal: „Cítím se už téměř na onom světě.“ Potom unikl angině, úzkosti světa.—

Traklův sluha, k němuž byl vždy pln dobroty a s nímž se dělival o všecka jídla, horník Matthias Roth, napsal: „Nade mnou vždycky toť se ví slituje se můj pán, a toho mu nadosmrti nezapomenu. Spomínám pořád a pořád na Vzácného milého dobrého pána, že tak nešťastně a Takovým způsobem musel zahynout! Tož na třetího večir ještě byl tak dobrý a Bratrsky mi povídal ještě v půl sedmý, doneste mi ráno o půl osmé Černou a ať jdu Spat, A čtvrtýho bylo jináč, můj milý pán, už

nepotřeboval černé, protože v noci ho Pán Bůh povolal.“

Sluha donesl „černou“ na minutu, ale okénkem dveřním spatřil, jak pán leží naznak se zavřenýma očima a zhluboka dýchá, a protože tolik noci ani nezdřímnu, nechtěl ho buditi. Když Trakl dlouho se nehýbal, sluha s jiným nemocničním sluhou přišel znovu, volali, třásli jím, stříkali vodou. — Trakl ležel jako ochrnutý, aniž oči otevřel, toliko hrud se zdvihala a klesala v křečích. Přišli lékaři a Rotha už do pokoje nepustili; domácí sluhové vždy věrného odstrčili. Jen chvilkami mrknul okem do pokoje; pozdě večer Trakl ještě tam ležel bez hnutí, jen srdce bouřlivě tlouklo. Čtvrtého listopadu ráno bylo mrtvé tělo přikryto plachtou. V umrlčí kapli sluha opětovně vyslovil svou žádost, spatřiti ještě naposled svého pána, tak prudce a hrozivě, že mu otevřeli rakev. Spatřil řez na spánku a na krku (zajisté od pitvy). Nad sedmi rakvemi vykonán byl úhrnný stručný výkrop, civilisté odnesli je na vojenský hřbitov, spustili do hrobů. Při pohřbu Jiřího Trakla jediným účastníkem byl horník Matěj Roth.

✦

„Večer zanikají zvony na vždy doznělé,
na náměstí černé zdi se hroutí,
mrtvý voják volá k modlitbě.
O, vy oči potrhané v černých ústech...“

Trakl umřel, umřel za nás, vzal utrpení na sebe, až ho nemohl unést, a zašel. Jeho život byl vždy obestíněn, vždy v tiché melancholii ze smrti, kterou pořád viděl, v závratích z tlení, které odevšad cítil. Občas rozptýlila ho ještě hnědý lesa, potom zase utíkal se do omámení, v něž ho uváděly víno, veronal, morfium... Z nejsilnějších dojmů jeho pokojného života bylo, když jednou viděl se čtvrtého poschodí padající nedopalek cigarety, a jak potom tlel, dotlíval, setlel, proměnil se v nic, v šedý popel. A hodiny byl by mluvil o hnusné podívané, již mu skýtala ropucha kdesi u tunelu... Poté dostal se do Haliče, viděl, jak těžce raněný učinil konec sobě a trýzni z prostřeleného měchýře, viděl, jak lidský mozek rozstříkl se po zdech. Jeho soucit ho vychvátil, jak prorocky pověděl ve své nejnádhernější básni, v „Helianu“: „mizí cizinec v černém zničení listopadovém.“

Byl rázu hölderlinského, ale cesta jeho byla rychlejší. Nenaříkejme, „když spěšový anděl v háji člověka zastavuje“. V bolestném volání svých básní nebyl dalek dovršení. Do kteréhospamátníku napsal: „Hrůzou se chvějíc pod hvězdami podzimními, každým rokem hlouběji se kloní hlava.“ Tato milá hlava, záhy proleptaná stříbřitou šedí, sklonila se do prachu země. „Ó jak osamocen dodýchává vítr večerní.“

+

„Lidství postavené před děl ústa ohnivá,
víření bubnů, tmavých bojovníků čela,
kročeje mhou krve, černá ocel oznívá,
zoufalství, noc v mozcích truchlivých se
rozestírá...“

Básně Jiřího Trakla byly tušením smrti, byl básníkem tlení, trouchnivění, a nikoliv samy výše citované řádky věděly záhy o drtivém vraždění, do něhož nyní lidstvo vehnáno. Právě proto bylo mu znovu a znovu říkati těch málo věcí jsoucích, které se mu líbily. Barvy modrá a hněď, měsíc a mák, olivovník a kos vždy znovu se vracejí v jeho stoické krajině až do konce. Jeho poslední báseň „Grodek“ sotva se liší od ostatních. Byl ve vznešeném smyslu nenapravitelný, třebaš v „Básních“ pozorovati obměnu jakosti od pozemských začátků až k nebeskému „Helianu“.

„Šebastianem v snu“ zpívá svou monotonní píseň už s takovou vroucností, že tam již není kvalitativních intervalů a toliko stránky prózou psané naznačují v této ekstatické knize cestu v nepředstížné dokonalosti básní. Z chmurně patetických vizí jeho prózy tušíme schopnost mocného rozvinutí. Ale vytrhli tohoto básníka, — a z básníků vždy učiní Suicidy, kdo usmyslí z nich nadělati Cidy — z jeho samoty a vydali jeho jemnou, citlivou duši na pospas démonům. V Solnohradě se narodil, v Krakově umřel — mezi tím leží staré

Rakousko. Znám byl několika, ve Vídni, v Ins-
bruku, v Berlíně. Málo jich ví, kým byl; málo jich
ví o jeho díle: že nikdo v Rakousku nenapsal tak
krásných německých veršů jako Jiří Trakl.

A. E.

JULES BARBEY D'AUREVILLY; GOETHE

B á s n ě

V čele těchto *Úplných děl*, vydaných Hachettem, jest podobizna Goethova, kterou považují za podobnou. Na této podobizně, poněkud koketní, Goethe není již mlád, jest však velmi dobře zachován a velmi pečlivě oděn. Má dlouhý kabát s hedvábnými chlopněmi, vysoký nákrčník oné doby, bez uzlu, upevněný drahým kamenem, a jehož měkkými záhyby jest patrn, běda! vyhublý krk, jenž není již hoden státi se sochou. Jest zřejmo přes ochablost stáří, že člověk této podobizny byl v mládí krásný. Rysy jsou široké a pravidelné, čelo klenuté, ale spánky úzké, líce dosud skvělé, oči zářivé, spíše však těkající po věcech, než jimi naplněné, a obražující ve svém zrcadle jen ty věci, které jest viděti. Goethe jest na této podobizně zároveň nádherným starým *krasavcem*, starým milovníkem starožitností, starým slavnostním stálým tajemníkem nějakého Institutu a starým *impresariem*, vznešenosti posvěcené svým hercům! A opravdu Goethe byl tím vším ve skutečnosti. Byl té složitosti. Ale básník?... Hleďte ho v této podobizně, Joviše Goetha, Joviše obecného mínění, který přesvědčil o svém nepravém božství i posměvážka Heinricha Heinea, jenž přes to na konec rozbil kdysi svého velkého Manitu a vyhodil jeho kusy oknem! Hleďte tu oči velkého básníka: buďsi hlubokých jako Beethovenovy, tohoto hluchého, který naslouchá své duši, nebo snivých lorda Byrona, nebo děr temnoty slepce Miliona, krásnějších než oči a jimiž procházela jeho myšlenka! Není jich tam, jako nebylo básníka, tvůrce, inspirova-

ného člověka v Goethovi. Viděli jsme již, byl-li básník v Goethovi Dramatických děl. Uvidíme nyní, jest-li jím byl více v lyrickém spisovateli, kde se básník, — je-li jím, — lépe soudí, protože se neinspiruje než sám sebou, poněvadž lyrismus jest výkřik, nebo výron lidské osobnosti, v nejmohutnější její síle, a kde ho není, není *básnický* opravdové osobnosti.

Nuže! povězme směle, — neboť jsem tím smělejší, čím více postupuji v této rozpravě, abych rozjitřil vše, přes svou ostražitost, mezi podivovateli, kteří *jsou ve vleku* velikého Goetha — tento tak řečený básnický Jupiter neměl básnický osobnosti. Jsem jako Heine. Rozbívám svého Manitu. Ve svých Dramatických dílech snažil se Goethe, jako všichni dramatičtí spisovatelé, aby si stvořil osobnost v osobách více nebo méně historických, v typech více nebo méně odpozorovaných, více nebo méně tradičních, neboť sám si nevymyslíl jediné osobnosti, jakou jest na příklad Falstaff, Shylock, Jago v Shakespearovi, a pokud se týká ostatních, víte, jak se mu podařilo!

Když však na vlastní vrub nemusil již vstupovati do známých dobráků, nýbrž býti dobrákem sám sobě, když musil vyjmouti cosi z hloubi sebe a vštípiti to v duši kohosi jiného, jako ohnivý šíp, když posléze musil býti elegický, epický, ohromný, ideální pod svým vlastním jménem, zůstal Goethe vždy krátký a, budiž mi prominuta hrubost výrazu, vždy *mu sklaplo*.

I vědom své prázdnoty, znaje svou nemožnost býti sám sebou, vrhal se opět a nalézal se ve své přirozenosti a ve svých rozumových návycích. Jal se opět popisovati vnější předměty, toto oko bez srdce a bez mozku! jako *v Římských elegiích*, které nejsou elegiemi, nýbrž popisy římské krajiny, nebo vraceje se ke svému způsobu nápodoby a padělání, — jediné poetiky, které užíval! — *opičil se* dosti dobře po literatuře, v níž

žil a paběrkoval a skládal svůj *Divan*, nejlepší věc, kterou nedím *procítil*, nýbrž *napsal*.

Čtěte vskutku jeho svazek *Báseň a pravda* (který mimochodem není ani tím ani oním) a uvidíte, nesbíral-li vnuknutí všude, svým pohrabáčem vzdělančovým, a byl-li co jiného než básnickým hadračem ... Jako myšlenka *Divanu* se mu namanula po četbě Hafize, přeloženého Hammerem, pojal zálibu v indických bajkách v *Cestopise Dupperově*, což mne pranic nepřekvapuje, neboť v Goethovi byl Hindu, jak ukáží ihned; rovněž tak se kolísal, aiolská harfa literární, umístěná u stoku všech literatur, na větru severské mythologie, která ho uchvacovala (dí nám) humoristickou stránkou poesie, která vymyslila obry a posmívala se bohům; jako bezbožnost byla v něm v takovém stupni jako mnohobožství, onoho dne! duch všemu přístupný, který se podobal hospodě, v níž všechna jakákoli myšlenka mohla nocovati. První svazek p. Porchatův, jenž obsahuje všechny lyrické básně, podává vedle výrazu rytmického a slovního vše, v čem záleží poesie Goethova. Dříve se o něm soudilo ve Francii jen podle dvou tří úryvků, *Nevěsty Korintské*, *Rybáře* atd., vybraných paní de Staël, almužnicí Goethovou, která mu ušetřila almužny přikrašlujícího překladu, jako ušetřujeme almužny nahému člověku, dadouce mu a vyšívající mu kalhoty. Ale ve svazku p. Porchatovu jest přeložena bez přikrašlování všecka spousta básní Goethových ve své podstatě a celosti. Nuže! — zakládám se, že mi přitakáte, — není tu než otřepaná mythologie, všednost obrazů, sentimentální pošetilsti, — neboť pošetilec a chytrák se v Goethovi velice dobře sešli, — jakých najdeme v Ročenkách Mus a ostatních sbírkách romancí a idyl minulého století.

Přistoupím-li nyní k této básnické spoustě, víte-liž, co neuvěřitelného vám náhle zatane na mysli? ... Nic

více a nic méně než omalované rytiny, představující čtvero ročních dob, jaké jsme viděli po dvacet pět let po všech francouzských hospodách; všechno Grévedonovské Mládí, Krása, Něha, Úsměv, Roztomilost atd., s umělostkami, upejpáním a strojeností, neznámými Grévedonovi! A mezi tím ani jediné slovo, plynoucí ze srdce, z ledví, z nějakého citu nebo z nějaké myšlenky! Potud o tom, co je pochopitelné. Ale v Goethovi jest (na př. *Věštby Bacidiny*) celá část tak naprosto nepochopitelná, že sám překladatel, počestný p. Porchat, který jest tak počestný, netroufá si ji tlumočiti nebo vysvětlovati. Upozornili jsme již, že ve *Faustu* z 1831. překladatel, p. Porchat, byl poněkud popleten, ten dobrý muž! Ale ve *Věštbách Bacidiných* toť cosi dočista jiného! Ačkoli je kován v němčině a v Goethovi, tento srdnatý galejník je najednou jako z brku vyražen a naprosto zničen v tomto moři šarad a hádanek. Orakulum tohoto komedianta před Bohem, Goetha, nemá již smyslu ani pro p. Porchata. *Věštby Bacidiny* jsou nejdřežší sázka, jakou si kdy člověk pomyslí založiti se s lidstvem. Co se týká *Distich*, jsou průpovídkami a příslovími tak všedními a tak halabala sebranými, že nezasluhovaly býti zveršovány ani Goethem. Tato přísloví jsou Ročenkou mravoučnou, jako lyrické básně jsou Ročenkou Mus nebo Gracii veršem! A všechno, abych skončil, je pokryto onou mohutnou germanskou temností, která uvázla na Germánech z jejich pralesů až po soudobé filosofické rozpravy!

Nuže, když mi již uniklo slovo filosofie, které nacházíme ukryto pod německým slovem, nebo každou německou věcí, odvážím se dalšího zobecnění, které mi, hledíc k hrubosti případu Goethova, budiž, snažně prosím, prominuto.

Přeložil Josef Marek

FRANCIS JAMMES: POZNÁMKY (Z KNIHY PENSEÉ DES JORDINS)

O ROSTLINNÉ BUŇCE

—, poněvadž jest dlužno dáti jim, co jejich jest: mrtvým poctu, slávě lhostejnost, pro kterou lépe chutná, lidem skepticismus, zcela bez pohrdání a hořkosti. Bouře jest dobře užívati pro ticho po ní, jak praví Lucretius.

Ocením-li dokonale tu kouli, která zaujímá mou mysl, bude to tím, že zanechav tu mikroskopu, přenesu se na tuto buňku, kterou jsem pokládal za tak nepatrnou, a kterou jsem, jak se mi zdálo, ztratil s očí.

Toho večera za vichřice jsem pocítil ještě blíže tu pravdu: že jsem zcela zřejmě přenesen na toto zrnko pelu, a že tajemství, které mu propůjčuji, jest jen mým tajemstvím. Malý mnich z lepenky, kterého jsem dal své neteři, dal si na hlavu kapuci, jeho hůlka ukazujíc naznačuje veliký dešť, cítím

valiti se pod sebou vody a zemi se zdvihati nad nimi, jako to činí při vlhku ta rostlinná buňka tam, kde se tvoří příliv a odliv.

Ano, šlapu po jedné z buněk pásma všehomíra, jichž mezerami jest čas, a v okamžiku, kdy jsem v tomto hrozném rozjímání, dva mladí lidé otevírají dveře a dávají se se mnou do řeči, jeden o své ženitbě a druhý o svých verších. Jsem k nim vlidný, nepřestávám kouřiti dýmky. Myslím si jako Rabelais: „že se musí uznati právo každého, nikdo nesmí být zapomenut ani vyňat —“ a že i oni zaslouží povšimnutí. Odpovídám jim, jako bych nikdy nebyl miloval, jako bych se nikdy nebyl zabýval verši. Naslouchám prvnímu. Vypravuje mi mou vlastní historii, kterou bych chtěl míti v tomto okamžiku temně zelenou s jeleny a kterou si on možná představuje modrou s vilou u moře. Naslouchám druhému. Táže se mne, co mu odpovím. Ale z ohledů mlčky připouštíme neshodu v jednom bodě. Přesvědčuji ho, že nenávidím Alfreda de Vigny, kterého on prý zbožňuje. Tisknou mi ruku, tito dva stateční nálevníci, kteří, když si oblékli svrchníky, zmizeli v zavanutí větru na tomto zrnku pelu, pod otevřenými deštníky jako mikroskopické houby.

O SNU

Vrátí se naděje? tázal jsem se sám sebe. A nadšen svou myšlenkou, psal jsem, zatím co paprsek oranžového úsvitu osvětlil náhle stránky mého Cervanta. Dnešního jitra cítím znovu totéž světlo. Tak se stává někdy, že se člověk opět octne na místě a v době, jimž, jak se mu zdálo, byl již daleko.

Naděje jest vždy nejista, ale má duše jest opilá snem tak skutečným, že vůbec nevím, zda ti, kteří se staví proti mé touze, nebudou mít práva dáti na jevo pohnutí. Neboť oni nezabrání, aby za doby letního odpočinku, zatím co budu zakoušeti bolesti, *ona* nepřišla.

Posadila se jasná a světlá, do pravého kouta pohovky. V tom okamžiku zahrada ve dvě hodiny nebyla ničím jiným, než co bylo v skutku mimo můj sen: praskáním ohně. Někdo setřásá se mne horečný spánek. Praví mi: „Usnul jsi před pěti minutami a dal se ovládnouti mûrou, které ve skutečnosti nebylo. Ale ona jest tu, ve stínu salonu. Vzbud se, polední spáči! Sestup jen po schodišti a budeš u ní —“

A vzpomatuji se jako býk, který nedostal dosti ran, aby byl ubit. Jaký raffinovanější trest byste vymyslili, a jak byste chtěli, aby ducha, který prošel takovými plameny, nezapálilo to, co se mu blíží? Buď pochválen, můj Bože, za to, že jsi nechtěl, aby

má duše se rozplynula jako olovo v tom ohni. Dovol, abych nesl pochodeň, která by spálila až na kost prsty většiny lidí. Ale nedám ohně domů, protože krok za krokem se blížím Království moudrosti. Pozdvihnu pochodeň tam, kde se stravuje má vášeň, a při jejím svitu budu pohlížeti zvědavě do tváří ostatních. Potom, při svítání dojdu na step a na růžovém vřesu mezi křepelkami a zajíci budu skákat radostí.

O NOEMOVĚ ARŠE

Musím to přivést až k tečce.

Jsem ostatně zcela rozhodnut nehleděti již na svět jinak než jako na Noemovu archu. Toť pravý způsob pochopení. Tak budu mít vše pod rukama: psa, ptáka, ženu, jedli, krávu, ovci, slepici atd.... Uzavřu *to* do krabičky a pustím to ven, až bude hezky.

Od Platona k Nietzschemu jest jediná výheň. Raději věřím v toho Boha, který dává Noemovi duhu v skřínce na klenoty jako šerpu představenému, než v tolik sobě odporujících tlachů, které se snaží přesvědčiti nás, že nemáme už zdravých smyslů.

Přeložila Staša Jilovská.

F R A N Z J U N G

T E L E P A T O V É

I.

Každým barem v Mont Oliveru prodral se osudný hvizd. Po celou neděli garrison-fellow jezdil z Eastend Pittsburgu podzemní drahou do Mont Oliveru a zpět, seděl v baru nějaké Haličanky a také v jiném baru a ještě v jiném baru a pomyslil si občas, že opět se opije a opět bude mu platiti oněch sedm dollarů pokuty. Ale všude seděl onen od Seidlů z Tarnowa, maje zcela špičatou hlavu s hákovitým nosem, kulatý plstěný klobouček a zavrtával se do něho očima. A odešel, když on, Antonín Groß, garrison-fellow, k němu přikročil, aneb když dokonce

tam dospělo, že Große, který přece ničeho se nedopustil, vyhodili. Byla daleko rozvětvena společnost, která jej opředla svými tenaty. Minulou neděli osm malých dívek poházeno kamením, rozpomínal se, stále ještě pije whisky, všichni lidé na mne ukazují. Odešel potom do bordelu, a potom ještě do jednoho, a možná, že ještě do jiného. Zůstal potom, na to se rozpomínal s určitostí, u dvou děvčat, která všecka byla v těžkých červených suknech — zaobalena jako v musejních kobercích, shledal se potom opět v Eastendu, vyšel po schodech k svému bytu v druhém patře a dostal potom ránu do týla, že po hlavě spadl.

Druhého jitra bylo mu jíti výskajícím a hvízdajícím davem do garrison toundry a ustavičně slyšel o jakémsi Johnu Großovi, o vraždě prostitutky z vilnosti, věděl, že nemožno, aby on to byl, nýbrž snad Seidel nebo Kumanický z Frenštátu nebo některý jiný z telepatův, jejichž tajné zámysly znal z vlastní vlohly, a jež mu bylo vyslýhati, a kteří teď ho mínili podezíratí. Mimo to k němu též doléhalo „velvet colour“ a on právě nosíval sametový límec na plášti,

který však mu byl ukraden. Inženýr se mu vysmál a řekl, že nic neslyšel. Mimo to mu vyplaceno dvě stě dolarů jako prvá splátka za patent na ohlašování třaskavých plynů. Zde ještě dobře pochodím, pomyslí si; a i když zfalšovali ono John. Ihned sbalil svoje věci a odjel do Washingtonu. Proti němu ovšem seděl muž, který vyhlížel na vlas jak onen prokletý Ribarski z Košic v Uhrách, jenž společně s ním v Westinghouse Electric and Manufacturing Co. stával u hoblovací stoly. Ve Washingtonu však neměl nic na práci a odejel hned zase do Brooklynu. Zde se ubytoval u haličského žida, ale potom jej opili, že již nenalezl boardinghouse, a všechny jeho kufry a valná většina jeho peněz byly ty tam. Také ve Fulton Streetu spáchána sprostá úkladná vražda na židovské dívce, kterou, jak zřetelně pozoroval, dávali na něho. Sebral se s nevolí a odešel na rakouský konsulát, dostal výkaz na jméno Josef Krátký pro Austrian lome a pobyl tam nějaký den. Zatím také spáchána loupežná vražda na klenotníku, do které však již mu vůbec nic nebylo. Dostal práci v hospodě na Coney-Islandu, ale již druhý den byl nucen odejít, an přede

dveřmi stál muž, který pořád cosi vykřikoval o jistém Josefu Krátkém. Nyní věděl, že jde o život a o smrt v boji s touto tlupou vrahů. Nějaký čas se potloukal po sadech, z agentury Hoffmannovy občas vyslán jako dělník na farmy, až se mu posléze dostalo přijetí u krajana Schauderny, který pocházel z Dziedic a byl domovníkem v Broux 178 Street West. Málo dní na to, když právě zametal chodník, kulka zasyčela mimo něho, zavrtala se do zdi a přinesla s sebou duté mlasknutí, jež rychle se nadulo v obludno a a potom puklo. Přeběhl na opačnou stranu, našel potom muže, kterého již viděl v kterémsi biografu Pittsburgském, nos hákovitý, plstěný klobouček, popoben Karlu Wiesnarovi z Moravské Ostravy, který pronásledoval jeho sestru, dal jej zatknouti — ten pak měl náhle bílé vousy a byl všecek křivý, takže policie nevěděla, na čem jest. Ale Schauderna se znepokojil. Ušlo to ještě několik dní. Antonín telefonoval na policejní stanici. Psal žádosti s určitým označením osob. Naskicoval různá místa. Vypočítal všecky zločiny posledních let. Roznášel zamýšlené atentáty, jež za nocí mu bylo vyslechnouti. Až přijel sanitní

vůz s policisty a odvezl ho. Myslíl, prosil — a svíjel se v nemohoucí zlosti. Přestrojený lékař, nepraví policisté. V nemocnici byl prohlížen. Opět psali „John Groß“, že až by byl plakal. Nemocniční sluha se pokusil o homosexuelní akt. Řekl pokojně: My tail is alright. Druhý od toho upustil. Nemohl přece nic činiti, leda zůstatí v klidu, pomyslíl si, nic nesvedu sám proti těmto všem. Dají mi zmizeti.

Tak měl i úspěch. Dopraven na „Korunní princeznu Cecílii“, a již za týden vyjížděl z Hobokenu. Před tím ještě ukradli nový strojek na holení.

II.

Antonín Groß viděl na parníku množství známých. Ve všech třídách. I jako stewardy, strojníky atd. Nosili s sebou dlouhé jehly, a hleděli mu vsťíknouti jed. Dříve však denně natíral své tělo rtutí, tak, že nic nemohli svéstí. Také byl ošetřovatel z Central Islip na lodi, který všude tlachal cosi o nějakém Josefu Krátkém a Johnu Großovi. Dále zde byla ži-

dovka. Ale tou byl syn učitele Wisniovského z Wojnicz, možná také úředník z továrny na sodu Pfeiler z Moravské Ostravy. Z listin lodních bude možno seznati bližší.

V Bremerhavenu již se mluvilo o garrison-fellowu jako o známém. Ulice se hemžily lidmi, kteří ho pozorovali a chtěli dáti rozhodnou ránu. Vyplaceno mu všeho všudy osmdesát marek a dostal jízdní lístek do Bialy. Odešel nejprve do hostince a vypil několik sklenic piva. Proti sobě, domníval se, vidí svého přítele Štěpána Schönherze. Chce mi ještě pomoci, myslil si dojat. Já však sám jen vím, oč běží. Jsem spoluvědouce. Ještě týž den odejel do Vratislavy. Nejprve vlezl do vlaku, potom opět vyšel přes zábradlí, přešel jiný prázdný vlak, a se zavřenými stranami otevřeným oknem záchodovým opět se vrátil do vlaku. Delší dobu setrval na záchodě a smál se před sebe. Mnoho to nespomohlo. Sám na sebe se rozzuřil. Kterak mohu jim upláchnouti, huboval si — utkvělá myšlenka. Potom konduktéra, jenž jistotně byl nepravý a přestrojen, upozornil na toho neb onoho, kteří seděli ve vlaku. Nespomohlo ovšem nic.

Ve Vratislavě byl by měl několik hodin zastávky. Ale pozorování záhy byla nesnesitelná. Cítil, že přece již nedostihne domova, že ještě cestou se to stane. Byl úplně sevřen do kruhu. Rozhodl se, nejprv že zůstane ve Vratislavě. Bylo již daleko v prosinci. Všude ležel sníh. Město jevílo se vymřelým. Život líně plynul. Bydlil prvou noc v Saském Dvoře. Druhý den již ho nevpustili. Číšník, vrátný, všichni byli vyrozuměni, nebo již dříve ve spolku. Podívali se naň shora až dolů a ukázali mu dveře. Byl nucen naupřímo prchnouti a zanechal tam kufr s posledními svými věcmi. Spal příští noc v místnosti pro vystěhovalce. Noc na to se potloukal po mrtvých ulicích. Ustavičně kroky za ním, vedle něho šepot, hrabání. Den na to si najal fiakra a kázal mu jezdit křížem krážem. Hledal telegrafní kanceláře, chtěl sem zavolat svoje rodiče. Nenalezl. Usmál se jako naposledy před se. Ohmatal ještě jednou pokojně své šlachovité a pružné tělo. Proseděl dlouhý čas za strašlivé zimy na lavičce. Dávno ještě nebyl vysílen, nýbrž pevně rozhodnut, rozhořčen. V tom se stalo, že byl napaden u mostu Lohe. Policista jej udeřil do hlavy. Bránil se. Muž

utekl. Viděl ještě, kterak tento přestrojený policista zavěsil na kliku u dveří svůj stejnokroj a svoje bílé rozčísnuté vousy, a uprchl. Té noci opět dostal pokoj, v hotelu „u města Frankobrodu“. Bez námitek jej vpustili. Měl nyní dva revolvery a veliké množství nábojův.

III.

Byl kdosi, jenž minutu kladl k minutám. Kdosi, kdo ustavičně naslouchaje obcházel pokoj či celý dům, a vzdychaje opět do něčeho se pouštěl. Byl kdosi, kdo neslyšitelně se plížil do schodů a se schodů, tápal podél chodby, tichounkou rukou hladil po klice. Kdosi, jenž s pudy jemně vrtal stropem, že šelest zanikl v rachocení mimo jedoucí tramwaje. Byl kdosi, jenž v stejnoměrně kulhavém rytmu, jako ukrapování vodovodu, v neprůhledném koutě zaměřoval roentgenačným aparátem, a kdosi, jenž hlasitě zakašlav přikryl cvrčící hvizdy signálové.

Antonín Groß si pomyslí, jsem lapen v pasti. Jen do toho. Nezbytno, aby někdy to bylo. Postel

stála ještě netknuta. Stál vzpřímen uprostřed pokoje. Prudce narazil do stolu. Z vedlejšího pokoje dolehl ševel. Potom šepot. Cítil, že někdo je škrcen. Slyšel velice zřetelně, toto bodnutí máš ty, to ty. Antonín se svíjel náhlou bolestí. Cítil ženské tělo, jež kdosi propichoval tenkými jehlami. S posměšnou převahou dýchaje: garrison-fellow, garrison-fellow.

Pocítil ustrnův: teď! Odplížil se ke dveřím. Naslouchal. Krev kapala, crčela, hihlala se. Dvakrát střelil skrze dveře. Ach — osvobozen! Ticho lezlo. Potom rozhodil postel. Zatarasil dveře. Ovinul si matraci. Zapálil si lulku. Náboje všechny ven. V každé ruce revolver. Již klepalo. Vystřelil. Jediný pobíhal tam a sem. Kňapavý hlas. Antonín odešel ke dveřím do chodby, odemkl a ještě jednou vyšel. Podal hlasitě vysvětlení o úmyslech a lstech této tlupy vražednické. Z temna tlustý muž chtěl k němu pokročiti. Vystřelil. Nějaký Seidel, jenž byl převlečen za liftboye, nabíjel tlusňochu revolver. Slyšel nyní pádění a chrčení. Později se rozpomenul, jak po mnoho minut potom ještě vše bylo ticho. Chtějí mne nechat odejít, pomyslí si. Ale zůstal nyní na stráž.

Tentokrát je mám, ujišťoval se. Opět se uchýlil a čekal. Oboje dveře pevně zavřeny a zataraseny. Posléze jedny dveře se zdvihaly. Vystřelil. Tentokrát kulky mu syčely kol uší. Dveře praskající se svalily. Plechová stěna se sunula. S obou stran ustavičně stříleno. Nehnutě stáli proti sobě. Venku vše zůstalo ticho. V tom zvenčí vyraženo okno. Schoulil se na zemi, ukryl se v troskách. Někteří našli oknem. Stěna opět se sunula. Nekřičel. Dále střílel. Dostal náboj do hlavy. Pravá polovice brady roztříštěna, náboj do slabizny, dva náboje do paže, náboj do kolena. Zůstal němý. Krčil se na zemi. Rudé prsy se vlnily. Potom všecko se naň vrhlo. Chtěl ještě zakřičeti. Rozpomněl se pak, že ležel na pitevním stole. Drobný, bělovlasý muž se kol něho natřásal. Slyšel, že do něho mluví. Nemám k čemu se přiznávat, cítil tupě. Rozpomínal se, že tohoto starce viděl ve Filadelfii jako barkeepera, statného a odulého. Nedal odpovědi. Nabídl se, že za čtrnáct dní vatislavské policii podá vysvětlující rozklad. To bylo v lednu 1912.

IV.

Neměli ještě kdy. Nic se ještě nestalo. Pozdější výzvy se rozplaskly jako bubliny. Bylo lze čísti: „Omítka zdí se odklidí, do maltových skulin v zdivu vedlejší budovy navrtají se direčky a rozředěná kyselina dusičná nastříká se do dírek. Direčkou v stropu lotřící pozorují vše, co v místnosti se děje, mohou vše viděti, čísti, ba i fotografovati. Dírkou vystřeluje se na oběť otrávená jehla z maličkého strojku. Používají jedu hadího a umrlčího, nebo jedu příličného a krevní vody paralytikův, roztokův úbyťových a šípového jedu afrických černochoů Galla, jenž způsobuje progressivní hubnutí. Všecky nemoce tak povstávají. Diagnosy lékařské jsou bez účinku. Vždyť nic nevědí.“ Dále tu stálo: „K dívkám a ženám mají se s raffinovaností, až dospějí tak daleko, že jsou jim po vůli. Kopou průchody až do koupelen a ložnic. Jako ženštiny se seznamují s nejvybranějšími paními a dívkami, krmí je pečivem a tekutinami, jimž přiměsují svých drogův. Prodavačky, dělnice a tak dále se svedou, vstrčí do bordelu a po tříleté činnosti ve sklepech

zavraždí. Jiné dívky se vybavují penězi, jest jim pak vdáti se za úředníky státu, úředníky obcí, policisty, četníky, listonoše a tak dále, a býti vyzvědačkami.“

Pyramida vezdejšího života jest ohrožena. Vrtá, rve, užírání se kol myšlenky chvíle. Spánek jest prosvícen, přání se vyžitkují. V síti třepotá se každá oběť. Člověče, braň se! Skála se řítí. Půda se kollsá. Smích. Zrada. Vilnost. A pak-li bys —

Přeložil Bohuslav Reynek

H. M A D L M A Y R:
POZNÁMKY O TECHNICKÉ
KULTUŘE

Sociologové hlásali kdysi tak zv. „organickou teorii“. Dnes ji ponejvíce zavrhuji. Moderní technikou dostává se však této teorii jakéhosi tragického oprávnění. Technika udělala ze společnosti lidské opravdu organism, totiž lépe snad: několik jakýchsi hrozitánských organismů hrubých, neušlechtilých, jako byly hrubé a neušlechtilé první veliké shluky organických buněk: Zvířata dávných geologických dob, ohromní neforemní ještěři, draci a žraloci. Srůstáme v jakási veliká monstra, v jakási „nadindividua“, či — promiňte, prosím, toto slovo — v jakási „nadhovada“.

Z přírodopisu známe také siphonophoru. To mnoho jednoduchých individuí sroste; některá pak přijímají už jenom potravu, jiná obstarávají pohyb celku, jiná pevnost, jiná rozmnožování. A u každého částečného individua se rozvinou už jenom orgány potřebné k tomu, ostatní degenerují, individuum jaksi už přestává.

Tak srůstáme technikou i my. Ovšem na jiné rovině než fyzické, přece však velmi nízké. Jednotlivec se rozvíjí jednostranně, degeneruje, není už celým člověkem se všemi silami harmonicky rozvinutými, jest už jen buňkou „nadhovada“, jest „odborníkem“ — dovršena jest již „dělba práce“.

Technické pokroky, hlavně překotně rozmnožené a zrychlené komunikace, se vším, co s nimi jest spojeno (nezapomenouti také záplavy laciného tisku), způsobují, že mravní síly člověka stačí čím dál tím méně ubrániti se tomuto osudnému srůstání a zároveň s ním postupujícímu zakrsávání ducha.

Dobře se rozhlédněte! Z lidí se stává opravdu kolektivní organism, a organická teorie sociologická má dnes opravdu jakési tragicko-osudné oprávnění. Chápejte! Srůstáme, není pomoci, srůstáme. Už nejsem já, nejsi ty, není bratr ten, přítel onen. Z Božího jednotlivce, volného, stala se ubohá buňka, viditelnými i neviditelnými pouty sevřená, v těle jakéhosi zloboha.

A až vyjdeš ven a uvidíš dráty napiaté všude, kam se obrátíš, od domu k domu, podél silnic, polem i lesem, jako obrovskou pavučinu, obepínající celé světa díly, tož věz: to jsou nervy „nadhovada“ — skutečné nervy.

*

Technická kultura připomíná symbolické vypravování Písma o Babylonské věži a o pomatení jazyků.

Tehdy prý lidé zpyšněli a v hrdosti své chtěli postavit věž velikou, která by sahala až do nebe. Bůh však jich ztrestal — pomátl jazyky jejich, že jeden druhému nerozuměli a věže nedostavěli.

Tatáž Babylonská věž, kterou ve větší ještě hrdopyšnosti chtěl člověk vyhnati do nebe, ba, o níž hlásal, že tato věž jest nebem, a že není již jiného — jest „moderní technická kultura“.

Jako tehdy, tak i dnes ztrestal Bůh zpupné toto pokolení. Pomátl jejich jazyky, t. j. všecko myšlení jejich tak, že až jeden druhému nerozuměli. I dali se zuřivě do sebe, počali pustošiti a vražditi se po milionech.

*

Ve Zjevení sv. Jana předpovídá se příchod falešného proroka — Antikrista. Ten že kdysi přijde na svět, lidé že se mu budou klaněti, podivovati se zázrakům jeho, a moc jeho že bude veliká.

Naše doba je tak zehmotnělá, že není s to, aby chápala taková proroctví jinak než hmotně: snad že přijde jakýsi člověk s vlajícím pláštěm a dlouhými vousy, že snad odkudsi vyjda bude kázati a proměňovati hole v hady atd.¹⁾

(Stejně nesmyslně, zehmotněle chápeme Boha. Potom ovšem zklamání a zoufalí poznáváme, že ho není. *Takého* opravdu není.)

Ztratili jsme schopnost chápati duchovně a proto nevidíme ani, že Antikrist už přišel a žije mezi námi. Přišel opravdu, proroctví jest splněno. Jest to duch hrdopyšného rozumu, rozumu bez srdce, duch samobytné a morální vědy, duch hrubě hmotné (kvantitativní) „moderní civilisace“, duch všemohoucího obchodu a národohospodářských nutností.

Což neprostupuje tento protikřesťanský duch všecek život, nevládne tedy Antikrist? Tak všemohoucně, že se až stydíme vysloviti nahlas slova: láska, bratrství . . . ?

A zázraky Antikristovy? To jsou „vynálezy“ a „technické pokroky“. Jim se lidé opravdu podivují; všude je plno slávy a chlouby „moderní civilisace“, technických vymožeností nové doby, doby nebývalé, „kdy člověk vyspěl nade všechny věky“.

¹⁾ Kdož ví, zda takto nepřijde? Pozn. vyd.

A když už někdy i mnozí cítí klam a podvod: stačí, aby se kterýsi ten ďábelsky důmyslný stroj zavrtěl před nimi (na př. aeroplán), a už zapomínají a klanějí se dále Antikristovi.

Přeje-li si kdo určité, konkrétní osoby, do níž tento duch hrdého rozumu, samobytné vědy, „zázračné“ techniky, „vůle k moci“ jest reprezentativně vtělen, i ji nalezne snadno.

V Písmě čte se dále, že falešný prorok bude svržen a potom že přijde tisícileté království míru a lásky. Tož věřme a doufejme pevně v tisícileté království Boží na zemi a v jeho blízkost . . .

*

Číňané znali střelný prach dávno před námi. A přece užívali ho toliko na ohňostroje, t. j. hráli si s ním, bavili se nevinně, dělali raketky, žabky atd. atd.

Nás učili ve školách, že známkou zaostalosti a inferiority Číňanů proti nám jest, že nedovedli užítí prachu ve střelné zbrani. Teprve my, „první a nejpokročilejší národové“, dali jsme prachu pravý jeho význam, teprve my dovedli jsme ho využití: vynalezli jsme střelnou zbraň. Tak nás učili ve škole.

Svatí Číňané, dobré, staré děti, lide Boží! Jak stydíme se před vámi! Znali jste prach staletí před

námi a přece jste ho užívali jenom k nevinné zábavě!

Dobře nám říkáte: „Bílí ďáblové“. Ano, jenom ďáblové, synové Zla, mohli dát prachu a jeho příbuzným význam, jaký dnes mají. Jak se stydíme před vámi!

Každá doba, každá skupina lidí — ať ve jménu božím spolčená, ať ďáblem zkutá — má jakési duchovní síly, dobré či zlé, tedy jakési své idealismy, ze kterých jedná tak či onak.

Zdá se, že tuto hybnou sílu, tento idealism naší pozitivní, technické doby označuje nejlépe slovo „komunikace“. „Komunikace“ jest náboženstvím, jest bohoslužbou vyznavačů Antikristových, bohoslužbou člověčenstva duchem opuštěného — smí-li se slova „náboženství“ v tomto spojení vůbec užítí. Zjevuje se tu vlastně jakási protiva dvou latinských slov do jisté míry synonymních: *communicatio* a *religio*. V jistém smyslu dalo by se říci:

Sjednocení a spojení ve světě duchovním, k velikosti a slávě boží, nejvyššího ducha lásky, svobody, krásy v nás a mezi námi jest náboženství (*religio*, t. j. spojení v duchu).

Sjednocení a spojení ve světě hmoty, ke stále větší moci hmoty nad člověkem, nad duchem, vítězství hmoty nad duchem (neobmezené vládě obchodu nad duchovním, etickým, krásným) jest — „komunikace“.

Obojí spojuje. Náboženství spojuje v Bohu a ke království božímu na zemi, „komunikace“ ve hmotě ke království hmoty a jejích temných mocností.

V dobách duchovně zdravých (v náboženských dobách) sdružovali se nejlepší lidé, kdo čím mohl, pomohl, a stavěli chrámy ke cti a slávě Boží. Co takto stvořili, byly architektury; jejich nejlepší konání bylo uměním, bohoslužbou.

Dnes spřáhají se a tovaryší „podpory společnosti“, bohatí a mocní, aby budovali stále nové komunikace. Tak projevují náboženství doby, službu hmoty, budující této hmotě cesty. A co tak tvoří, nejsou architektury — nýbrž *konstrukce*. Nejlepší konání jejich není uměním, není bohoslužbou, jest službou hmoty a jejích mrtvých zákonů.

Architektura jest sláva hmoty posvěcené duchem, jest zduchovělá, zbožnělá, osvobozená, vykoupená hmota.

Konstrukce jest hmota neprostoupená vyšším duchem, jest hmota jenom rozumově uspořádaná, neosvobozená, poddaná hmota.

Komunikace rozváží hmotné statky. Budující tedy komunikace, zvelebujeme moc a vládu hmoty. A hmota vládne dnes více, než obyčejně myslíme, neboť je i tam, kde jí mnozí nevidí. Což nerozváží se už také sama tam, kde se jí chce býti, aby tam

rozpoutala svou nejvnitřnější podstatu, kteráž jest Zlo, Zkáza a Smrt? Což ty různé „látky“ a všelike výmysly věku technického nehromadí se na některých místech, aby tam v celé své ďábelské hrůze řádily? A nejsou lidé, kteří strkají a obsluhují hmotu takto „vyvinutou“, její zotročili a zmámení pochopové, nad nimiž sluší se útrpně povzdechnouti: „Pane, odpusť jim, neboť nevědí, co činí?“

Kdybychom procitli posléze z duchovních mrátek, setřásli ďábelská pouta a znovu budovali chrámy ve svatém šílenství pro království boží na zemi! To „ostatní“ — materiální komunikace, pokud by potom byly ještě nutny — to ostatní bylo by nám přidáno. A nebyly by to už cesty hmoty surové, ďábelské, nýbrž cesty hmoty vykoupené, posvěcené.

Jest hmotné spojení, hmotná komunikace a duchovní spojení, duchovní komunikace či lépe *religio* t. j. náboženství.

Duchovní komunikace jest „obcování svatých“, jest komunikace, jejíž dráhy jdou jakýmsi duchovním éterem, spojujícím lidi i přes dálavy tisíců mil společným duchem Dobra a Slávy boží na zemi, jest komunikace, která rozváží a zvsudy přítomňuje neviditelně a nehmotně, ale zato tím rychleji a jistěji nejvlastnější reality: myšlenky, duchovní síly (*mind powers*) a která nepotřebuje drah, silnic a drátů . . .

A hmotná komunikace, dráhy, telegrafy atd. se svými stroji a dráty, všecko co se s třeskotem, vrčením, pískáním a prskáním, s ohlušujícím hlo-
mozem řítí krajinami země dříve tak tichými? To
jest obcování ďáblů a otroků; tu hmota vrhá se
z jednoho chaosu do druhého; tu služebníci hmoty
se rozvážejí, aby utvrzovali a množili říši ďáblovu
na zemi: říši procent, falitur, rubrik — „obchodu“
a násilí.

Viděl-li prostý lid v prvních lokomotivách
ďábla, utušil tak pravdu snad jenom symbolickou.
Není stroj (dosud) vtělením ďábla? Neboť ďábel
jest duch chladného rozumu, rozumu bez srdce.

A rozhlédnete-li se po hrůzách a zpustošeních
těchto dnů: Není to s vašimi stroji atd. jako se zlými
duchy pohádek a tradicí, které mocný čaroděj či
mistr jakýsi donutil vykonávati nízké hmotné služ-
by a kteří na konec přece, ve chvíli, když tento
mocný vyšší duch odešel, natropili ohromného zpu-
stošení, vychrlivše za chvíli jako vybuchuvší sop-
ky ze své podstaty zlo a zkázu?

Nejsou naše stroje, chemické preparáty atd., na
které jsme tolik pyšní, sami takoví — Golemové?

A připomene-li si kdo Goethovu báseň „Der
Zauberlehrling“, vylož si ji takto:

Stejně jako s tímto učněm, který neumí zasta-
vit ďábelského pometla a jest nucen dívati se bez-
mocně a zoufale, jak řádí a množí zkázu, až posléze

přichází mistr — vyšší duchovní moc — a jedním slovem zarazí nízkého ducha — stejně jako s tímto učněm, jest i s námi, lidmi dneška. Mistr nás opustil. Není s námi už vyššího božského ducha. Zůstal v nás učeň, domnívající se, on že mistra nepotřebuje, on že všechno zná; vždyť má přece rozum a vědu! A pustil nyní všechna pometla a pouští dále nová a nová, aby pracovala. Pometla konala také služby a zázraky. Učeň zpyšněl a byl spokojen. Jak se vše daří i bez mistra! A posléze počal vzývati pometla; stala se jeho bohy s „rozumem“ v čele. Nastala „age of reason“, „doba vědy a techniky“ a „zákonitého a státního pořádku“.

Učeň netušil ovšem, že tyto mocnosti tvoří trvale jenom tehdy dobro, ovládá-li je Mistr.

A tak ponenáhlu přišla zkáza.

Anižby člověk byl zpozoroval, jak a kdy osamostatněli pomocníci nízkým duchem posedlí, strhli vládu na sebe. Odňali člověku klid, z života jeho učinili shon. Po tisících pozbyli tu lidé nočního spánku (služba železniční atd. atd.), ztratili svobodu, život dříve tak klidný rozešílel se zuřivým tempem, nervy rozdírajícím; místo vybájeného zlatého věku pokroku, přišla doba nejpotupnější otročiny. Pohroma rostla, až nabyla ohromných rozměrů *katastrofy*.

A tak stojíme tu dnes — jako onen učeň — zděšení hledíce na zkázu. Rádi bychom pomohli,

neumíme však a nemůžeme. I voláme úzkostlivě a kajícíně v nejhlubším zoufalství Mistra: „Pane, přijď, vysvoboď nás, zaraz temné mocnosti, jsme slabí! Pane, smiluj se nad námi!“

*

Tajná věda rozeznává *bilou a černou magii*. Rozdíl dlužno hledati na „rovině morální“. Podle toho, užívá-li se sil duchovních a přírodních ve službách dobra, lásky, duchovního sjednocení a vykoupení člověka a všech tvorů nebo ve službách zla, egoismu, rozdvojení a zotročení člověka, mluví tajná věda o bílé nebo černé magii.

O mythických obyvatelích zapadlého kontinentu Atlantidy vypravuje tajná věda, že zanikli černou magií.

Není moderní technika, proto že jest ve službách zla, „černou magií“? Jest jí zajisté a v plném slova smyslu! A touto novou, snad daleko mocnější černou magií dnešní zahyneme my, jí právě již hyneme.

Nebo vrátí se včas Mistr a zarazí ďábelská pomětla, vysvobodí nás ze spárů nízkých mocností??

Psáno v poli v lednu 1917.

P a v e l A l t h e e r

OBČANSKO-STÁTNÍ VZDĚLÁNÍ.

1. Č t e n í: *P o l i t i k a*.

Politika má s ostatními vědami tu přednost, že kde kdo o ní mluví a nikdo neumí vlastně říci, co jest. Tak s počtářstvím má to společno, že se pohybuje v rámci zákonů, které sice každý kantor dokáže, ale naprosto ne každý člověk — od kantorův arcí odezíráno — pochopí. Ovšem přirovnáme-li politiku k filosofii, narazíme ihned na základní rozdíl. Jest veřejným tajemstvím, že filosofie skrývá temné moci a toho, kdo se jí příliš silně zabývá, vhání do náručí pomatenosti. Tak zle si politika nevede. Odezíráme-li od oněch obětí, které nějakými nezaviněnými úspěchy, jež jim náhle tučný mandátek do klína hodily, slavomam a velikášství posedly, pak nenacházíme mezi politikou a filosofií vůbec žádných vztahů. Politika se pohybuje v docela jiných kolejích, v kolejích ovšem, které s drahou na Pannu nebo vůbec nějakou pikantní horskou dra-

hou nemají ničeho společného. Neboť uveďme jen to, že do kolejí našich horských drah zabíhají zubové spoje, které za nic nedopustí smeknouti se nazpět, tož v politice musíme bohužel dosti často býti svědky stále zajímavého, i když ne dočista potěšitelného zjevu, že se jde vůbec jen nazpět.

Jest to význačno pro politiku a vrhá na ni ne jiné než kolmé světlo, že zřizováním a ustavičným zvětšováním jakési vojenské moci docela zjevně osvědčuje svou neschopnost zničit vlastní silou dosavadní stav věcí. Lidé kritických schopností chtějí míti dosah této neschopnosti ještě více rozšířen, ale vydávají se na svých zacházkách na cesty, které jsou po celé své šířce pouhým dřevem položeny. My však se chceme přec jen raději pohybovati na jízdni a chodecké čáře městské stavební pouliční politiky, i když poněkud neschůdné, tož přece věčně opravované.

Tím jsme však zabloudili — a můžeme to označiti nejvíc upotřebovaným, tudíž nejnevhodnějším slovem „šťastně“ — od obecné politiky na pole zvláštností, což však jest jen příznačno, anyž v politice už od všelikého počátku zmýlky hrají hlavní úlohu.

2. Čtení: *Demokracie.*

Demokracie jest ten státní útvar, který skýtá demokratům, anť jest jejich útvarem — nejvíc příčiny k nadávkám. Má s monarchií to společno, že poskytuje zrovna tolik příležitosti k mluvení jako ona. Důkaz: Grey, Bethmann, Tisza, Wilson, Briand, Lwow. Vzhledem k financím vrcholí to zde i tam v chvalitebné snaze uvést velikost deficitu vhodnými výmluvami v uspokojující soulad.

V monarchii třeba, jak vždy znovu zdůrazňují lidé, jejichž úsudek není odbornou znalostí zakalen, aby lid závisel na suverénovi. V demokracii jest tomu podstatně jinak, neboť v ní lid jest toho mínění, že sám jest suverénem. Tu by tedy musil sám na sobě záviset. Ve skutečnosti daří se i zde závislosti právě tak dobře, ne-li lépe, než v monarchii. Neboť každá městská, obecní, kantonní a národní rada jest tak na svých voličích závisla, že jakkoliv dostala řekněme i tisíce hlasů, přece volky nevolky svůj hlas ztrácí. Odtud také to, že v demokracii vůdcové nemají čeho mluvit a mohou si dovoliti být svéráznými teprve tehdy, až už buď nechtějí býti voleni, anebo jsou-li již o tom přesvěd-

čení, že beztak voleni nebudou. Nelze tedy tvrditi, že demokracie vytváří charakter; neboť kdyby tomu tak bylo, byl by v dějinách literatury citát tohoto znění:

Talent se vytváří v klidu,
charakter v demokracii.

Goethe, jakkoliv byl státník a z politiky leččemus rozuměl, byl dosti poctivý, že byl by svého vědění náležitě upotřebil. Jest však význačno pro demokracii, že se dobře nehodí do rytmu uvedeného citátu, jakž už asi pozorný politik byl zpozoroval.

Demokracie jest s jedné stránky s moudrostí velmi na štíru, zatím co s druhé strany působí zdravě na hodnověrnost přísloví. Poněvadž moudří jak známo jsou všude řídkým zjevem a s druhé strany v demokracii rozhoduje většina, vyplývá sama sebou pravda přísloví o moudrém, který ustupuje, když totiž soustavně a z moci zákona při každém hlasování bývá k tomu nucen, aby byl, kým jest.

Z knihy Altheerovy: Strumpfbänder etc....

RENÉ SCHICKELE:

VÝSTRAHA PŘED HLOUBKOU

Radím vám: hleďte při každém ideálu na to, zda by nemohl také býti vražedným nástrojem.

A chraňte se „hlubokých“ lidí. Jsou hlubocí, ježto závist v nich hlodá a je vyhlubuje. Jsou hlubocí, poněvadž hlad po moci jimi zmítá, až sami uniknou ze spárů a vše kolem nich jme se kolísati a uhýbati, a oni visí nad propastí, jež jest vždy propastí jejich vlastního života. Jsou hlubocí z neschopnosti k prosté lásce.

Chtějí noc jako sova chce noc. Vychvalují krtka a laň zvou pitomou figurou. Slavíka vyhošťují do kabaretu.

Tyto hlubokomořské ryby pohrdají delfínem, tím vodním bláznem, jest jim podvodníkem, neboť se leskne, vrchním fulpasem, neboť plove na povrchu, ostatně v té dobré víře, že hloubka není nikde hlubší, než právě pod ním. Pohrdají ta-nečníkem, neboť on prohání svou štíhlost.

Hledají-li však radosti, stávají se sprostými.

Nero byl hluboký člověk. Téměř všichni úředníci jsou hlubocí lidé. Majitel bordelu, který platí svou kostelní daň, jest jím rovněž.

Mnohým jest omluvou nemoc. Ze sta nemocných haemorrhoidami jest jich šedesát hlubokých, z chorých se žaludkem všichni až na toho, který se nechce své nemoci podrobiti.

Proto mi zní jejich výzva k hloubce vždy jako: „Prosím, zkazte si napřed také žaludek, než začnete o něčem mluvit“, a: „Mladý muži, pečujte o haemorrhoidy“.

TAJEMSTVÍ OD ÚST K ÚSTŮM

My že bychom se pokládali za lepší než vy?

Naopak, my se stydíme, poněvadž tak, jak jsme nespoutaní, máme se lépe nežli vy. Věděli byste, co to jest: bezstarostný člověk! Věděli byste to! Člověk opravdu hodný závidění a přece bez pýchy. Není horšího trudu nad pýchu, leda její malý bastard marnivost.

Čím však to jest, že my se máme lépe, to chci říci, a každý by si měl stejně vésti.

My jsme vůči této válce všichni zločinci. Správněji: ona vynesla naši zločinnost na světlo. Jenom tím se lišíme od ostatních, že oni žijí a umírají jako fanatisovaní právní zástupci

svého bludu, kdežto my svou vinu přiznáváme upřímně a bez výhrady. A my chceme žít, abychom byli lépe živi než před tím.

Naše víra jest tak silna, že každé přátelství, každou lásku a všechny dny začínáme jako by byly prvními.

Pro nás jest každá vina, každé zklamání včerejším, včerejším jest laciné dostiučinění, které jsme za ně vyměnili, lítost skonala v noci, smutek se pokryl hvězdami a ponořil se v spánek.

Dobrá vůle vstává se sluncem.

ROZMLUVA S AMERIČANEM

Americký socialista praví:

„Vidíte na mé vlasti, kam vede důsledný pacifismus, když jest se mu rozhodnouti mezi papírovým žvástem a životným činem.“

„Tak začal militarismus u všech národů“, odpovídám.

„Víte o účinnějším prostředku, kterak dopomoci míru k vítězství, než jest vítězství nad nepřáteli míru?“

„Tak se tázali militaristé všech zemí a všude.“

„Ale ti byli rušiteli míru a lhali. A lhou, ježto vědí, že jen vylhaná pravda může poskytnouti jejich válce zdání práva.“

„Bohužel jest nějaké lži potřebí toliko, aby se stala kolektivní, a hned se považuje za pravdu, pod jejíž zákon se svorně stavějí celé národy.“

„Ohyzdná obluda.“

„Která se živí krví oběti a brzy září krásou svých pravých věřících.“

„Vyšel byste tlupě lupičů vstříc s holýma rukama?“

„S jejich zbraněmi bych přijal ducha jejich zbraní.“

„My složíme zbraně, jakmile jen odrazíme tento útok, ano my budeme ochotni je rozbít, nebude-li už třeba, abychom se báli nějakého útoku.“

„Neznám pro to žádného příkladu v dějinách. Avšak slyšel jsem o majetných, vítězných pacifistech, jak se chtěli jmenovati, kteří velmi chytře, ba docela za plat si vydržovali lupiče, ježto hřbitovní ticho kolem nich by jim nebylo dalo spáti.“

*

„Není žádného rozdílu mezi vámi a lupičem, který sahá na váš majetek?“

„Ano, majetek. To jest rozdíl mezi mým dědem a mnou.“

„A mezi vámi a sousedem, který pod nějakou záminkou na vás doráží, aby vám vaše jmění nebo nějakou část z něho odňal?“

„Cenu, mnohdy také toliko objem majetku. To jest rozdíl mezi mým otcem a mnou.“

„Vy jste komunista?“

„I v komunismu bych viděl toliko vnější prostředek a nikoliv cíl. Avšak když jsem vám právě odpovídal, byl jsem jen proti lži.“

*

„Měla Amerika jen přihlížeti, jak v Evropě povstává jediná jednotná vojenská moc, jak zašlapává vše, co jí stojí v cestě, pohlcujíc to ostatní a takto vítězíc a bojujíc se upevňuje, sval za svalem ovíjejíc kolem jádra a pak celý díl světa, ten nejsilnější ze všech, mění ve svůj válečný stroj, aby nás podrobila témuž rozkladu?“

„Staromodní psychologie. Byl by to býval zázrak — víte, co jest zázrak? — kdyby Amerika byla jednala jinak. Amerika nemohla nijak jinak jednati, poněvadž nedovedla jinak mysliti. K mému zahanbení dlužno mi přiznati, že jsem ve chvílích šílenství: právního svědomí, úplného zoufalství: zoufalé tužby myslil, že hodina zázraku přišla: že Wilson, který jest zajisté dobrý muž, jest světcem, že tam v Novém Světě ty veliké Letnice vysvobození rozpínají svá nesmírná křídla a dávají se na cestu přes moře k nám... Vždyť posléze, není-liž pravda? přece vždycky toliko zázrak změnil zemi. Ty zázraky byly jen příliš malé, příliš lidové, chtěl bych říci, a svět byl tak veliký. Čím menším stává se svět, tím větším zázrak. Zdálo se mi, že jsme teď dosti malí.“

„Prakticky řečeno: loupežná banda by se byla smála do své obrněné pěsti a byla by se ochlastala z radosti, že divoká

sama vběhla do pasti. Byli by udělali více než byli povinni, byli by se stali pacifisty — aniž by přestali býti nejkrvavějšími obchodníky. Až by se byla pevnost sama prohlásila za upadlý obchodní dům, byli by s ní splynuli a byli by vzali jenom dvě třetiny podílů pro sebe a jen o málo více než polovinu míst v dozorčí radě. Ostatek by byli z úcty k touze po činnosti zůstavili svému potomstvu. Svět by byl býval vskutku pacifistický.“

„Byl by snad začal jím býti. Přece však velmi se bojím, že by rozvoj byl býval brzy přerušen novou válkou. Přece jste si také všiml, že taková velmi slibná rozvíjení jsou v dějinách jen epickými výplněmi, dosti dobrými, aby tvořila oddech mezi dramatickými přerывy? Oddech byl by snad býval delším, kdyby Německo bylo udělalo bankrot. Tím jistěji by byly následovaly německé války za svobodu.“

„Spadl jste s měsíce?“

„Jak teď s vámi mluvím, náležím k těm, jež nazýváte reálnými politiky, a to jsou zřejmě předpotopní lidé. Já obcuji v rodině a podle hlubokých byť i ne hlubokomyslných zákonů rodiny. Vy, příteli, děláte dějiny, myslíte dějiny a já dělám jako bych věřil v důkazovou sílu dějin. Co by ji však dokazovalo, ne-li to, že lidé se svými methodami ty nejpravdivější pravdy a nejkrásnější ideály sprovodili se světa nebo je k nepoznání zmrzačili... Jednu maličkost. Dnes ráno jsem četl americké noviny. Blouzní o očištném a umravňujícím účinku války. Do těchto občanských mysterií byli jsme my v Evropě za-

svěcení právě před čtyřmi lety, měli jsme čas, abychom to šlechtění spatřili při práci a abychom následky pozorovali zblízka... Víte, co dělá Amerika? Ztrácí výhody svého mládí, které byly neocenitelné. Ve válce se rychle stárne. Za dva roky bude Amerika tak stará jako my.“

„Vy mluvíte stále o duši... Jako by duše byla něčím jiným než vznešeným ale nepostižitelným květem těla a nebyla podrobena tělesným zákonům.“

„Nyní jste vyslovil, co nás dělí... V jednom románě Dostojevského, velikého Rusa, v „Bratřích Karamazových“, vypravuje se příběh, kterak pochopové Inkvisice zajmou Krista, jenž znovu přišel na svět, a uvrhnou ho do vězení. Veliký Inkvisitor ho pozná a ospravedlňuje se před ním. Ten dlouhý monolog španělského kardinála jest zdrcující obžalobou imperialismu, poněvadž jest velkolepou obhajobou každého imperialismu. Zde se objevují politika a prostá láska, stát a člověk odloučeny jako oheň a voda. Nikdy se pravda neoddělila jasněji ode lži než v tomto upřímném ospravedlňování lži. Kardinál pronáší velikou řeč Moci a jsou to světové myšlenky:

„Když Inkvisitor skončil svou řeč, čeká, že zajatec mu odpoví, neboť ho to tísní, že mlčí. Vidí, jak mu zajatec po celou tu dobu pozorně naslouchá a při tom přímo do očí se mu dívá, aniž by, nechť v nejmenším, prozradil přání mu odpověděti. Stařec by si přál, aby mu řekl aspoň jedno slovo, hrdé třeba, strašlivé. Ale zajatec náhle povstane, přistoupí k němu a políbí ho něžně na jeho bezkrevné rty. To byla jeho odpo-

věd. Stařec se chvěje. Koutky jeho úst se pohybují. Jde ke dveřím, otevře je a praví k němu: „Vyjdi a nevracej se — nikdy se nevracej — nikdy, nikdy!“ Zajatec vychází.“

„A stařec?“ zní otázka.

„Ten polibek pálí ho v srdci, avšak trvá na svém pojetí.“

„Jak jest to možno?“

Krátce před tím se praví:

„Tvůj inkvizitor nevěří v Boha, hled, to jest celé jeho tajemství.“

Můj americký přítel kývá.

„Velmi krásné, a myslím, že ne frivolní, připojím-li k tomu: od Rusa.“

„V Rusech přišel Kristus opět do Evropy. Tato válka přivedla ho vpravdě a opravdu do žaláře a před Velikého Inkvizitora. Poznání básníkovo stalo se tělem a krví takovým způsobem, o jakém se básníkovi nikdy ani nesnilo. Výklad v žaláři sevillském stal se tělem a krví. Celý svět jest tímto žalářem. A jest jen ještě otázka: bude Inkvizitor tentokráte ještě dosti silen, aby vyhnal zajatce se slovy: „Nikdy už se nevracej“, nebo bude opětovati polibek a poprosí: „Pomoz mi, neboť jsem u konce se svou moudrostí a silou?“... Já míním poslední. Dojista však bude se Kristus tak často vraceti do tohoto žaláře, jehož stěny tvoří horizont, dokud Inkvizitor, ten falešný Bůh s tisíci ozbrojenými rukami, nesloží veškeré moci v jeho ruce.“

Z knihy „Ženevská cesta“ přeložil František Pastor

ODILON REDON

V Redonově dílně visí Dürerova mědirytina.

Žena beznadějně a zemdleně svěsila hlavu; hedvábí oděvu beznadějně a umdleně šustí po kamenných dlaždicích. Před ní jest nepravidelné, geometrické těleso, jako „ledový krystal Bázně“. Zlámané matematické nástroje leží v nepořádku. Šerá duha... hvězda se svazkem paprsků a přes oblohu dlouhá stuha s nápisem:

Melancholia.

Na výšinách poznání jest osamělo a chladno...

Redonovy obrazy — toť reálnost ne ze světa pozemského. Pouze v gotickém umění francouzského XIII. věku možno najíti formy, podobné formám Redonovým. Potom zřídlo vyschlo, grafické dojmy se sesuly.

Viděti poslední konce niti svého umění v dálce sedmi zemských století a ničeho vpředu, toť — kraj osamocnosti.

Lidské poznání nemůže vynésti takového osamocení. Proto Odilon Redon ve svém zemském vtělení jest

toliko vyprahlými ústy, přes něž Věčnost šeptá svoje vzpomínky.

Jeho cit jest tak jemný, že dojmy života přecházejí hranici bolu, hranici cítěného — u něho není chuti ke skutečnosti. Vidí skrze vnímanou epidermu přírody.

Jeho kresba jest taktéž hruba a neuhlazena, jako styl Dostojevského. Jest to totéž pythické opovržení k slovu, opovržení k nástroji vyjádření. Ale v jeho kamenných lících a dřevěných torsech jsou inkrustovány kousky živého masa, plápolající vším vnějším vtělením ducha.

V každé Redonově kresbě jest hrůza živého těla srostšího se skalou. Z pod černých tonů jeho lithografií vždy pohybuje se celý svět nevtělených forem. S přesností impresionisty vnáší na svou desku vichry dočasného chaosu.

V každé Redonově kresbě jsou bezedné studnice, ze kterých jedna za druhou vyplývají bezejmenné a bezčíslné formy.

Pohybující se chaos — to jest jedinečná reálnost Redonova.

Nekonečný smutek Poznání, toť jeho lyrism. Jemná větvička vavřínu tiše se přibližuje k holé lebce člověka-loutky. A hlava s tesknou pokorností sklání se před ní. Toť — Sláva.

V středu šeptavých a tiše blíkajících močálů na tenkém stéble rákosu rozvíjí se neobyčejný sám ze sebe světélkující kvítek hlava Člověka-Pierrota.

Před gigantickým oknem do volného prostranství — stojí dvě malé lidské postavy. Za oknem ztrácí se, nerozeznáš ho, kamenný profil. Oči sklopeny. Palec v zadumání jest zdvižen k ústům. V koutcích úst pohybuje se nekonečná hořkost. Ze zadu vyrývají se paprsky oslepujícího světla „Lumière!“

Ďábel unáší Antonína za hranice stvořeného světa. Světy v nerušeném běhu procházejí pod jich nohama. „Kde že jest cíl?“ — Není cílů ... — odpovídá ďábel. A v bledém líci s úzkým čelem a strádajícíma očima jest nekonečné hoře. „Kdybych toho stvořil, byl by to cíl...“ Nikdo do Redona neviděl Ďábla s takovou tváří — tohoto Ďábla citu, tak si nepodobného s obyčejným Ďáblem rozumu.

Na výšinách poznání jest osamělo a chladno... V těch krajích zledovělé doby není zvuku. Jest to říše věčného Mlčení.

Kamenné líce s pevně zavřenými víčky vychází z chaosu... Tyto oči se dosud nikdy neotvíraly... Otevrou-li se, to zapálí se zemský svět a formy ulehnou v obvyklé meze citů.

V tomto světě slunce přestalo býti zdrojem světla ... Zde se svítí vše, z čeho vychází život: kniha osvěcuje líce dívky, září šat proroka, trsy paprsků vrhají plameny, prolétá kometa, blíkají mořské hvězdy v podzemních hlubinách. Toliko jedno slunce někdy vzchází v tom světě — jest to černé slunce zoufalství — le Soleil noir de la Mélancolie.

Svět sešeřel se přede tmou.
A před hrůzou běžel...

Redon brousí někdy slova k podnoží svých kreseb. Ale tehdy slova, řečená cizími ústy, ožívají a svítí se novým smyslem.

V pastelech Redonových chaos rozprostírá se ve svých barevných harmoniích. Hrůza doby volá svými hlasy. Ultrafialové prohlubně na černém vlastně zatahují v hlubiny mysticismu.

Ultrafialové paprsky položivší se na hranici vidmového spektra jsou opačným doplňkem žlutému květu dne. Fialový květ byl vždy květem mystiky a víry. Gotické vitraje jsou všechny osnovány na fialových kombinacích. Obrození a pozdější věkové neznali dokonale listových harmonií.

Jest to oblíbený květ Redonův. V něm jsou uspokojeny záblesky tajemství.

My na hranicích prozření...
Nebo Vzpomínání...

Na výšinách poznání jest osamělo a chladno...

Maksmilian Vološin.

REDON O SOBĚ

Narodil jsem se v Bordeaux 20. dubna r. 1840. Můj otec byl Francouz. Po 25 let cestoval po Americe, zaopatřil si postavení, oženil se s Francouzkou a posléze se vrátil do Francie.

Usadil se v okolí Bordeaux v těch místech, kde se narodil, na samostatném hrubém kousku země, neda-leko veliké řeky a moře. To místo bylo mou kolébkou a mojí pěstounkou. Tam jsem prožil celé své dětství, hrávaje si se selskými dětmi. Vzpomínám na náš sta-rý dům — pravý zámek s břidlicovou střechou a s pře-krásnými starými stěnami šestnáctého věku.

Okolí bylo taktéž krásné — lesy s velkolepými vě-kovými stromy a na horizontě blyštící se písčiny — po-břeží. Nebeský národ, smutný, uzavřený mezi mořem a řekou. Slýchal jsem strašné legendy. Tam jsou ještě živi kouzelníci. Podzim jest tam nádherný. Mlhy moře a močálů utvoří pohádkovou oblohu.

V časném dětství slyšel jsem v této samotě mnoho hudby. Starší můj bratr byl samá hudba. V kolébce slýchal jsem již Beethovena a Bacha. Narodil jsem se ve zpívající vlně. Nezůstalo mi ni jediné vzpomínky, se kterou by se nevázaly hudební melodie. Pozdější má mládost byla kolébána melodiemi Schumannový-

mi, Chopinovými a Berliozovými. V té době byli ještě málo známí.

Kreslení jsem počal velmi záhy. V jedenácti letech jsem ještě neuměl čísti, ale přijímal jsem již odměny za kreslení. Neučil jsem se dobře. Byl jsem nezdravým děckem. Lékaři mi zakázali namáhati se.

Medicinským předpisům děkuji za svou dětskou svobodu. Po celé měsíce zůstaven sám sobě, bloudil jsem po okolních lesích a nic nedělal. V mé rodině ctili snivost a mlčení. A tato svoboda byla nejvyšším štěstím, jehož se mi v životě dostalo.

Když pak bylo nevyhnutelno vybrati si nějaké povolání, určili mne k architektuře. Ale když jsem r. 1861 neobstál při zkoušce v École de Beaux-Arts, zůstavili mne sobě samému, mé vůli a chuti. Asi v té době Bresdin projížděje přes Bordeaux, naučil mě gravuře.

Zatím mezi 20 a 30 lety žil jsem v Bordeaux, tu v Paříži nebo na vsi s otcem. V této periodě obíral jsem se vším: malbou, akvarelem, gravurou, hudbou, kopiemi z antiků... Mnoho jsem čítal, dělal poznámky, zkoušel také psátí... Tehdy jsem se ještě neuměl najíti. Originálnost přišla po 30 letech, t. j. po válce v r. 1870.

Vojenský život byl pro mne velikým oddechem. Učinil konec neplodnému hledání. Až tehdy poznal jsem vlastní své dary. Nejmenší náčrtky tužkou, zastrčené v mých kartonech, nabyly významu v mých očích.

To byl počátek mé nastávající práce.

Vrátil jsem se do Paříže na zimu a vesnu. Tam v malé dílně počal jsem znovu svoji výchovu sám nebo s dvěma, třemi druhy, tak jako já očarovanými Leonardem a Rembrandtem. Jako všichni kopíroval jsem v Louvru a jezdil na studie do Bretaně a Barbisonu.

V museu přírodních věd obíral jsem se osteologií. Pozorování a srovnávání poskytlo mi brzy povšechného

pojmu o tvoření živých tvorů. Pak přišla mi myšlenka na tvoření nových postav po své samostatné vůli.

Vše směřovalo k umění umořovati, rozváděti či zmenšovati jisté části organismu. Nechci použití slova „obluda“. To byly jenom lidské fantasmie na klaviatuře skeletu.

Tak jsem pracoval dlouho.

Okolo r. 1875 vše toto samo lehlo pod tužku a uhlí — pod ten jemný, poletující, nadsmyslný prach. Tento prostý materiál, ve kterém není vlastní krásy, ulehčil mé pátrání v oblasti světlotisku a v krajích neviditelného.

Umělci pohrdají uhlím. Nemilují ho. Uhlí nedovoluje baviti se, jest plně seriousní. Toliko hlubokým smyslem jest možno učiniti jej krásným. On vždy zůstává zevnější. V něm jest něco nepříjemného, nehezkého. Jest to materiál, který nepřipustí nedbalosti. Ničeho nelze vytvořiti z něho samého. Pro uhlí jest třeba veliké umělecké schopnosti. Trudnější než všecka ostatní prostředí, jest pozdvihnouti jej na nutnou výši vyjádření.

V šťastné okamžiky práce, kdy oduševněný materiál sám se stává rozumným a jasnovidným, uhlí žádá od umělce zvýšeného taktu, jemnějšího vkusu a ani na okamžik neslábnoucí pozornosti.

Idea lithografie mi přišla do hlavy, jako způsob rozšíření těch nákrešů. Ale nebylo lehké zápasiti za toto umění před 20 lety. Všecky deníky je zavrhovaly. Ani jeden umělecký nakladatel nechtěl mi poskytnouti útočiště.

Ale lithografie mi přec jen pomohla. R. 1879 vyšlo v subskripci album „Dans le Rêve“. Zájem oň jevícími byli hudebníci, literáti — několik pozorných a věrných druhů.

Jedním z podstatných elementů mé povahy byla nevyhnutelnost kopírovati přírodu v jejích jednotli-

vých detailech, nahodilých a charakterních. Teprve po dlouhém a úporném vyučení na chomáčku trávy, kamenech, kousku větvičky, povrchu stěny, býval jsem zachvácen jako proudem nevyhnutelně tvořiti své.

Vnější svět, prošedší celou řadou přeměn, jeví se přece mým prvním zdrojem. Okamžikům, které sledovaly taková cvičení, děkuji za své nejlepší práce...

... Cestoval jsem málo. Bylo mi dvacet let, když jsem viděl Pyreneje. Překročil jsem hranice a navštívil severní Hispanii. Jsou tam skály, ožehnuté sluncem, smutné písčiny, beznadějně pustiny... Dojem byl hluboký a dlouho trvající...

Pak jsem viděl smutnou a krotkou Bretaň. Velice ji miluji. Prošel jsem Holandsko. Putoval jsem tudy pěšky, abych navštívil ta svatá místa, kde žil Rembrandt.

Ale já jsem svrchovaně pecivál. Nyní jsem v té periodě, kdy cennost času se zesateronásobuje. Umělec sebe zná a o nic více se nestará. Jsem pánem svých schopností a více než kdykoliv pocívuji radost práce.

V pastelech snažím se dáti svým snům více názornosti, jest-li to možno. V barvách jest radost, která mne upokojuje.

Každý, kdo o mně psal, chtěl mne obrátiti na svoji víru. Nazývali mne visionářem, také spiritistou... Ale pro mne jest to reálnost... Vidím to. Mám to v očích. Nepoznatelné — toť může být jedinečná reálnost.

Každý umělec vždy, třeba i donuceně, jest jen tajuplný a osamělý prostředník, oddělený vnitřní možností stvořiti novou přírodu.

Z ruštiny přeložil Josef Šmíd

P R A Š I V I N A K O N Í

Koně prašivinou nakažení hubenější, a jsou-li stíženi chronickým katarem, chřípěcím neb jinou nemocí či komplikací, prašivina je zhubí nadobro. Březí kobyly, nákazou touto postižené, často potratí. Prašivina ta roznáší se šatem, postroji, pokrývkami, rukama, nářadím, stelivem, kartáčem a hřebílkem, pářením, atd. Jest to nemoc hrozná, obávaná, vždyť přenáší se snadno i na kozy, ovce, ba též na člověka. Lidí prašivinou od koní nakažených jest teď za války v nemocnicích hojnost. Dosavadní léčení prašiviny bylo nedostatečné.

Nejlépe osvědčila se u vojska v poli směs benzinu a síry. V slabších onemocněních možno si vypomoci i nehašeným vápnem a sírou. V léčení však nastává obrat.

Vrchní taj. vládní rada dr. Nevermann z Berlína uveřejnil v „Berliner tierärztl. Wochenschrift“ pojednání o léčení prašiviny koní kysličníkem siřičitým (SO_2), ve stavu plynném. O objev tento největších zásluh si vydobyl zvěrolékař dr. Nöller.

Zdi plynových komor z nařízení Nevermannových stavených jsou dřevěné, dvojité s isolační vrstvou. Spodní část hlavy koňovy s očima vyčnívá z komory.

Neprodyšné uzavření (oddělení) hlavy od komory je prosté a záleží z obojku z látky neprodyšné. Koně byli zavřeni do komory a vysazeni účinku kysličníku siřičitého asi na hodinu. Vzduch komory v činnosti obsahoval plynu 4 až 6 procent. Správnost směsi vzduchu

a kysličníku siřičitého lze lehko zjistiti zkouškami kdykoli odebráním vzduchu a jeho rozborem za léčení. Zvířata snášejí léčení plynem výborně. Až dosud se stříhala před léčením. Zda jest to nezbytno, snad se vyzkouší později. Velmi rychle se zotavují. Škraloupy na kůži uvolňují se třetího dne a opadávají nebo lze je snadno čištěním setřítí. Kůže pod strupy jest hladká, měkká a beze změny.

A ještě jeden recept:

V „Ill. landw. Ztg.“ ze dne 11. května jistý Kannebler z Krolanten v Německu doporučuje toto: Koně zůstanou po celý den ve stáji, umyjí se nejprve teplým roztokem lysolu ve vodě (asi jednoprocenním) a pak nanáší se takto složený louh: Na plnou konev (putnu) vody (stačí pro čtyři koně) vezme se 1 kg páleného vápna a půl kg potaše, což se vaří půl hodiny. Do tekutiny s ohně odstavené nalije se asi půl kg oleje borového a půl kg oleje z parohů jeleních; vše se dobře zamíchá a upotřebí silně vlažné. Louh nanáší a vtírá se kartáčem a nechá se na koních uschnouti. Ani za dva dni se koně neočistí. Zachvátila-li prašivina již celý povrch, nutno louhu upotřebiti dvakrát, a to po 2 až 3 dny, po kteroužto dobu musí koně zůstatí v teplé stáji. Nesnesitelné svědění ihned po tomto léku ustává, stav koní se lepší a za krátko lysá místa zarůstají srstí. Zároveň třeba stáje a věci, s nimiž se koně stýkají, desinfikovati.

Venkov, 2. června 1918.

PŘIŠLA NEMOC NA KEŤASY.

O potouchlé, nakažlivé nemoci došla zpráva z Budapešti. Mnoho lidí chodí tam nyní s ovázanýma, rozbolavělýma rukama. Jsou to lidé, kteří z nedostatku jiných starostí dávali si šlechtit ruce ve zvl. ústavech k tomu zřízených. Při této „manicure“ bylo používáno jakýchsi náhražkových preparátů, které po delším užívání způsobují nyní zanícené boláky na rukách. Postiženi jsou zejména váleční zbohatlíci a keťasové, kteří se styděli za své upracované ruce z doby, kdy se ještě povtívě živil, a platili veliké sumy odborníkům i odbornicím, aby jim zjemnili kůži na rukách, odstranili stopy mozolů, obrousili a uhladili nehty, zkrátka udělali z nich „běloručky“, jak říkají Rusové. Neboť práce jest takovým lidem něčím opovrženým, čím se jen hloupí lidé zabývají a „silní jedinci“ nechtějí mezi takové hlupáky patřit. Proto musí stůj co stůj zmizet všechny stopy, dle nichž by se dalo soudit, že elegantní keťas také někdy pracoval. Ale osud je zlomyslný a potrestal keťasy v Budapešti za tento stud zvláštní nemoci. Posel jejich lichvářské spáry boláky, aby každý viděl, že ty na pohled čisté ruce nejsou čisty, že na nich lpí nesmazatelná špína, stejně jako na proklatém jmění, které tyto spáry za války nahrabaly. —

(Právo lidu 31. října 1918.)

SPICILEGIA Z „AGENDY“ J. F.

(N. & V. č. 34. v prosinci 1919.)

INICIÁLKA. — Dostoupili jsme šťastně počtu Umučení, počtu dnů „něžného Pelikána“, vlastní krví odkojivšího mláďata. (Viz vignetu 33. č. N & V.)

„Dospěli jsme věku, kdy člověk méně mluví;
počíná svážeti
těžkou kořist, k domu svému, na zimu;
životem kráčí s vázkami;
ale nám ještě neznám zůstane výpočet
a tvrdý zákon kupců.“

Slunce vchází do nejzazšího souhvězdí královského zvířete Výšin, do znamení Kozorožce. (Jest to zvíře plaché, prchající před člověkem „skoky neuvěřitelnými“, ale obra-
cející se zkoumavě s úzkostlivými, „gazelími pohledy“,
s „nejchoulostivějších míst“, zda již naň šípy listopado-
vého Střelce nedonesou.) Nahnuvši se přes stoly my-
su Dobré Naděje, „tam za obratníkem Kozorožce“, načer-
palo sil z tajemných ostrovů Moře Temného, hrůzy i ne-

překonatelného vabidla plavců, kteří ještě věděli, že touženým přístavem všech plaveb jest Ztracený Ráj, a dodává si odvahy k novému trpělivému putování nad vychládající zemí . . .

TEXTY. — Radí nám přátelé Studia, bychom poznámky na orientačních lístcích, jež prý mají pro mnohé nejen upozorňovací ale i bernou, věcnou hodnotu, shrnovali v souvislejší záznamy, i když jen běžící, dejme tomu, v pořádku časovém. Důvodů uvádějí několikero. A poněvadž jeden zvláště uznáváme, totiž šetření papírem pro vyhledávání knih, jichž jsme sami nevydali a na jejichž reklamu vydavatelstva ničím nepřispěla, jakož i ten, že při uměleckých dílech není všeobecnost a absolutnost soudu tak závažna jako v Theologii, ba ani — spravedlivě řečeno — možna, (neboť, pokud není zřejmého vztahu k této koruně veškerého Studia, jsou jen osobní, soukromé záliby alfou i omegou těchto soudů,) — rozhodujeme se orientační lístky podržeti jen pro Prameny a zde v krátkých poznámkách odbývati důležitější věci běžných dnů. Nemíníme tím pokoušeti se — chraň Pán Bůh! — o něco takového, jak činí Leon Bloy ve svých Dennících (nemámeť ani síly, ani vytrvalosti k tomu, bychom v y č e r p á v a l i vypisováním obsah dnů, jež mívají dosti na své zlosti, a pak víme, jak by to bylo marné úsilí, když přece již máme „českého Bloy“ v osobě Jakuba Demla, jak o něm, ne-

dbajíc vrchovaté směšnosti takového přirovnávání, prohlašuje oficiální kritika), ani vyjevovati v š e c h stránek naší agendy, — rádi jdeme občansky s dobou a neradi vynikáme, vědouce, že žijeme mezi realisty, jejichž patentu na výrobu masek mravnosti a ctnosti marno by bylo popírati, — ale jen tak s povrchu, přichvilným načrtnutím dojmu zaznamenáme, čehož třeba k zapamatování, při tom více než pozitivního vysazování zahrady dbajíce vymetání dílny, sobotního úklidu před Nedělí Květnou...

Poslušní a Neposlušní.

„... Moc zlých duchů se netušeně rozpoutá, neposkvrněná čistota našeho i jiných řádů bude pokálena a jen málo křesťanů zůstane věrno pravému papeži a Církvi Římské. Papež bude zvolen nesprávnou volbou a v tom bouřlivém čase bude podávati mnohým klamně a smrtonosné své učení. Pohoršení budou rozmnožena, náš řád bude rozdvojen, mnozí budou ztraceni, protože nebudou odporovati bludu, nýbrž souhlasiti s ním. Bude tolik mínění a bludných rozkolů u lidu, u řeholníků i u duchovních, že kdyby nebyly zkráceny ty dni, dle slov evangelia, byli by uvedeni v blud i vyvolení, a kdyby jich neřídilo nezměrné Boží milosrdenství v takovém zmatku... Kdo pak zůstanou věrni zbožnosti a zachovají si plamen lásky, budou pronásledováni a tupeni jako neposlušní a rozkolní. Jejich pronásledovatelé, oklamání zlým duchem, budou se domnívati, že slouží Bohu, když je zabijí a vyhubí ze

země...“ (Předpověď sv. Františka z Assisi o veliké roztržce v Církvi a řádu.)

Arnošt Procházka

„Co jest štěstí, konec konců? Naplniti, uplatniti sám sebe do nejzazších mezí, nejvrcholnější měrou, aniž porušujeme a podeptáváme okruhů jiných osobností. Vyplňující sebe, své poslání, docházíme harmonie: soulad plodí soulad, — a jsouce každý v souladnosti sám se sebou, se svou nejhlubší osobností, šíříme svým štěstím také štěstí kolem sebe, rozmnožujeme a podněcujeme harmonii, byť někdy, za muk naší tvorby, nám připadalo, že náš los je los zatracencův.“ (Arnošt Procházka, *Stará Píseň*, *Moderní Revue*, duben 1918. str. 76.) — Jest v Písmě Svatém málo textů o štěstí. K definici právě tuto uvedené přilíná, zdá se, věrně a důvěřivě text z Joba (21, 13): „t rá v í v št ě s t í d n y s v é.“ Jiný z Joba (21, 16) jaksi jí odporuje, neboť, „n e n í v m o c i j e j í c h št ě s t í j e j í c h“. Že by „št ě s t í b l á z n ů m o h l o j e z a h u b í t i“, jak čteme v knize Přísloví Šalomounových, zde, při tak dobré vůli páně filosofově ani zdaleka nesmíme připustiti. Neboť chce jen „u p l a t n i t i s á m s e b e d o n e j z a z š í c h m e z í, n e j v r c h o l n ě j š í m ě r o u, a n i ž b y p o r u š o v a l a p o d e p t á v a l o k r u h ů j i n ý c h o s o b n o s t í“. Ale jak se to dělá? Tady nastává problém „u m ě n í p r o u m ě n í“. Že jest řeč o lásce, asi tušíte. Hůře však při dalším rozvinutí záhady, neboť s láskou souvisí plození. Poněvadž však dle jiného obecného rčení (jedním jest

toto „štěstí“ buržoú), „děti se neprosí rodičův o to, by přišly na svět“, bude asi i o tento okruh třetí osobnosti při tomto souladném plození („soulad plodí soulad“) postaráno. Takže vše by bylo při tomto „štěstí“ harmonicky rozřešeno. Že na stará kolena jsou muka při namáhavé tvorbě těchto nahých aktů („za muk naší tvorby“) byl to někdy „připadalo“ (!) — známé Procházkovské připadání — jest pochopitelné.

T. H. B u c k l e

Theorie dějin dle zásad T. H. Bucklea. Sepsal prof. T. G. Masaryk a vydal Otto v Praze 1884. -- Ubozí pedanti „vědecké víry“ (str. 9.), vláčejíci svůj hlemýžď sliz po svatě hoře Studia! Bylo to za 50 kr. Snadno to pálíme.

C h a r l e s D i g u e t

Napsal román „*Já a On*“. Pařížská akademie poctila jej cenou. Do češtiny přeložil jej Frant. Halla a vydal „Máj“ 1919 a knihkupectví Československé tiskárny ve Spálené ulici doporučuje jej „katolíkům“ za „katolickou“ četbu. Čtu udatně, ač předem vidím, že nedočtu. Str. 179: „Kdybych býval v té chvíli zemřel, nebýval bych obviňoval z toho Prozřetelnost.“ Takovými roztomilými neomalenostmi toto kalendářové říkání jen se hemží. Str. 171.: „Kdyby nezkrtná vašeň má, omámená s m y s l y této ženy“, atd. Autor jest literární nemehlo nejhrubšího zrna a psychologie i lo-

gika jsou zde fackovány od stránky ke stránce: „Vůle osudná, jejíž výplodem jest vášeň“, atd. — Do ohně!

T e l e g r a m

„Udejte stránku, vysvětlující podobenství, náklad, má te Čechy doma?“ Tento rebus přichází z německého Nového Jičína; žádají z tiskárny o stránkovací číslici kapitoly, nadepsané „Vysvětlující podobenství“, jíž potřebují do obsahu a upozorňují při tom, že zmíněného archu „náklad celý máme doma.“ Ale jak to podivně výsměšně zní z města, kde německví se do nedávna se svou sochou císaře Josefa II. roztahovalo až do vytlučných oken české menšiny! „Máte Čechy doma?“ Tolik jich ještě vázne u Vladivostoku a kteří jsou doma, ustavičně se ptají „kde domov můj“? Jakoby nepodajní potomci Thogormovi „strouhali mrkvičku“ Československé republice, která nemá ještě doma ani všech zemí bývalé Koruny Svatováclavské (má zatím mnoho starostí s drobnými korunkami po císaři Františku Josefu) a jíž jest se spokojiti „těšinskými jablky“ dohody jen proto, že pohrdá dědictvím svatého knížete Václava, a že neví o národním hymně hrdinných Čechů před Husem, o písni Vojtěchově: „Svatý Václave...“, vedle níž školský popěvek Tylův vyjímá se jako hlídačova budka vedle románské basiliky, plné vítězných, smírných oblouků a ohlasných kleneb na mohutných pilířích...

J a k u b D e m l

Zvláštní sen, živý, v němž se probouzím : B ý v a l ý P. Jakub Deml, s vyhrnutými rukávy nad lokty a kalhotami nad kolena, všecek umazán hlinou a plevami, pěchuje základy a nabíjí „vepřovicemi“ z tohoto materiálu základy „roubené“ chaty. Jasně slyším — až do probuzení — úsměšná jeho slova, vysvětlující tuto jeho práci přístojícímu divákovi, jenž mu vyslovil podiv, že on, kdysi kněz, takové věci dělá: „Stavím do toho nízko při zemi příbytek pro sebe a hned vedle budou chlívky a kurníky. A zdá se mi to všechno stejné. Toť veliký život samotářů.“
Co se všechno ve snách naplete

H i l a i r e B e l l o c

Z dopisu známého kritika: „Dovolte, abych teprve nyní co nejvroucněji poděkoval Vám za zasilku knih, z nichž Belloc uvedl mne takřka do vytržení. Je to kniha Pokoje, je to kniha Posily — snad ani ne tak pro Vás a některé z odběratelů, kteří v tichu a rozjímání mohou trávit své dny — jako pro nás, kteří jsme v nejdrsnějším podnebí, kde posvátný květ duše nemá možnosti se rozvíjetí — a lze-li toho o oné Tajuplné a Neznámé říci: kde duše zakrňuje — pro nás, kteří jsme zabořeni v bahno „bodrého“ lidu, který má také určitou prapodivnou modifikaci lásky k bližnímu, ale hůře, kteří trčíme v pařeništi vrstevníků, „věřících v sebe“ (ve smyslu Chestertonově), pro nás vnější

kteří rýmujeme hovado a rovnost, realismus a katolicismus, — pro nás je ta Bellocova pout' úlevou a slastnou oasou ve hluku marného davu. Z celé knihy jako by vanula mohutná slova: „Nepečujte proto úzkostlivě o zítřek, neboť zítřek bude pečovati sám o sebe, dosti má den na svém trápení (Mat. 6, 34). Jako by se rozjasňovalo — život onen a život přítomný jako by si podávaly ruce — neutěšená nálada dne Mrtvých jeví se nám bližší, utvrzuje nás o poslání Velikého Smíření — „Čtyři pocestní“ jako by byly jedinou hudební větou transkribující slova „milosrdenství a pravda potkaly se, spravedlnost a pokoj políbily se“... Co nových pruhledů do budoucího života skytá nám podivuhodný Angličan... „A pokládá se vyjití jejich za trápení a od nás odjíjí za vyhlazení, ale oni jsou v pokoji.“ (Moudr. 3, 3.)

Ještě jedna čtenářka nám píše, že už dávno nic tak krásného nečetla. A s těmito dvěma svědky, k nimž i já se mlčky s několika přáteli — těmi, kteří Bellocovi u nás pomohli na světlo — připojuji, třeba se asi u nás spokojíti.

G u s t a v a f G e i j e r s t a m

„Věčná hádanka“. Ze švédštiny přeložil Viktor Šuman. Vydal Rašický, Praha-Vršovice.

Autoru není věčnou hádankou vztah mezi mužem a ženou, plný tajemství, ale provinění, jímž muž nebo žena, neb oba proměňují manželství v peklo. A přece tu není záhady, neboť jest jasno každému dítěti, jež ještě metle

neodrostlo, že vina přitahuje trest jako hrot drze natrčený k nebi přitahuje blesk. Jaký rozdíl řešení těchto problémů u katolického umělce Barbeye d' Aurevilly a žurnalisty Geijerstama, zatíženého lutheránskou osudovostí! U katolíka řešení rovnice o jedné veličině neznámé na konci přece dá určitou hodnotu, dle níž možno zaříditi životní konání. U protestanta však jest více neznámých a dosaditi není co. Robinson sám se vyvrhne do studených polárních nocí a namlouvá si, že konečně uvolniv se z kříže, dosahuje míru. Ale jak se strašně klamou tito degenerovaní potomci Lutherovi!

Tomáš Hardy

Wessexské povídky. Přeložil Lad. I. Živný. „České expedice XX. století“ svazek II. U Šolce v Karlíně 1919. Stran 116, za 1 K 50.

Dvě povídky znamenitého anglického spisovatele, z nichž první je čerpána ze života vesnických podloudníků na pobřeží anglickém, druhá z farmářského ovzduší širých plání starého Wessexu. V obou živel starobylé venkovské počestnosti přemáhá zatuchliny a plísně, jimž se autor z přílišné věrnosti „rodné“ anglikánské hlíně nevyvra- roval.

— v h — z Národních Listů

Z dopisu jisté příznivkyni: „Kritiku“ Dymova poslal mi už jistý knihkupecký příručí z H. K. Jest to psáno zjevně nepřátelsky. Pisatel není pitomec, ale zlomyslník, který schválně blekotá jako koza před smrtí, jen aby věc vlastní

„zamluvil“ a autora „strhal“. Že tím možno strhati též „nit trpělivosti“, na to arci nemyslí a snad ani nepotřebuje mysliti, jist jsa, že ty dvě literky mezi dvěma pomlčkami ho úplně schovají jako pod sukň. Ale přes tuto malininkost jest to havět jedovatá, sice bojící se světla a boty, ale vytrvale drzá a všude se rozlézající. Jsem ze starých mravů a cítím, co by se dělalo s tímto škodlivým hmyzem i s těmi, kteří to hostí. Dnes nejlépe „nešpinit se“. Ale jest to ironická uštěpačná čistota, ctnost z nouze . . .

P a n e N e u m a n n e

Přišlo mi více hostí, a poněvadž za večerního světla (jehož ostatně jest pomálu) špatně se mi píše, dostávám se k odpovědi až dnes.

Obě knížečky od Vás mi došly. Gellnera již mám od Borového, ale i od Vás se mi hodí; přijde ke mně leckdo a tomu, jenž veden příbuzností zálib rozuměl by zpěvu i takových ptáků, bude dobrým darem. Ale na té druhé líbí se mi jen Gellnerův obrázek na obálce. Ostatek mne nebaví: záplava pěkných slov, nepovídajících nic nového. Svým lístkem uvedl jste mne do rozpaků. Žádáte si účtu a my neprodáváme. Dosud vydávali jsme nazdař Bůh, a té cesty sotva uznáte. Až v poslední době ujímá se prodeje našich knih paní Stanislava Jílovská v Praze II. Štěpánská č. 41., nynější vydavatelka DD. Kdybyste při chvíli nezdráhal se k ní zaskočiti a tam si vybrati, co by se Vám hodilo, sejmul byste se mne zmíněnou rozpačitost. My totiž

vydáváme jen těm, kdož jsou ochotni „pustiti chlup“, to jest dáti více, než „krámskou“ cenu (tak něco podob. lichvě), a těm, kdožby této „krámské“ ceny zaplatiti nemohli (tak něco podob. almužně). Ostatní odkazujeme na paní Stanislavu J., která každému spočítá, zač si vezme, aby i ti, kdož nechtějí, neb pro nějakou hodnost nesmějí se zúčastniti naší žebrácké Zádruhy, přece si mohli přečísti dobrou knihu. — Pravíte, že katolík z Vás neudělám, O to jsem se nikdy u nikoho nepokoušel. Jsem povahy Jonášovské a kdyby mi bylo kázati Ninivanům, utíkal bych do Tharsis, spal bych v podpalubí, a říkal bych Pánu, Burcovateli spících: „Pošli, koho chceš“. Ale když už jsme tak za řeči o víře, ještě toto mi dovoluťe říci: Vy pane Neumanně, ve své činnosti spisovatelské a politické jevíte se mi jako hrozny, jež za živý svět nechtějí dopustiti na sebe blahodárnou působnost lisů tohoto Vyhnanství, a raději uschnou na „svobodě“ na nějaké hrozinky, než by se dali (ti hroznové) připravit na dobré víno. Na to arci žehrají jen ti, kdož znají k a t o l i c k o u výbornost i potřebnost vína.

S pozdravem

— J. F.

**T o m u, j e n ž v š e c h n o v í, m n o h o u m í,
a p ř e c e n e m ů ž e v y b ř í s t i — z e s t r a n y.**

... Co pravíte mně o dp. P. Ludvíku Vránovi, slušelo by se jemu říci. Též jsem tak učinil za Vás, předloživ mu ono místo z Vašeho psaní. Věc jest však mnohem složitější než

jak se Vám jeví. Nestačí vyslechnout jen p. Stríže, nebo jiného, kdo Vám o tom podával zprávu. Dlužno předně slyšeti P. Ludvíka Vránu a nejste-li s ním sám znám, tož třeba slyšeti mne, jenž od počátku jsem do všeho zasvěcen. Na mne žádná censura nebyla vynešena a mohu tedy ještě mluvit. Píšete: Tomáš Štítný praví, že i nespravedlivé censury církve v ní dlužno se podrobiti . . . Čte-li se tak u Štítného neb u kteréhokoliv střeďověkého autora, rozuměla se vždy censura papežská, neboť i když ji vydal biskup, vědělo se, že se může k papeži odvolati. A pak tam se dávaly často censury na věci sporné, v nichž ještě Řím nepromluvil. Ale censury ve věcích tak bezpečně jistých, jako denní přijímání, lidová akce, Zjevení La Salettské, ritus, atd. tam nebyly vidány aniž slyšány, leč od rozkolníků a odpadlíků. O tom více bych dovedl Vám promluvit než napsati. Sám pravíte: „Neznám podstaty Vašich sporů . . .“ Jest tedy nezbytno seznati nikoliv „spory“, jichž není, ale věci tak, jak jsou, a teprve pak vynésti soud neb aspoň úsudek a radu. Konec Vašeho listu jest naprosto pochybený: vyčítati i soli mne, jenž jsem zapleten do tolika jednání s tolika lidmi, že si rád a právem občas odpočnu a zůstanu o samotě jako člověk, u něhož se dveře netrhnou. Upozorňujete mne „na příliš jeden směr, do něhož jsem se s kýmsi zabral“. A já si tak často uvědomuji příliš směrů, do nichž bývám tahán jako proudy, a přičiňuju se, bych jejich dravosti odolal. Což nevidíte Nova & Vetera a Dobrého Díla? Snažím se v kaleidoskopické rozmanito-

sti stvořeného viditelna i neviditelna zachovati Jednotu a tomu přece neřeknete „příliš jedním směrem“? — Autora onoho článku v Tribuně neznám. Četl jsem jej a přiznávám, že jest psán velmi příznivě. Ale usouditi z toho na křesťanské nebo nekřesťanské dispozice autorovy, toho bych se přece, jak vy činíte, neodvažoval. Nevím, zda jest již nějaké přísloví, není-li však, navrhol bych takovéto na všechno novinářské psaní, jež není v á ž n o u p r a c í d u c h a i s r d c e: Voda se pije a literatura se píše. Pravím voda, protože pivo jest vzácné, ač lépe by se mi tam bylo hodilo pivo . . .

C t ě n á a m i l á A l o i s i e Ř.

Jste k nám tak dobrá, že se cítím povinen na něco Vás upozorniti. Píšete: „Co jsme zažili ve středu na protestní schůzi (proti zabírání klášterů), to se nedá ani vylíčit.“ Tedy i Vy doufáte, že touto cestou se něco spraví k vítězství našeho tisícletého práva katolických křesťanů? Protestními schůzemi? Dokud byla ještě v křesťanstvu kázeň a poslušnost, měly schůze smysl na poradu, na boj neb na cokoliv bohumilého. Ale v neposlušnosti chtějí zvítěziti, toť nemožno. Rozjímejte, že zvláštním řízením Prozřetelnosti Boží jiskru do výbušných látek Evropy vhodil P r i n c i p l Jakoby Pán chtěl říci těm, kdož jsou ještě schopni slyšeti tajemnou řeč událostí: „Jest již sekera ke kořeni přiložena.“ Nevezmete-li věci od základu, nebudete-li dbáti principu, marně se budete snažiti: „marně budete

se modliti, marně něco dělati“ (Zjev. La Salettské). Základy lidové činnosti (protestní schůze jsou z tohoto oboru) položeny jsou Piem X., blahé paměti. Že kněžstvo tohoto papeže zapřelo a škrtilo ho z dějin Církve, na věci pranic nemění.

Též píšete: „Myslím si, co by as řekl tomu L. Bloy, kdyby viděl ty naše české pohany.“ Řekl by to, co o francouzských „mluvčích“ národa: kluci, pacholci, uličníci, žvanilové, špindírové, mrzáci, spratci, potvory atd., dle barvy, chlupů, pazourů, ústrojů zažívacích čili dršťky, dle ústrojů rozmnožovacích a dle ostatních přírodních i nabytých (říkají tomu vývoj nebo pokrok) znaků, dle nichž se povaha, čeleď a rod havětě určují. Ale více se mi ještě zdá, že by neřikal nic a že by „opovržením šetřil pro veliký počet těch, kdož ho zasluhují.“

P a n e J a n á č k u

Píšete, že to nemá „docela nic společného“ s Vaším vnitřním životem, když jste se podepsal na onu žádost SSS. Dle čeho mám rozeznati, kdy který Váš podpis má něco společného s Vaším vnitřním životem? S tímto zjevem se setkávám vesměs u mladších „vzdělaných“ lidí: Nemáte vědomí slova, nemáte vědomí podpisu. „Slovo signature (podpis)“, píše Arnošt Hello v Člověku, „odvozuje se od slova signe (znamení). Právě proto podpis člověka jest jeho odznak, jeho pečeť, jeho tvář, jeho povaha, obraz jeho podstaty, vše to založené na slibu. Dáti své slovo a psáti

své jméno jsou jediným a týmž úkonem, a tento úkon vyžaduje cti.“ — K tomu SSS: Mně toto sdružení studentů jest prostě směšné. Vytýkáte mi „Bloyovskou úsečnost“. Myslím, že se píše o věcech vážných. Co jest mi směšné, pomíjím v psaní. Kdybyste byl blíže, promluví o tom, ještě; ale psát o zbytečnostech a o směšných k tomu? Posílám Vám zatím *Nova et Vetera*, byste se poněkud seznámil s našimi samotářskými snahami. Který směr studia byste si dále vybral na našem „vysokém učení“, napište, bych Vám díla ta poslal. Jsou v zadu na orientačních lístcích. SSS jest mi odporné. Jednám jen s lidmi. S takovými SSS jen potud, pokavád mi mohou shromáždit peníze a dáti mi je pro chudé. Pozdrav.

J. F.

J. H. Rosny starší

„*Rudá vlna*.“ Román ze života revolucionářů. Syndikáty a antimilitarismus. Se svolením autorovým přeložil Hanuš Jelínek. Akciová tiskárna v Praze. — Tendenční kniha, která řeší sociální problémy. Úsilí, kterak zříditi společenský ráj bez Boha. Mám z okna výhled na holubníky. Společnost holubů, hašteřící se a milující, zobrazuje dobře společnosti takových knih. Posada lidské drůbeže. Co tam „vyniká“, nevychází z čeledě drůbeží, liší se od ostatních jen peřím. Oškubáte-li je a chcete-li k srdci, jest to drůbež jako drůbež. Nebude se čísti podruhé.

J i ř í R u d a

„*Farská historie. Legenda ze zapadlého kraje.*“ Šnajdr v Kladně. 1919. — Ta „legenda“ v podtitulu jest dokonalé všiváctvo. Na to se teď duše chytají. Jinak jest to obyčejný fárský hnůj, posypaný travou a kvítím slovíčkářského umění přírodní lícně, a kdo do toho stoupne, zaboří se a zamaže si obuv.

D r. E m. R á d l

„*Romantická věda. Otázky a názory XLIII.*“ Vydává Jan Laichtr v Praze, 1918. — Dějiny zmatení rozumů. Na konec, aby věž byla dokonale babylonskou, přichází autor se s v o u pomateností, prý nejvhodnější pro moderní svět.

S t a n i s l a v P r z y b y s z e w s k i

„*Děti bidy.*“ Stanislav Minařík, Smíchov, 1918. — Z dopisu, jímž vracím vydavateli tuto knihu: Tvrdím stále, že Przybyszewski jest špatný strom, autor pokožkových dojmů, popletený všelijakými cetkovými okkultismy, gnosticismy a zmrzačenými esthetismy, odrážející Michelangelovské postavy Posledního Soudu znetvořujícími zrcadélky šiřatě oblych ploch, takže místo velkoleposti viděti jest jen groteskní Thersitovské trpaslíky.

R ö h l i n g o v a P í s e ň P í s n í

Piseň, Písní. Přeložil univ. prof. Ph. Dr. Dvořák. Vydání na japonu. Knihovna „Grafikony“. Uměl. úprava původním barevným dřevorytem malíře V. Röhlinga. V Praze 1918. — Rythmickým překladem univ. prof. Rud. Dvořáka jest *Píseň písní* příliš sesvětštěna. Jest jí věru na újmu ta „moderní vzrušenost, chvatné erotické dychtění a písňová, břitká brachylogičnost“ a litovati jest „nekonečné, plynulé, temné linie převodu prosaického s jeho dusnou a širokou monumentalitou.“ — „Röhlingovo dekorativní rámování a iniciály hledí svými textilními, kobercovými vzory vyvolati suggesci orientálnosti; avšak již jejich kolorium (černá, červená, žlutá) připomíná spíše hliníkové barvy severoamerických Indiánů než organické barvy orientální. Že tento divoký trojzvuk barev přehlúšuje temný melodism *Velepísně*, jest až příliš zřejmo. Vskutku však nejméně šťastné jsou dva Röhlingovy dřevoryty nahé Šulamník, ztrnulé, střízlivé a hřmotné v kresbě.“

(„Cesta“ 28. června 1918.)

„Z l a t á b r á n a“

„*Zlatá brána.*“ Časopis pro děti. Roč. I. r. 1919. — Z programu, (Úvodního slova „Milé děti!“): „Tak rádi bychom vám ubránili zdravé, neporušené tělo...“ — „Ať tedy roste tělo vaše v světle, v čerstvém vzduchu, v záři slunečních paprsků jako posvátný květ. Chtějte mít všichni

dokonalé a zdravé tělo, mluvte jen s úctou o něm. Každý sebe nepatrnější jeho úkon je divem; každá jeho část je stejně nutná a posvátná", atd. Aby se Olympští ukuckali smíchy nad takovou upřímností! A což ta Vaše roztomilá posrávání a poscávání*, jimiž nás tuto ctíte, ubozí bohové! Rád bych viděl národ z dětí, krmených moučkami, piškotami a pendreky takového časopisu.

Antonín Sova

„Zpěvy domova“. Básně. Hejda a Tuček v Praze, 1918. — Moc a spravedlnost jsou Sovovi pojmy protikladnými jako Husovi a jiným kacířům obyčejným. Nechce přijmouti, že pokoj může vzejíti na zemi jen ze Spravedlnosti a Moci. Proto jest tak bezmocný (impotentní) ve svých vlasteneckých básních. Odjakživa v l a s t a v l á d c e jsou korrelativa a jen v změkklých nynějších mozcích hnízdí pojem vlasti jako osamělý výr v staré zřícenině, neboť jak již naříká svatý papež Řehoř v 35. homilii na Evangelia, „putování po zemi jsme si oblíbili za bydlení ve vlasti.“

Slova Boží

od Arnošta Hella. Dobré dílo XXIII. — „Třeba čísti tu-

*Dovolte, páni a dámy, mluvím vědecky, přidržuje se (abych v tom neuvázl), autority dobrého „Českoněmeckého Slovníku zvláště grammaticko-fraseologického“, který s veškerou péčí sestavil František Štěpán Kott.

to knihu ne jednou, ale kolikrát. Napoprvé snad zaráží klamně leckoho primitivnost stylu Hellova: dlužno však uvážiti, že mluví zde o věcech nejvyšších, všecek sám oblouzen a zdolán tíhou velebnosti mu zjevené, že chvatně, by nic neuniklo, podává odlesky září, jež vidí a jež jej oslepují, pořád dovolává se mlčení, svatého a jedině výmluvného, pokorného. Mlčení prosternace.

Ale čteme-li knihu podruhé a silně usebrání, jsme záhy zachvácení vírem, jímž býval unášen do výše duch autorův, a zapomenuvše pozemského koktání, neslyšíme než přesladký zpěv smyslů v extasi, osvobozených, a co chvíli vznáší se nad vodami duše naší tvář Páně, rozdělujíc světlo od temnoty.

Cosí jako teplý dech hustých, obtěžkaných mraků vane z těchto stran — mraků, jaké viděl asi Prorok, když zpíval: *Rorate coeli desuper, et nubes pluant Justum.*“ — (Bohuslav Reynek).

NOVA ET VETERA

pořádá

a s pomocí Boží a přátel Studia vydává

Otto Alb. Tichý

v Staré Říši na Moravě.

Tiskli

Kryl a Scotti v Nov. Jičíně,

Frant. J. Trnka v Třebíči

a František Obzina ve Vyškově.

115 15